

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

MATEJ SKOČIR

MENTOR: red. prof. dr. LOJZE SOČAN

POMEN PROGRAMOV ČEZMEJNEGA SODELOVANJA MED
SLOVENIJO IN ITALIJO ZA RAZVOJ OBMEJNIH REGIJ:
PRIMER NOVE GORICE IN GORICE

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana, 2005

KAZALO

1. UVOD	1
1. 1. Identifikacija problema	2
1. 2. Hipoteza	2
1. 3. Metodologija	2
1. 4. Definicije osnovnih pojmov	3
1. 4. 1. Regija	3
1. 4. 2. Regionalni razvoj	3
1. 4. 3. Razvojno zasnovane regije	4
2. KOHEZIJSKA POLITIKA V EVROPSKI UNIJI	5
2. 1. Strukturni skladi	6
2. 2. Prednostni cilji	6
2. 3. Pobude Skupnosti	9
2. 3. 1. Interreg III	9
2. 3. 2. Urban II	10
2. 3. 3. Leader +	10
2. 3. 4. Equal	10
2. 4. Pobuda Skupnosti Interreg III v obdobju 2000–2006	10
2. 4. 1. Interreg IIIA – čezmejno sodelovanje	11
2. 4. 2. Interreg IIIB – transnacionalno sodelovanje	12
2. 4. 3. Interreg IIIC – medregionalno sodelovanje	13
2. 5. Financiranje pobude Interreg III	14
3. POMEN ČEZMEJNEGA SODELOVANJA ZA RAZVOJ OBMEJNIH REGIJ	15
3. 1. Slovenija in regionalni razvoj	15
3. 2. Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja	16
3. 3. Enotni programski dokument	17
3. 4. Predpristopna pomoč	18
3. 4. 1. Programa ISPA in SAPARD	19
3. 4. 2. Program PHARE	19
3. 4. 2. 1. Nacionalni program PHARE	21
3. 4. 2. 2. Program PHARE CBC	22
4. OD PROGRAMA PHARE CBC (1994-1999) MED ITALIJO IN SLOVENIJO DO PROGRAMA POBUDE SKUPNOSTI INTERREG IIIA SLOVENIJA-ITALIJA 2000-2006	24
4. 1. Sklad za male projekte	25
4. 1. 1. Cilji Sklada za male projekte	26
4. 2. Skupni programski dokument PHARE CBC Italija-Slovenija 2000-2006	27
4. 3. Program pobude Skupnosti Interreg IIIA Slovenija-Italija 2000-2006	29
4. 4. Upravičeno območje izvajanja čezmejnih programov med Slovenijo in Italijo	29
4. 5. Cilji in strategija Programa pobude Skupnosti Interreg IIIA Slovenija–Italija 2000–2006	29
4. 5. 1. Trajnostni razvoj čezmejnega območja	30
4. 5. 2. Gospodarsko sodelovanje	30
4. 5. 3. Človeški viri, sodelovanje in uskladitev sistemov	31
4. 5. 4. Podpora regijam, ki mejijo na države kandidatke	31
4. 5. 5. Podpora sodelovanju	31

4. 6. Upravljalna struktura Programa pobude Skupnosti Interreg IIIA Slovenija–Italija 2000–2006	32
5. VKLJUČENOST NOVE GORICE IN GORICE V ČEZMEJNO SODELOVANJE	33
5. 1. Oblikovanje meje	33
5. 2. Postopno odpiranje meje in začetki sodelovanja med Novo Gorico in Gorico	34
5. 3. Obstoječi programi čezmejnega sodelovanja	35
5. 3. 1. Projekt Sožitje	35
5. 3. 2. Čezmejna zaveza - Protokol o sodelovanju	36
5. 3. 3. Evroregija	37
5. 4. Vstop Slovenije v Evropsko unijo in posledice za Novo Gorico in Gorico	38
5. 5. Koriščenje sredstev s strani Evropske unije	39
5. 6. Možnosti sodelovanja med Novo Gorico in Gorico	39
5. 7. Analiza priložnosti za sodelovanje med območjema Nove Gorice in Gorice	40
5. 7. 1. Turizem	41
5. 7. 2. Visokošolsko izobraževanje	43
5. 7. 2. 1. Visokošolsko in raziskovalno središče Primorske	44
5. 7. 2. 2. Politehnika	44
5. 7. 2. 3. Ostali študijski programi	45
5. 7. 3. Prostorsko načrtovanje	47
5. 7. 4. Materialna infrastruktura	47
5. 7. 4. 1. Cestna infrastruktura	47
5. 7. 4. 2. Železniška infrastruktura	47
5. 7. 4. 3. Letalska infrastruktura	48
5. 7. 5. Čistilne naprave	48
5. 7. 6. Razvojne agencije	48
5. 7. 7. Vinarstvo	49
5. 7. 8. Energetika	50
5. 7. 9. Tehnološki parki, poslovne cone	51
5. 7. 10. Zdravstvo in bolnišnice	53
5. 7. 11. Gospodarsko sodelovanje	54
5. 8. Ostali projekti	57
6. ZAKLJUČEK	58
7. SEZNAM GRAFOV IN TABEL	60
8. SEZNAM VIROV	61
8. 1. Samostojne publikacije.....	61
8. 2. Članki	63
8. 3. Internetni viri	65
9. PRILOGE	67

SEZNAM KRATIC

BDP	Bruto družbeni proizvod
DRP	Državni razvojni program
EAGGF	European Agriculture Guidance and Guarantee Fund (Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad)
EPD	Enotni programski dokument
ERDF	European Regional Development Fund (Evropski sklad za regionalni razvoj)
ESF	European Social Fund (Evropski socialni sklad)
ESPON	European Spatial Planning Observation Network (Evropsko omrežje za opazovanje prostorskega razvoja)
EU	Evropska unija
EUROSTAT	Evropski statistični urad
FIFG	Financial Instrument for Fisheries Guidance (Finančni instrument za usmerjanje ribištva)
ISPA	Instrument for Structural Policies for pre-Accession (Instrument predpristopnih strukturnih politik)
NUTS	Nomenclature des Unites Territorielles pour Statistique (Standardna klasifikacija teritorialnih enot)
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj)
PHARE	Poland and Hungary Action for Restructuring of the Economy (Pomoč za gospodarsko prestrukturiranje v državah Srednje in Vzhodne Evrope)
PHARE CBC	PHARE Cross Border Cooperation (PHARE čezmejno sodelovanje)
SAPARD	Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development (Posebni pristopni program za kmetijstvo in razvoj podeželja)
SGRS	Strategija gospodarskega razvoja Slovenije
SKTE	Standardna klasifikacija teritorialnih enot
SMP	Sklad za male projekte
VIRS	Visokošolsko in raziskovalno središče Primorske

1. UVOD

Pisanje diplomskega dela o tej temi je najprej spodbudilo burno dogajanje, ki se je začelo z referendumsko kampanjo za podporo vstopu Slovenije v Evropsko unijo (EU) in nadaljevalo s številnimi pričakovanji, ki so se pojavila ob tem prelomnem trenutku. Obenem so se začeli pojavljati pospešeni poskusi širjenja čezmejnega sodelovanja, ki naj bi se še dodatno okrepili po vstopu Slovenije v EU, med njimi pa so bili najbolj opazni poskusi sodelovanja med Novo Gorico in Gorico. Mesti ločuje državna meja med Slovenijo in Italijo, ki predstavlja fizično pregrado med ljudmi in prebivalce enega ločuje od prebivalcev drugega mesta. Ta meja naj bi z vstopom Slovenije v EU postopoma prenehala obstajati in tako ločevati dve mesti, ki sta danes v geografskem smislu sicer združeni v eno. Ob načrtovanem sodelovanju med obema mestoma so se pojavile številne pohvale in spodbudne besede, obenem pa tudi številna vprašanja in strahovi ob takšnem zgodovinskem dogodku, ki bo za obe mesti predstavljal nekaj novega, in vprašanje je, kako bosta ponujeno priložnost znali izkoristiti. Odzivi na vstop Slovenije v EU niso tema diplomskega dela, ampak me v njem zanima, kateri programi in instrumenti, ki spodbujajo čezmejno sodelovanje, obstajajo v EU in v kakšni meri sta jih Slovenija in Italija kot mejni državi izkoristili. Zanima me torej, kakšen je njihov učinek pri spodbujanju regionalnega razvoja, predvsem na primeru mest Nove Gorice in Gorice, dveh obmejnih mest in regij, ki sta bili prav zaradi obstoja državnih ali drugih meja prikrajšani in zapostavljeni. Obenem me zanima, na kakšen način lahko EU pomaga tema dvema obmejnima regijama pri njunem razvoju in v kakšni meri se lahko združijo njihova lastna razvojna prizadevanja z izkoriščanjem sredstev v okviru EU.

V ta namen je v prvem delu diplomskega dela podana razlaga osnovnih pojmov, ki se nanašajo na regionalni razvoj, v drugem delu sledi kratek pregled kohezijske politike EU in v okviru te pobude Skupnosti Interreg, s katero EU podpira čezmejno, transnacionalno in medregionalno sodelovanje. Tretji del je namenjen analizi pomena čezmejnega sodelovanja za razvoj obmejnih regij in v njenem okviru pregled predpristopne pomoči, ki jo je EU ponudila državam kandidatkam pri njihovem vstopanju. Ob treh instrumentih predpristopne pomoči (PHARE, ISPA in SAPARD) je podana podrobnejša predstavitev programa PHARE CBC, v okviru katerega se je dodeljevala finančna pomoč za čezmejno sodelovanje in katerega finančna sredstva je izkoristila tudi Slovenija za čezmejne programe na meji z Italijo, Avstrijo in Madžarsko. Četrty del se nanaša na podrobnejši opis čezmejnega sodelovanja med Slovenijo in Italijo v okviru PHARE CBC in pobude Skupnosti Interreg IIIA. Podrobneje je analiziran Skupni programski dokument PHARE CBC Slovenija–Italija 2000–2006, ki je bil sprejet leta 2001, kasneje pa zaradi vstopa Slovenije v EU preoblikovan v Program pobude Skupnosti Interreg IIIA Slovenija–Italija 2000–2006.

V petem delu je analizirana vključenost Nove Gorice in Gorice v medsebojno čezmejno sodelovanje. Predstavljeni so glavni dokumenti in načrti, ki so bili sprejeti med obema mestoma, obenem pa je podana tudi analiza priložnosti za njuno preteklo in nadaljnje sodelovanje. Na podlagi obravnavanih poglavij so v zadnjem, šestem delu podani zaključki in sklepne ugotovitve.

1. 1. IDENTIFIKACIJA PROBLEMA

Nobena država nima svojega teritorija enakomerno razvitega. Še posebej problematična so obmejna območja, saj jih je skozi vso zgodovino pogojeval obstoj meja, ki je zaviral gospodarsko, družbeno in kulturno izmenjavo med temi območji. Obrobni zemljepisni položaj je povzročil izolacijo teh območij od središč vladanja ter od glavnih nacionalnih središč. To izolacijo je mogoče odpravljati šele zdaj z razvojem novih odnosov v EU.

EU pomaga tem območjem v okviru strukturnih skladov s finančnimi sredstvi, ki spodbujajo čezmejno sodelovanje, saj je »čezmejno in prekomejno sodelovanje regij v Evropi pomembno gonilo razvoja«¹, in tako želijo zmanjšati učinek meje ter podpreti gospodarsko in družbeno integracijo teh regij v EU. Del finančnih sredstev je tako namenjen tudi pobudam Skupnosti (predvsem pobudi Interreg), s katero želijo preprečiti, da bi nacionalne meje ovirale uravnovešen ali skladen razvoj obmejnih regij, saj meje sekajo gospodarske, socialne in kulturne stike med bližnjimi občinami in regijami.

1. 2. HIPOTEZA

Programi čezmejnega sodelovanja (PHARE CBC, Interreg) med Italijo in Slovenijo predstavljajo finančno spodbudo, ki bo pozitivno vplivala na sodelovanje med območjema Nove Gorice in Gorice s tem, da se bo združilo lastna razvojna prizadevanja teh dveh območij s finančnimi sredstvi, ki jih v ta namen ponuja EU, in posledično omogočilo hitrejši regionalni razvoj tega območja.

1. 3. METODOLOGIJA

Pri obravnavi izbrane teme sem uporabljal različno metodologijo. Najpogosteje uporabljena je bila zbiranje, analiza in interpretacija primarnih in sekundarnih virov, obenem pa tudi uporaba in analiza statističnih podatkov. Pomemben vir zbiranja podatkov je bilo tudi medijsko

¹Poročilo o uresničevanju izhodišč za nadaljnji razvoj lokalne samouprave v Republiki Sloveniji, <http://www.mnz.si/si/upl/urloksam/sklepiv1/ls-izh-porocilo/82porocilolokalna.doc> (18.9.2004).

poročanje (časopisi Primorske novice, Goriška, Delo, Finance), ki sem ga spremljal v obdobju od maja 2003 do maja 2005.

Zaradi lažje pridobitve in obdelave statističnih podatkov sem za območje Nove Gorice uporabljal statistične podatke iz Goriške statistične regije, za območje Gorice pa statistične podatke za Goriško pokrajino. V petem delu diplomske naloge, kjer je predstavljena analiza priložnosti med obema območjema, pa sem analiziral ožje območje Goriške, kar pri območju Nove Gorice vključuje občine Nova Gorica, Šempeter - Vrtojba, Brda, Kanal in Miren - Kostanjevica, pri območju Gorice pa občino Gorica, saj med temi območji zaradi geografske bližine poteka tesnejše sodelovanje.

1. 4. DEFINICIJE OSNOVNIH POJMOV

1. 4. 1. REGIJA

Po zelo splošni definiciji so regije lokalne oblasti, ki so takoj pod ravno centralne oblasti, s predstavniško politično oblastjo, ki je utelešena v izvoljeni regijski skupščini; če te ni, jo lahko nadomešča skupina, ki se oblikuje na regionalni ravni, ali pa telo lokalnih oblasti. Po zakonu o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja² je regija funkcionalna enota za izvajanje regionalne strukturne politike,³ v Sloveniji je do ustanovitve pokrajin enota za izvajanje regionalne strukturne politike statistična regija po veljavni statistično metodološki določitvi.

1. 4. 2. REGIONALNI RAZVOJ

Pojem regionalnega razvoja opredeljujemo kot dejavnost usmerjanja takšnega gospodarskega, socialnega, prostorskega, infrastrukturnega, kulturnega in drugega razvoja, ki bo imel pozitivne sinergijske učinke na učinkovitost ter skladnost razvoja narodnega gospodarstva države kot celote in njenih posameznih (regionalnih) delov (Gulič, Praper, 1998: 52–53).

Usmerjanje učinkovitega in skladnejšega regionalnega razvoja vključuje tudi izbor ustreznih razvojnih strategij, politik ter ukrepov, s katerimi se ustvarjajo ustrezni pogoji in okolje za čim manj moteno delovanje tržnih zakonitosti, ki naj pospešujejo zaželeno razvojne procese.

² Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja, http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r01/predpis_ZAKO1471.html (8.12.2004).

³ Regionalno strukturno politiko Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja opredeljuje kot razvojne aktivnosti, programe in ukrepe države, lokalnih skupnosti in drugih nosilcev organiziranih interesov na regionalni ravni za doseganje razvojnih ciljev ob upoštevanju skladnega regionalnega razvoja.

Dejavnost regionalnega razvoja vključuje tudi načine reševanja vprašanj o nosilcih razvojnih spodbud (gospodarski, državni ali lokalni subjekti), vprašanj upravno teritorialne ravni, na katerih naj se oblikujejo razvojne pobude (lokalna skupnost/občina, okraj, regija, država, naddržavne skupnosti oz. ustrezna povezanost omenjenih ravni). Nenazadnje vključuje tudi oblikovanje odgovorov na vprašanje, ali bomo pri usmerjanju družbenega razvoja dali prednost predvsem lastnemu znanju, inventivnosti, organizaciji, kapitalu ali pa bomo omenjene razvojne in vodstvene funkcije prepustili nosilcem tujega kapitala (Gulič, Praper, 1998: 52–53).

1. 4. 3. RAZVOJNO ZASNOVANE REGIJE

Razvojno zasnovane regije so po OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development – Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj) eden od treh temeljnih vzvodov sodobnega razvoja v razvitem svetu. Bistvo razvojno zasnovane regije je oblikovanje vsaj minimalne kritične mase razvojnih potencialov – proizvodnje, infrastrukture, financ, institucionalne infrastrukture, naravnih virov, tehnološkega razvoja, kadrov, izobraževanja, usposabljanja ter sodobnega upravljanja; jedro teh potencialov praviloma tvorijo univerze, ki so vse bolj nepopolne, vendar visoko specializirane. Razvojna zasnovanost regij temelji predvsem na sinergiji med obstoječimi potenciali ter razvojnim okoljem. To omogoča nenehno krepitev moči lastnih potencialov, kar je osnova za vedno bolj konkurenčne projekte regije (Sočan, 2003: 126).

Razvojno zasnovane regije so tudi posledica velike kvalitativne preobrazbe regionalne politike v sami EU. Nekje do začetka devetdesetih let 20. stoletja so bile regije v EU predvsem osnova za usmerjanje subvencij v manj razvite regije ter njihove manj uspešne gospodarske in infrastrukturne programe, kar je pri številnih med njimi povzročilo trajno odvisnost od subvencij države in EU. V zadnjem desetletju je EU povsem spremenila podpiranje manj razvitih regij, in sicer s podpiranjem uspešnih projektov, ki bodo zagotovili njihovo konkurenčnost v EU in globalnem gospodarstvu. Če hočejo manj razvite regije priti do razvojno uspešnih projektov, morajo zagotoviti vrhunske kadre, razvijati ustrezne potenciale, zagotoviti sinergijo med obstoječimi potenciali in še posebno med lastnimi sredstvi države, EU in viri iz neposrednih tujih naložb. V teh pogojih postane upravljanje regije odločilno, zato se v pogosto imenovanih strateških svetih regije zbirajo ljudje vseh vrst znanj iz regije same, vabljeni strokovnjaki in poslovni ljudje od zunaj ter predstavniki vseh socialnih partnerjev regije. Razvojni konsenz dobiva pri upravljanju in vodenju regije vse bolj odločilno vlogo (Sočan, 2003: 126).

2. KOHEZIJSKA POLITIKA V EVROPSKI UNIJI

Zlasti v Zahodni Evropi se je že v sedemdesetih letih 20. stoletja utrdilo spoznanje, da je za uspešno zmanjševanje regionalnih razlik potreben skupen, usklajen nastop. Manj razvita območja se največkrat nahajajo prav na obmejnih področjih, ki jih nacionalne politike regionalnega razvoja v veliki meri obidejo. Da bi k reševanju teh problemov pristopila kar najbolj celovito, je Evropska unija že pred desetletji razvila temelje skupne regionalne oz. kohezijske politike⁴ s ciljem zmanjševanja razvojnih razlik na svojem območju. Za izpolnitev tega cilja po načelu finančne solidarnosti z različnimi programi pomaga manj razvitim regijam, da bi čim hitreje zmanjšale svoj razvojni zaostanek.

O pomenu, ki ga EU posveča usklajenemu regionalnemu razvoju, govori podatek, da je za programe strukturnih in kohezijskih skladov namenjenih kar 35% proračuna EU (Kezunovič, 2003: 96).

Graf 1: Delež posameznega proračunskega odhodka v proračunu za leto 2003

Vir: Mrak (2004: 19).

⁴ Poleg izraza kohezijska politika je mogoče v praksi pogosto zaslediti tudi termina regionalna politika ali strukturna politika. Izraz strukturna politika se po vsebini in pomenu ne razlikuje od izraza kohezijska politika EU. Vsi trije izrazi so se v različnih obdobjih različno uporabljali, za potrebe te diplomske naloge pa uporabljam izraz kohezijska politika EU.

2. 1. STRUKTURNI SKLADI

Kohezijska politika EU se v glavnem izvaja v okviru štirih strukturnih skladov, katerih glavni namen je spodbujanje socialnega in gospodarskega razvoja v posameznih regijah ter posledično vodenje ekonomske politike, usmerjanje v doseganje razvojnih ciljev. Prav zato se preko strukturnih skladov ne financirajo posamezni ločeni projekti, temveč večletni regionalni razvojni programi, ki jih skupaj oblikujejo regije, države članice in Komisija za EU kot celoto (Mrak, 2004: 38).

Ti štirje strukturni skladi so sledeči:

1. Evropski sklad za regionalni razvoj (European Regional Development Fund – ERDF), ki je namenjen naložbam v infrastrukturo, ustvarjanju novih delovnih mest, razvoju malih in srednje velikih podjetij ter razvojnim projektom lokalnih skupnosti;
2. Evropski socialni sklad (European Social Fund – ESF), ki je namenjen zaposlovanju brezposelnih in skupin s posebnimi potrebami, predvsem s financiranjem različnih oblik in sistemov usposabljanja;
3. Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad (European Agriculture Guidance and Guarantee Fund – EAGGF), iz katerega se financirajo ukrepi za razvoj podeželja in pomoč kmetom, zlasti tistim v gospodarsko manj razvitih regijah;
4. Finančni instrument za usmerjanje ribištva (Financial Instrument for Fisheries Guidance – FIFG), ki je namenjen prenovi in modernizaciji ribiške industrije.

2. 2. PREDNOSTNI CILJI

Večina finančnih sredstev štirih strukturnih skladov je usmerjena v tri prednostne cilje, torej smernice, postavljene s strani EU, ki odražajo prioritete v regionalni politiki in služijo kot osnova za razdeljevanje sredstev strukturnih skladov. Ti prednostni cilji so sledeči (Mrak, 2004: 49):

1. Cilj 1

Gre za spodbujanje razvoja in strukturnega prilagajanja regij, ki zaostajajo v razvoju. Ta cilj poleg najmanj razvitih regij pokriva tudi obrobna področja EU, ki so bodisi zelo oddaljena (prekomorska ozemlja) bodisi redko poseljena. V ta cilj so vključene regije na ravni NUTS-2,⁵ ki imajo BDP (bruto družbeni proizvod) na prebivalca v obdobju zadnjih treh let nižji od

⁵ NUTS klasifikacija je posebna klasifikacija evropskega ozemlja, ki jo je razvil Eurostat (statistični urad EU) in predstavlja klasifikacijo teritorialnih enot za statistiko. Vzpostavljena je bila z namenom zagotavljanja celovite

75-odstotnega povprečja v EU. Sredstva iz Cilja 1 obsegajo okrog 70% sredstev, namenjenih strukturnim skladom, financirajo pa se iz vseh štirih strukturnih skladov.

2. Cilj 2

Gre za gospodarsko in socialno preobrazbo regij, ki se soočajo s strukturnimi problemi, vendar niso upravičene do sredstev pod Ciljem 1. Cilj 2 pokriva območja, ki se nahajajo v procesu gospodarskih in socialnih sprememb, podeželska področja v upadu, področja v upadu, odvisna od ribištva, in urbana področja v težavah. Temu cilju je namenjenih 11.5% sredstev, osnovna teritorialna enota za dodeljevanje sredstev iz Cilja 2 so regije na ravni NUTS-3, financirata pa jih Evropski sklad za regionalni razvoj in Evropski socialni sklad.

3. Cilj 3

Gre za razvoj človeških virov v regijah, ki niso upravičene do sredstev pod Ciljem 1. Gre za spodbujanje prilagajanja in modernizacije izobraževanja, poklicnega usposabljanja in

in dosledne členitve teritorialnih enot za potrebe zbiranja, razvoja in usklajevanja regionalnih politik v EU. NUTS klasifikacija se prvenstveno res uporablja za zbiranje statističnih podatkov, vendar igra pomembno vlogo tudi pri kohezijski politiki, saj se na njeni osnovi določajo prednostne regije in območja na ravni Skupnosti, ki bodo deležna pomoči EU.

Ravni NUTS so sledeče:

NUTS 0 – Predstavlja celotno ozemlje države v vseh državah članicah EU, ne glede na velikost posameznih držav;

NUTS 1 – Večje pokrajine; nekatere države ponovno uvrščajo celotno ozemlje države v eno enoto, ostale pa delijo ozemlje na več enot;

NUTS 2 – Večje temeljne upravne enote kot so okrožja, departmaji, province, grofije;

NUTS 3 – Manjše upravne enote kot so okraji in distrikti;

NUTS 4 – Ozemeljsko členitev na tej ravni imajo le Finska, Grčija, Irska, Portugalska, Luksemburg in Velika Britanija;

NUTS 5 – To raven v vseh državah članicah predstavljajo občine.

Klasifikacija statističnih teritorialnih enot v EU-NUTS,

<http://www.stat.si/katalogrds/podstrani/dodatek3.html> (16.11.2004).

Zaradi primerljivosti s klasifikacijo EU je Slovenija oz. Statistični urad Republike Slovenije v letu 2000 sprejel omenjeno nomenklaturu in jo poimenoval Standardna klasifikacija teritorialnih enot (SKTE), ki se uporablja pri evidentiranju, zbiranju, obdelovanju, analiziranju in izkazovanju podatkov o teritorialni razdelitvi Republike Slovenije. SKTE, do pete ravni, temelji na klasifikaciji Evropske unije NUTS. Po SKTE se teritorij Republike Slovenije razdeli na enajst ravni:

SKTE 0 Država,

SKTE 1 Država,

SKTE 2 Država,

SKTE 3 Statistične regije,

SKTE 4 Upravne enote,

SKTE 5 Občine,

SKTE 6 Krajevne skupnosti, vaške skupnosti oziroma mestne skupnosti,

SKTE 7 Naselja,

SKTE 8 Statistični oziroma prostorski okoliš,

SKTE 9 Klasične nepremičnine,

SKTE 10 Točkovni geokodirani objekti

Uredba o standardni klasifikaciji teritorialnih enot,

<http://www.stat.si/doc/reg/SKTE%20-%20uredba.doc> (16.11.2004).

sistemov zaposlovanja. Zanje je namenjenih 12.3% sredstev strukturnih skladov, financirajo pa se iz Evropskega socialnega sklada.

Tabela 1: Cilji kohezijske politike glede na regionalne razvojne cilje v obdobju 2000–2006

	Namen prednostnega cilja	Strukturni skladi, zadolženi za njegovo izvajanje
Cilj 1	Spodbujanje razvoja in strukturnih prilagoditev najmanj razvitih regij	<ul style="list-style-type: none"> • ERDF, ESF, EAGGF, FIFG
Cilj 2	Spodbujanje ekonomskih in socialnih sprememb na območjih s strukturnimi težavami	<ul style="list-style-type: none"> • ERDF, ESF
Cilj 3	Spodbujanje prilagajanja in modernizacije izobraževanja, poklicnega usposabljanja in sistemov zaposlovanja	<ul style="list-style-type: none"> • ESF

Vir: Mrak (2004: 53).

Iz strukturnih skladov se financirajo tudi pobude Skupnosti, manjši del sredstev strukturnih skladov pa je namenjen še ribištvu v regijah, ki ne sodijo v Cilj 1 in inovativnim aktivnostim, katerih namen je promocija in eksperimentiranje z novimi idejami razvoja.

Poleg strukturnih skladov so posebna sredstva namenjena tudi gospodarsko manj razvitim članicam EU, katerih BDP na prebivalca je manjši od 90-odstotnega povprečja EU. Gre za sredstva iz Kohezijskega sklada, ki so namenjena naložbam v prometno infrastrukturo in varovanje okolja (Kezunovič, 2003: 98).

Graf 2: Razdelitev proračunskih sredstev, namenjenih za kohezijsko politiko v obdobju 2000–2006 (v milijonih evrov in cenah 1999)

Vir: Mrak (2004: 57).

2. 3. POBUDE SKUPNOSTI

Evropska unija je oblikovala štiri posebne programe oz. pobude Skupnosti, namenjene reševanju specifičnih razvojnih problemov, ki se pojavljajo v določenem okolju. Te pobude Skupnosti so sledeče:⁶

2. 3. 1. INTERREG III

Pobuda spodbuja čezmejno, transnacionalno in medregionalno sodelovanje. Njen namen je spodbujati partnerstvo in sodelovanje ljudi, ki živijo na obeh straneh meje, ter uravnotežen razvoj obmejnih območij. Poseben poudarek je namenjen povezovanju oddaljenih regij ter sodelovanju obmejnih regij v državah članicah in državah pristopnicah. Interreg III sredstva črpa iz Evropskega sklada za regionalni razvoj.

⁶ Pobude Skupnosti (Interreg III, Urban II, Leader + in Equal)
http://www.evropska-unija.si/pages/evropska_unija/financna_pomoc/strukturni_skladi_eu_pobude_skupnosti.html, (28.12.2004).

2. 3 .2. URBAN II

Druga pobuda spodbuja trajnostni razvoj mest in urbanih naselij. Ukrepi so osredotočeni predvsem na podporo inovacijskim strategijam za obnovo propadajočih urbanih okolij. Tudi Urban II je financiran iz sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj.

2. 3. 3. LEADER +

Je pobuda Skupnosti za trajnostni razvoj podeželja, ki podpira projekte, usmerjene k dolgoročnemu izkoriščanju potencialov v manj razvitih regijah. Financirana je v okviru Evropskega kmetijskega usmerjevalnega in jamstvenega sklada.

2. 3 .4. EQUAL

Pobuda je usmerjena k zmanjševanju diskriminacije in nepravilnosti na trgu delovne sile, posebej pa obravnava tudi pravice prosilcev za pridobitev azila.

2. 4. POBUDA SKUPNOSTI INTERREG III V OBDOBJU 2000-2006

Interreg⁷ III je namenjen spodbujanju čezmejnega, transnacionalnega in medregionalnega sodelovanja, ki prispeva k skladnemu in uravnoteženemu razvoju evropskega ozemlja. Aktivnosti držav so usmerjene na obmejna območja držav članic EU in na obmejna območja držav kandidat, ki sodelujejo z državo članico prek svojega programa za čezmejno sodelovanje (PHARE CBC). Interreg III spodbuja različne dejavnosti, ki vodijo k večjemu sodelovanju med obmejnimi območji ter ustanavljanju različnih prekomejnih partnerstev za spodbujanje uravnoteženega razvoja teh območij.

Pobuda Skupnosti Interreg III je sestavljena iz treh delov: Interreg IIIA za čezmejno sodelovanje, Interreg IIIB za transnacionalno sodelovanje in Interreg IIIC za medregionalno sodelovanje. Ti trije deli se dopolnjujejo še z dvema programoma, ESPON in Interact, ki sta namenjena financiranju promocije izmenjave izkušenj in dobrih praks.

⁷ Pobuda Skupnosti Interreg je bila prvič sprejeta leta 1990, njen cilj pa je bil pripraviti obmejna območja na skupnost, kjer ne bo več notranjih meja. Pobudama Skupnosti Interreg I (1991–1993) in Regen (Pobuda Skupnosti na področju energetskih omrežij) je sledila Interreg II (1994–1999), v tekoči finančni perspektivi EU (2000–2006) pa obstaja pobuda Skupnosti Interreg III, ki je razdeljena na tri dele: A, B in C.

Na podlagi pozitivnih izkušenj s pobudo Skupnosti Interreg v tekoči finančni perspektivi 2000–2006 Komisija v predlogu nove finančne perspektive EU 2007–2013 predlaga nov cilj. Poleg konvergenčnega cilja ter cilja regionalne konkurenčnosti in zaposlenosti še cilj teritorialnega sodelovanja, ki naj bi bil namenjen skladnemu in enakomernemu povezovanju ozemlja EU s podporo sodelovanju na čezmejni, transnacionalni in medregionalni ravni (Mrak, 2004: 107).

Program ESPON (European Spatial Planning Observation Network – Evropsko omrežje za opazovanje prostorskega razvoja) je namenjen izvajanju Evropskih prostorskih razvojnih perspektiv, poleg tega pa tudi zmanjševanju razlik med poznavanjem prostorskih razvojnih trendov in prostorskih učinkov evropskih politik v evropskem prostoru ter izboljšati povezanost prostorskih in regionalnih ekonomskih politik. Program naj bi služil boljšemu usklajevanju prostorsko-razvojnih odločitev evropskih držav.⁸

Interact je horizontalni program pobude Skupnosti Interreg. Oblikovan je bil zato, da združi vsa znanja in izkušnje, ki so rezultat programov Interreg na področju čezmejnega, transnacionalnega in medregionalnega sodelovanja. Njegov namen je pripomoči h kvaliteti programov Interreg, in sicer tako, da omogoča in spodbuja prenos izkušenj in dobrih praks med institucijami in posamezniki v različnih geografskih območjih ter hkrati oblikuje skupne postopke in standarde za izvajanje programov.⁹

2. 4. 1. INTERREG IIIA - ČEZMEJNO SODELOVANJE

Namen pobude Interreg IIIA, ki spodbuja čezmejno sodelovanje med lokalnimi oblastmi, je razvoj čezmejnih ekonomskih in socialnih centrov s skupnimi strategijami trajnostnega razvoja.

Spodbujanje čezmejnega sodelovanja v okviru Interreg IIIA je upravičeno v naslednjih območjih:¹⁰

- vsa območja vzdolž notranjih in zunanjih mejah Skupnosti na ravni NUTS 3,
- določena pomorska območja na ravni NUTS 3.

V okviru Interreg IIIA se spodbuja naslednja prednostna področja sodelovanja:

- pospeševanje razvoja mest, podeželja in obalnih območij;
- spodbujanje podjetništva in razvoja malih podjetij in lokalnih zaposlitvenih pobud;
- pospeševanje integracije trga dela in socialne vključitve;

⁸ ESPON, <http://www.sigov.si/arr/4eu-p/1p-8-interreg-f-new-a.html> (28.12.2004).

⁹ Interact, <http://www.sigov.si/arr/4eu-p/1p-9-interact-new.html> (28.12.2004).

¹⁰ Sporočilo Komisije za države članice z dne 2. septembra 2004 o določitvi smernic pobude Skupnosti o vseevropskem sodelovanju, namenjenem spodbujanju skladnega in uravnoveženega razvoja evropskega ozemlja Interreg III, http://europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/inter2004/226_sl.pdf (8.6.2005).

- delitev človeških virov in pripomočkov za raziskave, tehnološki razvoj, izobraževanje, kulturo, komunikacije in zdravje z namenom zvišanja produktivnosti in pomoči za ustvarjanje trajnih zaposlitev;
- spodbujanje zaščite okolja (lokalno, globalno) za zvišanje energetske učinkovitosti in podpiranje uporabe obnovljivih virov energije;
- izboljšanje transportnih, informacijskih in komunikacijskih omrežij in storitev ter vodnih in energetskih sistemov;
- razvoj sodelovanja na zakonodajnih in upravnih področjih z namenom pospeševanja gospodarskega razvoja in socialne kohezije;
- povečanje človeškega in institucionalnega potenciala za čezmejno sodelovanje z namenom pospeševanja gospodarskega razvoja in socialne kohezije.

2. 4. 2. INTERREG IIIB – TRANSNACIONALNO SODELOVANJE

Pobuda Skupnosti Interreg IIIB je usmerjena v transnacionalno sodelovanje med nacionalnimi, regionalnimi in lokalnimi oblastmi za razvoj višje stopnje prostorske integracije med velikimi skupinami evropskih regij, da bi dosegli trajnosten, skladen in uravnotežen razvoj Skupnosti ter boljšo prostorsko povezanost s kandidatkami in drugimi sosednjimi državami.

Do transnacionalnega sodelovanja v okviru Interreg IIIB so upravičena vsa območja EU, v katerih spodbujajo sledeče ukrepe:¹¹

- sodelovanje med mesti ter mestnimi in podeželskimi območji z namenom spodbujanja policentričnega in trajnostnega razvoja;
- spodbujanje učinkovitega in trajnostnega transportnega sistema ter izboljšanje dostopa do informacijske družbe;
- varovanje okolja in spodbujanje dobrega upravljanja kulturne dediščine in naravnih virov, še posebno vodnih;
- spodbujanje integracije med pomorskimi regijami, med otoškimi regijami s primerno dodeljenimi finančnimi sredstvi;
- spodbujanje integriranega sodelovanja najbolj oddaljenih regij.

¹¹ Sporočilo Komisije za države članice z dne 2. septembra 2004 o določitvi smernic pobude Skupnosti o vseevropskem sodelovanju, namenjenem spodbujanju skladnega in uravnoteženega razvoja evropskega ozemlja Interreg III, http://europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/inter2004/226_sl.pdf (8.6.2005).

V primeru najbolj oddaljenih območij (francoski prekomorski departmaji, Kanarski otoki, Azori in Madeira) se programi sodelovanja osredotočajo na:

- spodbujanje boljše ekonomske integracije in sodelovanja med temi regijami ter med njimi in drugimi državami članicami;
- izboljšanje povezovanja in sodelovanja s sosednjimi tretjimi državami (na Karibih, v Latinski Ameriki, Atlantskem oceanu, v Severnozahodni Afriki in Indijskem oceanu)

Izbrani ukrepi morajo podpirati integriran teritorialni pristop, ki ustreza skupnim problemom in priložnostim in koristi transnacionalnim območjem. Prav posebna spodbuda je namenjena sodelovanju med otoškimi in pomorskimi regijami kot tudi sodelovanju med regijami s skupnimi ovirami, kot so gorske cone. Prav tako morajo biti določena ključna območja za infrastrukturne investicije, pri čemer se lahko upoštevajo samo infrastrukture s transnacionalnim vplivom (gradnja avtocest in glavnih cest je izključena), izbrane dejavnosti pa morajo izkazati konkretne, vidne in inovativne rezultate.

2. 4. 3. INTERREG IIIC – MEDREGIONALNO SODELOVANJE

Projekti v okviru pobude Skupnosti Interreg IIIC so namenjeni izboljšanju učinkovitosti strukturne politike in instrumentov za regionalni razvoj s pomočjo medsebojne izmenjave informacij, izkušenj in znanj. Območje, kjer se program izvaja, obsega države članice EU, kandidatke za vstop v EU, Norveško in Švico, države MEDA (Poglavitni finančni instrument za izvajanje Evro-sredozemskega partnerstva) in druge zainteresirane države. Celotno programsko območje je razdeljeno na štiri cone: Sever, Zahod, Jug in Vzhod.

Program določa sledeče možne oblike sodelovanja:¹²

- medregionalno sodelovanje pri projektih, podprtih iz strukturnih skladov;
- medregionalno sodelovanje med javnimi in drugimi institucijami na področju izmenjave izkušenj, pridobljenih v programih Interreg IIIA in IIIB;
- medregionalno sodelovanje na področju urbanega razvoja;
- medregionalno sodelovanje v inovativnih akcijah na področju znanja, tehnoloških inovacij, informacijske družbe, regionalne identitete in trajnostnega razvoja;

¹² Interreg IIIC, <http://www.sigov.si/arr/4eu-p/1p-8-interreg-d-new-a.html> (28.12.2004).

- medregionalne izmenjave na drugih področjih medregionalnega sodelovanja, kot so prostorsko planiranje, sodelovanje pri iskanju rešitev za odpravo naravnih katastrof, morsko in obalno sodelovanje, zmanjševanje negativnih gospodarskih posledic;
- koordinacija vseh štirih con Interreg IIIC;
- povezovanje obmejnih območij EU z državami kandidatkami.

Tako Interreg IIIC podpira prizadevanja, ki se nanašajo na raziskave, tehnološki razvoj ter mala in srednje velika podjetja, informacijsko družbo, turizem, kulturo in zaposlovanje, podjetništvo in okolje.

2. 5. FINANCIRANJE POBUDE INTERREG III

Pobuda Skupnosti Interreg III prejema finančna sredstva od Evropskega sklada za regionalni razvoj. V obdobju 2000–2006 znaša skupni finančni prispevek tega sklada za pobudo Interreg III 4.875 milijonov evrov (izraženo v cenah 1999). Od tega znaša skupni prispevek za nove članice v obdobju 2004–2006 425 milijonov evrov. Komisija EU je predlagala tudi določitev okvirnih finančnih sredstev, ki se dodelijo vsaki posamezni državi članici. Za Slovenijo¹³ je za obdobje 2004–2006 predlagala 21 milijonov evrov.

Pri razdeljevanju tega zneska bodo države članice zagotovile, da bo vsaj 50% teh finančnih sredstev dodeljenih za Interreg IIIA – čezmejno sodelovanje, vsaj 14% okvirnih finančnih sredstev za Interreg IIIB – transnacionalno sodelovanje in vsaj 6% za Interreg IIIC – medregionalno sodelovanje. Nadaljnja razdelitev med deleži je odvisna od odločitve držav članic, vendar morajo Komisija in države članice zagotavljati, da so vse meje obravnavane na nepristranski način.¹⁴

¹³ V Sloveniji je do finančnih sredstev v okviru programa Interreg IIIA upravičenih 12 statističnih regij na ravni NUTS 3 (SKTE 3), do finančnih sredstev v okviru Interreg IIIB je upravičeno celotno ozemlje Slovenije, do finančnih sredstev Interreg IIIC pa prav tako celotno ozemlje Slovenije, ki spada v t.i. Vzhodno cono.

¹⁴ Sporočilo Komisije za države članice z dne 2. septembra 2004 o določitvi smernic pobude Skupnosti o vseevropskem sodelovanju, namenjenem spodbujanju skladnega in uravnoveženega razvoja evropskega ozemlja Interreg III, http://europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/inter2004/226_sl.pdf (8.6.2005).

3. POMEN ČEZMEJNEGA SODELOVANJA ZA RAZVOJ OBMEJNIH REGIJ

Kot trdi Senjur (2002: 58), se »/z/notraj držav gospodarski razvoj ne širi enakomerno po vseh področjih in regijah, zato obstajajo znotraj držav bolj in manj razvita področja.« Dodatno oviro predstavlja tudi obstoj meje, ki obmejnim regijam ne omogoča celotnega razvoja njihovih potencialov. Vendar kot pravi Šušteršič (2001: 99), je »/z/a nemoten razvoj države na področju ekonomskih odnosov s tujino pomembno zagotavljati nenehno krepitev obmejnega sodelovanja, tako zaradi izkoriščanja razlik v razvojnih možnosti območij na obeh straneh meje, kot zaradi reševanja skupnih razvojnih izzivov (npr. Gorica – Nova Gorica). Z vključitvijo v EU bo v največji možni meri odpravljeno ločevanje slovenskega gospodarstva in drugih razvojnih akterjev z obeh strani meje, s čimer bo precej izboljšana atraktivnost tesnejšega razvojnega povezovanja«.

Čezmejno sodelovanje ima v Evropi dolgo tradicijo. Že v šestdesetih letih 20. stoletja so mejne regije prevzele pobudo in predstavile svoje specifične probleme evropskim in nacionalnim vladam z namenom, da bi skupaj poiskali rešitve zanje, saj so se te regije soočale s številnimi problemi in omejitvami, ki so nastali bodisi zaradi njihove odmaknjenosti od nacionalnih centrov bodisi zaradi administrativnih, pravnih, jezikovnih ali infrastrukturnih ovir. Prav zaradi teh ovir je večina njihovega gospodarskega potenciala ostala nerazvita.

Da bi se izognili tem oviram, je Evropska komisija leta 1990 v okviru svoje kohezijske politike ustanovila pobudo Interreg, ki je imela dva cilja: promocijo ekonomskega razvoja in pospeševanje integracije. Prvi se je nanašal na podporo obmejnim regijam pri reševanju njihovih specifičnih razvojnih problemov, drugi pa na pospeševanje promocije obmejnih povezav.

Leta 1994 je Evropska komisija potrdila novo uredbo, ki se je nanašala na izvajanje programov čezmejnega sodelovanja med državami kandidatkami in članicami EU. Gre za program PHARE CBC (PHARE Cross-Border Cooperation – PHARE čezmejno sodelovanje). Glavni namen te uredbe je bil olajšati priprave držav kandidatk na njihov vstop v EU in promocija sodelovanja.

3. 1. SLOVENIJA IN REGIONALNI RAZVOJ

Regionalna politika je tudi v Sloveniji izredno pomembna, saj država teži k čim bolj enakomerni razvitosti svojega ozemlja. Spodbujanje skladnejšega regionalnega razvoja in zmanjševanje razlik med posameznimi območji krepi ekonomsko in socialno kohezijo ter tako

pomaga enakomernejšemu razvoju celotnega ozemlja ne glede na razlike, ki izhajajo iz različne razpoložljivosti naravnih, gospodarskih, socialnih in drugih virov na posameznih področjih.

Zaustavitev večanja razlik med slovenskimi regijami¹⁵ je tudi eden izmed dveh osnovnih ciljev Državnega razvojnega programa Republike Slovenije 2001–2006,¹⁶ ki je izvedbeni dokument Strategije gospodarskega razvoja Slovenije, od leta 1999 pa v Sloveniji velja tudi poseben Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja, ki določa cilje, načela, organizacijo spodbujanja skladnega regionalnega razvoja, dodeljevanje razvojnih spodbud in merila za opredelitev območij s posebnimi razvojnimi problemi. Omenjeni dokumenti so osnova politike regionalnega razvoja v Sloveniji. Z vstopom Slovenije v Evropsko unijo je bil k temu dodan še tako imenovani enotni programski dokument, ki predstavlja okvir za nadaljnje načrtovanje projektov s področja socialne in ekonomske kohezije oziroma črpanje sredstev iz strukturnih skladov EU.

3. 2. ZAKON O SPODBUJANJU SKLADNEGA REGIONALNEGA RAZVOJA

Da bi preprečila nadaljnjo rast neskladnosti razvoja različnih delov države, je Slovenija julija 1999 sprejela Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja. Zakon določa okvir za izvajanje regionalne strukturne politike in vzpostavlja institucionalni okvir, potreben za usklajevanje sektorskih politik, tako na nacionalni kot regionalnih ravneh. Okvir regionalne razvojne politike je usmerjen na večjo konkurenčnost, kakovost življenja in večjo ekonomsko ter socialno kohezijo vseh 12 slovenskih regij.¹⁷ Politika temelji na notranjih razvojnih

¹⁵ V EU predstavlja po vsej verjetnosti vrh sodobnega pristopa k zmanjševanju regionalnih razlik nizozemski model inteligentne regije. Ta v prvi vrsti temelji na visoki stopnji konsenza socialnih partnerjev (oblast, vodstva podjetij, organizirani delojemalci in množica institucij civilne družbe). V bistvu gre za to, da se na eni strani manj razvite oz. regije z drugimi razvojnimi problemi soočajo z dejanskimi konkurenčnimi normami sodobnega globalnega gospodarstva, medtem ko jim prav notranji razvojni dogovor omogoča zagotavljati dolgoročni nadpovprečni razvojni napor, ki bo regijo, ob zunanji pomoči države in EU, pripeljal do višje razvojne uspešnosti (Sočan, 2001: 36).

¹⁶ Državni razvojni program predstavlja ključni slovenski dokument dolgoročnega razvojnega načrtovanja. V njem je Slovenija zastavljene strateške cilje preoblikovala v konkretne programe, ukrepe in projekte, vključno z opredelitvijo potrebnih finančnih virov. V Državnem razvojnem programu so določene naslednje prednostne naloge:

1. spodbujanje podjetniškega sektorja in konkurenčnosti,
2. znanje, razvoj človeških virov in zaposlovanja,
3. informacijska družba, infrastruktura in kvaliteta življenja,
4. prestrukturiranje kmetijstva in razvoj podeželja,
5. spodbujanje uravnoveženega regionalnega razvoja.

(Rojec, 2004: 24).

¹⁷ Slovenija je teritorialno razdeljena na 12 statističnih regij na ravni NUTS-3 (SKTE-3). Te statistične regije so po Zakonu o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja do oblikovanja pokrajin opredeljene kot ozemeljske enote za izvajanje regionalne strukturne politike, katere namen je predvsem zmanjševanje razlik v gospodarski razvitosti posameznih regij. Ko bodo pokrajine izoblikovane, se bo obstoječa statistična členitev ozemlja

dejavnih, kar pomeni boljšo izrabo domačih razvojnih virov v regijah v kombinaciji z zunanjimi mehanizmi, kar terja nadaljnjo decentralizacijo države.

Slovenija mora načrtno osnovati svoj razvoj tudi na razvoju regij. Te so pomemben generator gospodarske rasti, zato jim je treba omogočiti, da razvijejo lastne inovativne potenciale ter presežejo sedanjo razbitost in nepovezanost lokalnih skupnosti (Šušteršič, 2001: 37). Prav zato je nujno izoblikovati razvojno zasnovane regije s kritično maso šolskih, univerzitetnih, tehnološko razvojnih, podjetniških, infrastrukturnih, kadrovskih, institucionalnih in drugih potencialov (*hot spots*¹⁸ oz. žarišč znanja in drugih potencialov), ki so osnova za sodoben razvoj in oblikovanje inovativnih regij, ne toliko zaradi možnosti črpanja sredstev EU, ampak predvsem zaradi dolgoročne spodbude sodobnemu razvoju. Potrebno je povezovanje in krepitev razvojnih potencialov regij ter ustvarjanje ugodnih možnosti poslovanja, spodbudnega ekonomsko političnega okvira in življenjskega okolja, kar vodi v preprečevanje bega možganov¹⁹ (odhoda najboljših kadrov) in izseljevanja dejavnosti slovenskih podjetij.

3. 3. ENOTNI PROGRAMSKI DOKUMENT

Po vključitvi v EU je Slovenija namesto do predpristopne pomoči upravičena do sredstev, ki jih EU namenja državam članicam v okviru strukturnih skladov in Kohezijskega sklada.

Slovenije ustrezno prilagodila novemu stanju, pokrajine pa bodo postale osnovne funkcionalne enote za izvajanje domače regionalne politike oz. za njeno vključitev v strukturno politiko EU. Raven SKTE-3 oz. NUTS-3 je pomembna zaradi finančne pomoči. Razreševanje razvojnih problemov je namreč mogoče učinkovito reševati le na prostorsko dovolj velikih in ekonomsko zaokroženih območjih. To stališče povzema tudi zakonodaja EU, ki t. i. strukturno pomoč daje le do ravni regij za NUTS-3.

¹⁸ *Hot spots* je poimenovanje za razvojna jedra znanja. Praviloma so osnove tem razvojnim jedrom univerze s tehnološkimi centri, tehnološkimi in drugimi inštituti ter širšo infrastrukturo civilne družbe in tudi državne uprave za šolanje, usposabljanje in prekvalifikacijo kadrov za uspešne tehnološke, razvojne in druge logistične rešitve. Njihov cilj je zagotoviti programe za delo in elementarni kapital za naložbe, usposobiti in šolati čim več ljudi ter vzpostaviti stik s sodobno infrastrukturo (Sočan, 2001: 4).

¹⁹ Slovenija se nahaja ob vrhunsko razvitih regijah in območjih visoko razvitih držav. Zaradi tega in vse bolj tudi zaradi pospešenega uveljavljanja informacijsko komunikacijskih tehnologij obstaja upravičen strah, da bo Slovenija izgubljala svoje vrhunske kadre, ki jim na delo niti ne bi bilo potrebno hoditi v druge države, ampak bi enostavno izkoristili znanje, ki so ga pridobili v slovenskih šolah, infrastrukturo in stanovanja ter bi doma delali za različna neslovenska podjetja in institucije zunaj Slovenije (Sočan, 2001: 7).

Tabela 2: Povzetek predpristopnih in obstoječih instrumentov EU

Pred vstopom v EU	Po vstopu v EU
PHARE – izgradnja institucij in uveljavljanje pravnega reda EU	
PHARE – ekonomska in socialna kohezija	Evropski sklad za regionalni razvoj ERDF Evropski socialni sklad – ESF
Program čezmejnega sodelovanja (CBC)	Pobuda Skupnosti Interreg
SAPARD – razvoj podeželja	Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad – EAGGF
ISPA – promet in okolje	Kohezijski sklad

Vir: Povzetek predpristopnih in obstoječih instrumentov EU,

http://www.evropska-unija.si/pages/evropska_unija/financna_pomoc/pred_po_siritvi.html (29.12.2004).

V ta namen je Slovenija pripravila Enotni programski dokument (EPD), ki temelji na Strategiji gospodarskega razvoja Slovenije in predstavlja okvir za nadaljnje načrtovanje projektov s področja socialne in ekonomske kohezije oz. črpanje sredstev iz strukturnih skladov EU. EPD je skupni programski dokument Slovenije in Evropske komisije, s katerim država članica predstavi strategijo svojega razvoja in je osnova za izvajanje dolgoročne razvojne politike ter dolgoročnega proračunskega načrtovanja. Pravzaprav gre za akcijski razvojni načrt Slovenije za obdobje 2004–2006, ki določa, kako bo Slovenija dosegala strateške razvojne cilje. V skladu s svojo dolgoročno strategijo in cilji bo Slovenija osredotočila razpoložljiva sredstva iz strukturnih skladov, kohezijskega sklada in drugih finančnih virov ter sredstva ustreznega lastnega sofinanciranja v dejavnosti na najbolj pereče pomanjkljivosti, ki ovirajo družbeno-ekonomski razvoj države (Rojec, 2004: 5).

3. 4. PREDPRISTOPNA POMOČ

Slovenija je sredstva iz strukturnih skladov in Kohezijskega sklada lahko začela koristiti z vstopom v EU, vendar se je za aktivno sodelovanje v teh skladih pripravljala že v okviru programov predpristopne pomoči.

V okviru predpristopne pomoči so obstajali trije različni finančni instrumenti. Poleg programa PHARE sta bila ustanovljena še dva dodatna programa predpristopne pomoči, in sicer ISPA

(okoljska in prometna infrastruktura) ter SAPARD (razvoj kmetijstva in podeželja) (Mrak, 2004: 114–115).

3. 4. 1. PROGRAMA ISPA IN SAPARD

Sklad ISPA (Instrument for Structural Policies for pre-Accession – Instrument predpristopnih strukturnih politik) je namenjen financiranju okoljske in prometne infrastrukture in je usmerjen prilagajanju standardov teh dveh področjih standardom, ki veljajo v EU. Sklad SAPARD (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development – Posebni pristopni program za kmetijstvo in razvoj podeželja) pa je namenjen modernizaciji kmetijstva in spodbujanju razvoja podeželja.

3. 4. 2. PROGRAM PHARE

Program PHARE (Poland and Hungary Action for Restructuring of the Economy – Pomoč za gospodarsko prestrukturiranje v državah Srednje in Vzhodne Evrope) je bil ustanovljen leta 1989 in je bil sprva namenjen za pomoč poljskemu in madžarskemu gospodarstvu. Kasneje se je njegov domet razširil na podporo nekdanjim komunističnim državam Srednje in Vzhodne Evrope ter njihovim naporom za vzpostavitev demokracije in tržnega gospodarstva. Program PHARE je na ta način postal osrednji program predpristopne pomoči, katerega osnovni namen je bil posodobitev administrativne usposobljenosti držav članic za učinkovito izvajanje evropske zakonodaje in podpora najbolj potrebnim investicijam na področju ekonomske in socialne kohezije. Program PHARE je za države kandidatke predstavljal nekakšno uvajanje v koriščenje sredstev iz strukturnih skladov.

Slovenija je do pomoči iz programa PHARE postala upravičena leta 1992, pomoč Sloveniji iz tega programa pa delimo v tri faze. Prvo fazo med letoma 1992 in 1995 imenujemo tranzicijsko obdobje. V tem obdobju so bila sredstva programa PHARE usmerjena v področja privatizacije in prestrukturiranje gospodarstva, javnih financ in bančništva, okolja, energetike in kmetijstva ter v področja izobraževanja, znanosti in tehnologije. V predpristopnem obdobju med letoma 1996 in 1999 je pomoč temeljila predvsem na izvajanju predpristopne strategije, katere glavne komponente so priprave na prevzemanje pravnega reda EU ter obveznosti bodočega članstva v EU, razvoj medevropskih povezav ter gospodarske in družbene reforme, katerih cilj je povečati konkurenčno sposobnost gospodarstva v tržnem sistemu (Mrak, 2004: 117).

Od leta 1992, ko je bila Slovenija prvič upravičena do sredstev iz tega programa, pa vse do danes je za projekte s področij reforme javne uprave, privatizacije, reforme finančnega sektorja, regionalnega razvoja (vključno s čezmejnimi sodelovanjem) ter razvoja človeških virov prejela v povprečju okrog 33.9 milijona evrov finančne pomoči letno, kar znaša v celotnem desetletnem obdobju skupaj 339 milijonov evrov (Mrak, 2004: 118). Kot trdi Mrak (2004: 118), »/g/re za vsoto, ki v tako majhnem prostoru, kot je slovenski, nikakor ni zanemarljiva«.

Tabela 3: Pregled predpristopne pomoči PHARE v letih 1992–2003 v evrih

Program	Znesek
PHARE 1992-1996	103.299.333
PHARE Nacionalni program (NP) 1997	12.11.807
PHARE Cross Border Cooperation-CBC 1997	6.000.000
<i>Skupaj PHARE 1997</i>	18.111.807
PHARE NP 1998	8.750.000
PHARE CBC 1998	6.000.000
<i>Skupaj PHARE 1998</i>	14.750.000
PHARE NP 1999	27.000.000
PHARE CBC 1999	7.000.000
PHARE 1999-drugi programi (Consensus, KSIF, PPF)	25.000.000
PHARE Nuclear Safety	1.400.000
<i>Skupaj PHARE 1999</i>	60.400.000
PHARE NP 2000	15.724.372
PHARE CBC 2000	7.000.000
PHARE 2000-drugi programi (Access, LSIF)	2.950.000
<i>Skupaj PHARE 2000</i>	25.674.372
PHARE NP 2001	21.450.000
PHARE CBC 2001	7.000.000
<i>Skupaj PHARE 2001</i>	28.450.000
PHARE NP 2002-Part I	30.475.198
PHARE NP 2002-Part II	4.400.000

PHARE CBC 2002	7.000.000
PHARE Nuclear Safety	1.300.000
<i>Skupaj PHARE 2002</i>	43.175.198
PHARE NP 2003	37.900.000
PHARE CBC 2003	7.000.000
PHARE horizontal/EDIS	400.000
<i>Skupaj PHARE 2003</i>	45.300.000
Skupaj PHARE 1992-2003	339.160.710

Vir: Mrak (2004: 118–119).

Skupen vpliv programov PHARE je bil v Sloveniji v preteklih desetih letih pozitiven. Sredstva programa PHARE so omogočila učinkovit prenos znanja in nabavo opreme na tako pomembnih področjih, kot so kmetijstvo, okolje, razvoj malih in srednjih podjetij ter predvsem vzpostavitev in krepitev institucij, ki so potrebne za izvajanje pravnega reda EU (Mrak, 2004: 119). Dejansko črpanje razpoložljivih sredstev PHARE pa je odvisno predvsem od kakovosti priprave predlogov projektov in programov, razvoja potrebne institucionalne ureditve vključno z zagotovitvijo ustreznega števila visoko usposobljenih kadrov tako na nacionalni kot regionalni in lokalni ravni ter tudi od dejanske absorpcijske sposobnosti koristnikov pomoči (Mrak, 2004: 121).

Slovenija je v okviru programa PHARE izvajala Nacionalni program PHARE in PHARE programe čezmejnega sodelovanja.

3. 4. 2. 1. NACIONALNI PROGRAM PHARE

Leta 1998 so se v okviru PHARE začeli izvajati nacionalni programi²⁰ PHARE. Prvi tak program je bil sprejet leta 1998, zadnji pa za leto 2003 in se bo izvajal do leta 2006.

²⁰1. Nacionalni program PHARE 2000 je podprl sledeče projekte:

a) Mrežni inkubator Pomurje

V Pomurju so se v občinah Murska Sobota, Lendava, Ljutomer, Odranci razvili s pomočjo programa PHARE 2000 poslovni inkubatorji s krovnim inkubatorjem v Murski Soboti. Mreža inkubatorjev bo razvijala različne dejavnosti ter s tem prispevala k aktivnosti proizvodnega sektorja, razvoju malih in srednje velikih podjetij ter pospeševanju zaposlovanja na tem območju. Sredstva PHARE so znašala 2 milijona evrov, nacionalno sofinanciranje pa 1.7 milijona evrov.

b) Aktiviranje zaposlitvenih iniciativ na lokalnem nivoju

Namen projekta v Savinjski regiji je bila promocija regionalnega pristopa pri reševanju težav brezposelnosti preko razvoja inovacij, podjetništva, malih in srednje velikih podjetij in človeških virov prek izobraževanja brezposelnih. Sredstva PHARE so znašala 2 milijona evrov, nacionalno sofinanciranje pa 1.81 milijona evrov.

c) Gospodarsko prestrukturiranje Zasavske regije

Sredstva nacionalnega programa PHARE so v 30% namenjena izgradnji institucij, preostalih 70% pa za investicije v skladu s pravnim redom EU ter ekonomsko in socialno kohezijo.

3. 4. 2. 2. PROGRAM PHARE CBC

Program PHARE CBC (PHARE Cross-Border Cooperation – PHARE čezmejno sodelovanje) je namenjen odpravi razvojnih ovir, ki nastajajo zaradi bližine državne meje, in izkoriščanju prednosti, ki jih čezmejno sodelovanje prinaša. To je pobuda EU, s katero želi ta pozitivno vplivati na gospodarski razvoj obmejnih regij, obenem pa pripraviti nove članice na članstvo v njej.²¹

Sredstva programa čezmejnega sodelovanja so namenjena krepitvi medsebojnega sodelovanja na področjih razvoja gospodarstva, prometne infrastrukture in varovanja okolja, pa tudi programom izobraževanja in usposabljanja, spodbujanju neposrednih stikov, razvoju kulture in turizma. Obenem so namenjena tudi izmenjavi neposrednih stikov na poslovnem področju, spodbujanju skupnih športnih, kulturnih in družabnih dejavnosti na različnih mejnih območjih.

Program PHARE CBC se je začel izvajati leta 1994 z Italijo, leta 1995 pa se je razširil še na Avstrijo in Madžarsko. Leta 1995 so nastali trije večletni programski dokumenti (Multi-Annual Indicative Programmes) za programe z Avstrijo, Madžarsko in Italijo za obdobje 1995–1999, saj lahko večji del Slovenije uvrstimo v območje čezmejnih vplivov. To Sloveniji narekuje večjo usmerjenost v čezmejno sodelovanje med obmejnimi regijami in omogoča učinkovitejše odpravljanje razvojnih ovir, ki so posledica mej, in izkoriščanje prednosti, ki jih takšno sodelovanje prinaša.

Za obdobje 2000–2006 je Slovenija s partnerji z druge strani meje pripravila Skupne programske dokumente (Joint Programing Document) za program CBC za vsako izmed meja.

Namen projekta v Zasavski regiji je bil razvoj podjetniške infrastrukture in izboljšanje pogojev za ustvarjanje novih delovnih mest preko okrepitve že obstoječega garancijskega sklada. Sredstva PHARE so znašala 1 milijon evrov, nacionalno sofinanciranje pa 0.6 milijona evrov.

2. Nacionalni program PHARE 2001 se je usmeril v reševanje nekaterih problemov s človeškimi viri in infrastrukturo na območjih s posebnimi razvojnimi problemi v Sloveniji. To bi ustvarilo osnovo za zaposlovanje s spodbujanjem razvoja poslovnih zmogljivosti na teh področjih.

3. Nacionalni program PHARE 2002 se je usmeril v vzpostavitev institucionalne mreže s potrebno upravno zmogljivostjo, ki bo sposobna učinkovito usklajevati in izvajati pomoč iz strukturnih skladov.

Ekonomska in socialna kohezija (Nacionalni program PHARE, PHARE CBC, Skladi za male projekte, <http://www.sigov.si/arr/4eu-p/1p.html> (29.12.2004).

²¹Ekonomska in socialna kohezija (Nacionalni program PHARE, PHARE CBC, Skladi za male projekte, <http://www.sigov.si/arr/4eu-p/1p.html> (29.12.2004).

V teh dokumentih so opredeljene prednostne naloge in ukrepi, ki se bodo v sklopu projektov izvajali do leta 2006. V ta namen je Sloveniji z vstopom v EU od 2004 do 2006 zagotovljenih 30.000.000 evrov iz pobud Skupnosti Interreg in Equal, od tega je za Interreg IIIA – čezmejno sodelovanje namenjenih 25.23 milijonov evrov²² (Rener, 2004: 14-15).

²² Od tega za Slovenija–Italija 6.310.000 evrov, Slovenija–Avstrija 6.310.000 evrov, Slovenija–Madžarska–Hrvaška 12.610.000 evrov (Rener, 2004: 14-15).

4. OD PROGRAMA PHARE CBC (1994–1999) MED ITALIJO IN SLOVENIJO DO PROGRAMA POBUDE SKUPNOSTI INTERREG IIIA SLOVENIJA–ITALIJA 2000–2006

Od nastanka pobude Interreg je bil njen splošni cilj preprečiti, da bi nacionalne meje predstavljale ovire za uravnotežen razvoj in integracijo evropskega ozemlja. Osamitev obmejnih območij je posledica dveh razlogov: na eni strani meja razmeji obmejne skupnosti drugo od druge na ekonomskem, socialnem in kulturnem področju, na drugi strani pa so bila obmejna območja velikokrat zanemarjena v okviru nacionalne politike, zato so bila njihova gospodarstva nagnjena k temu, da postanejo obrobna znotraj nacionalnih meja.²³

Leta 1995 so dopolnili pobudo Interreg s programom PHARE CBC, s čimer je bilo državam nečlanicam omogočeno izvajanje zrcalnih programov. Italija in Slovenija sta v obdobju med 1995 in 1999 sodelovali v programih PHARE CBC in Interreg IIA, ki so prispevali k izboljšanju in okrepitvi čezmejnega sodelovanja v skupnih obmejnih regijah. V obdobju 1994–1999 se je Slovenija vključila najprej v čezmejno sodelovanje z Italijo, z deželama Furlanijo–Julijsko krajino in Venetom ter začela ustvarjati osnovo za intenzivnejše sodelovanje območij ob meji. V predpristopnem obdobju 1994–1999 je bilo tako investiranih 18 milijonov evrov evropskih sredstev iz programa PHARE CBC Slovenija–Italija, največji delež pa smo porabili za projekte²⁴ na področju izboljšanja infrastrukture in okolja.

Tabela 4: Razdelitev sredstev iz PHARE CBC v predpristopnem obdobju 1994-1999 po področjih

1. okolje	43 %
2. transport in mejni prehodi	17 %
3. gospodarsko sodelovanje	13 %
4. Sklad za male projekte	10 %
5. tehnična pomoč	9 %
6. kulturno sodelovanje	6 %
7. človeški viri in povezovanje	2 %

Vir: Rener (2004: 11).

²³ Sporočilo Komisije za države članice z dne 2. septembra 2004 o določitvi smernic pobude Skupnosti o vseevropskem sodelovanju, namenjenem spodbujanju skladnega in uravnoteženega razvoja evropskega ozemlja Interreg III, http://europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/inter2004/226_sl.pdf (8.6.2005).

²⁴ Seznam vseh izvedenih projektov v okviru PHARE CBC Italija–Slovenija v obdobju 1994–2003 je podan v Prilogi B.

Tabela 5: Razdelitev sredstev iz PHARE CBC v predpristopnem obdobju 1994–1999 po letnih zneskih (v evrih)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	SKUPAJ
PHARE CBC	4.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000	5.000.000		18.000.000

Vir: Skupni programski dokument PHARE CBC Slovenija–Italija 2000–2006,
<http://www.sigov.si/arr/4eu-p/1p.html> (1. 2. 2005).

Zgrajene ali posodobljene so bile nekatere cestne povezave in obmejna infrastruktura, še posebej v odročnih obmejnih območjih, kar sedaj omogoča hitrejše in boljše povezovanje. Velik del teh sredstev je bil namenjen izboljšanju infrastrukture okolja, kar prispeva k izboljšanju čistosti voda in boljši kakovosti pitne vode. Vzpostavljene so bile tudi gospodarske povezave, ki omogočajo obmejno sodelovanje na področju malega gospodarstva in prispevajo k odpiranju novih delovnih mest. Na področju kmetijstva so bila vzpostavljena številna sodelovanja pri oblikovanju vinskih in sadnih poti ter izobraževanju kmetov, pa tudi številna sodelovanja na področju turizma in kulture (Rener, 2004: 10).

Veliko aktivnosti poteka tudi na podlagi razpisov Sklada malih projektov, kjer je poudarek na povezovanju lokalnih čezmejnih iniciativ. Največ jih je s področja ohranjanja in razvijanja skupnega prostora (jamarstvo, turistične aktivnosti, rekreativne dejavnosti, društvene kulturne dejavnosti, povezave šol pri osveščanju otrok o varovanju okolja) ter spodbujanja razvoja malih in srednjih podjetij.

4. 1. SKLAD ZA MALE PROJEKTE

Znotraj programa čezmejnega sodelovanja obstaja tudi Sklad za male projekte (SMP), ki je namenjen povezovanju manjših iniciativ ljudi z obeh strani meje na vseh področjih delovanja, od kulture, športa, glasbe in umetnosti do izobraževanja (Rener, 2004: 11). Projektne aktivnosti²⁵ so namenjene povezovanju ljudi in reševanju konkretnih problemov, ki nastajajo zaradi državne meje. Z njimi skušajo preseči nekatere zgodovinske, politične in kulturne razlike v čezmejnih regijah, izboljšati pogoje za življenje in delo na lokalni ravni.

Sklad za male projekte se je razvil v okviru programa PHARE CBC in se je izkazal za zelo uspešen mehanizem pri podpiranju akcij manjšega obsega (projekti v vrednosti povprečno od

²⁵ Prijavitelji in partnerji se lahko odločijo za različno stopnjo partnerskega sodelovanja, saj uvajajo tri tipe projektov: skupni, pri čemer se projekt prijavi z eno prijavnico za oba partnerja v projektu, zrcalni, ko se na določen projekt, ki že teče, s podobnimi vsebinami prijavi drugi partner, in partnerski, ko je partner v bistvu le formalen (Grča, 2004: 5).

10.000 do 50.000 evrov) v obmejnih regijah. Številne uspešne projekte so podprli in obstajajo tudi izvrstni rezultati pri absorpciji sredstev in izpeljavi projektov. Sklad za male projekte se je s svojim poudarkom na decentraliziranih strukturah odločanja in poudarjanja dolgoročnih trajnostnih vplivov izkazal za dobro pripravo za vstop Slovenije v EU in bodoči pristop k strukturnim skladom.²⁶

4. 1. 1. CILJI SKLADA ZA MALE PROJEKTE

Splošni cilj Sklada za male projekte (SMP) je nuditi finančno podporo povezovanju ljudi na lokalni ravni, razvojnim dejavnostim manjšega obsega in čezmejnega značaja ter majhnim investicijam v infrastrukturne objekte na številnih področjih.²⁷ Končni cilj je povečati sposobnost lokalnih in regionalnih oblasti pri njihovem razvoju in izvajanju projektov v prihodnosti. To ne pomeni, da so lokalne in regionalne oblasti izključene iz drugih elementov programa čezmejnega sodelovanja, saj morajo te odigrati pomembno vlogo v zvezi z vsemi prednostnimi ukrepi.

²⁶ Program pobude Skupnosti Interreg IIIA Slovenija–Italija, <http://www.sigov.si/arr/4eu-p/1p-8-interreg-b-new2.html> (1. 2.2005).

²⁷ Ta področja so sledeča:

a) Kulturne izmenjave

Sklad podpira kulturne izmenjave med lokalnimi skupinami in ukrepe za zaščito dediščine v obmejnih regijah v obeh primerih (srečanja in izmenjave mladih, umetnostne in športne dejavnosti, folklorne in podobne prireditve) s poudarkom na vzpostavitvi osnove za dolgoročno in trajno sodelovanje.

b) Človeški viri

Projekti, ki se nanašajo na človeške vire in usposabljanja ter druge skupne dejavnosti osveščanja (npr. na področju regionalne zgodovine ali razvoja, priprava promocijskega gradiva ali tiskovin, formalna usposabljanja, kratki tečajji in prireditve, jezikovna usposabljanja in tečajji), ki lahko olajšajo čezmejni razvoj in sodelovanje.

c) Prostorsko planiranje in razvojne študije

Sklad za male projekte lahko podpira projekte, ki zagotavljajo osnove za načrtovanje v obmejni regiji, npr. skupne smernice za prostorsko planiranje (raziskave, študije, dejavnosti za večanje osveščanja prebivalstva) ali dejavnosti v zvezi z varstvom okolja in narave.

d) Gospodarski razvoj in turizem

Manjši projekti, povezani z gospodarskim razvojem, ki krepijo gospodarsko bazo v obmejni regiji (informiranje, marketing in promocija, priprava kaŕipotov in razvoj turističnih znamenitosti).

e) Infrastrukturni objekti, ki so namenjeni skupnim strukturam programov PHARE CBC in Interreg

Vključeni so projekti, ki bodo predvidevali obnove manjšega obsega in nabavo opreme za objekte, ki se bodo uporabljali za skupna, čezmejna srečanja na vseh področjih delovanja.

f) Lokalna demokracija

Projekti, ki so namenjeni usposabljanju, informiranju ter vzpostavljanju stikov za vzpodbujanje sodelovanja javnosti v postopkih sprejemanja odločitev.

Dotacije evropskega programa za sofinancirane projekte so znašale:

- najnižja vrednost: 15.000 evrov
- najvišja vrednost za »lahke projekte«: 50.000 evrov
- najvišja vrednost: 100.000 evrov

Finančna podpora iz programa PHARE ni presegala 75% skupnih upravičenih stroškov projekta. Preostanek sredstev se je zagotavljal iz lastnih virov izvajalcev projektov oz. njihovih partnerjev.

Zbornik Sklada za male projekte Slovenija–Italija 2001, <http://www.sigov.si/arr/4eu-p/1p.html> (1. 2. 2005).

Tabela 6: Skladi za male projekte po programih PHARE CBC med Slovenijo in Italijo

Program Phare CBC	Država partnerica	Vrednost sklada (EUR)	Stanje
	Italija	135.000	18 malih projektov zaključenih v letu 1998
	Italija	234.680	27 malih projektov zaključenih v letu 2000
	Italija	520.500	27 malih projektov zaključenih v letu 2001
	Italija	1.000.000	18 malih projektov zaključenih v letu 2002
	Italija	1.000.000	22 malih projektov zaključenih v letu 2004
	Italija	500.000	13 malih projektov v izvedbi v letu 2004/05
	Italija	500.000	Razpis bo odprt spomladi 2005
	Skupaj Italija	3.890.180	125 projektov

Vir: Ekonomska in socialna kohezija (Nacionalni program PHARE, PHARE CBC, Skladi za male projekte),
<http://www.sigov.si/arr/4eu-p/1p.html> (29. 12. 2004).

4. 2. SKUPNI PROGRAMSKI DOKUMENT PHARE CBC ITALIJA–SLOVENIJA

2000–2006

Italija in Slovenija sta leta 2001 za nadaljnjo krepitev čezmejnega sodelovanja v slovensko–italijanskem obmejnem območju²⁸ pripravili Skupni programski dokument

²⁸ Glavni mejniki čezmejnega sodelovanja med Slovenijo in Italijo so:

- oktober 1992: sklenjen sporazum glede sredstev PHARE med Republiko Slovenijo in Evropsko komisijo;
- marec 1993: začetek delovanja Delegacije Evropske komisije v Ljubljani z nalogo zagotavljati dosledno izvajanje sporazumov, sklenjenih med Evropsko komisijo in Republiko Slovenijo ter nuditi pomoč pri procesu vključevanja v EU;
- 13. julij 1994: podpisan prvi finančni sporazum za program PHARE CBC Slovenija–Italija 1994–1999 med Republiko Slovenijo in Evropsko komisijo;
- 15. junij 1995: Ministrstvo za znanost in tehnologijo kot nacionalni koordinator pomoči vzpostavi Enoto za vodenje programov (PMU – Project Management Unit);
- december 1996: Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj vzpostavi Enoto za izvajanje programov PHARE (PIU – Project Implementation Unit);
- februar 1997: Ministrstvo za finance ustanovi samostojno organizacijsko enoto Centralno finančno in pogodbeno enoto (CFCU – Central Finance and Contract Unit), odgovorno za računovodske, finančne in pogodbene funkcije po postopkih decentraliziranega sistema izvajanja programov PHARE;
- december 1997: ustanovljena Služba Vlade za evropske zadeve z glavno nalogo vodenja in usklajevanja priprav Slovenije na vstop v EU;
- april 1998: Enoti za izvajanje programov PHARE se pridruži dislocirana pisarna v Štanjelu;
- januar 2000: Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj ustanovi Agencijo Republike Slovenije za regionalni razvoj, znotraj katere se izvajajo tudi programi PHARE čezmejnega sodelovanja;
- 28. april 2000: Evropska komisija oblikuje pobudo Skupnosti Interreg III;
- december 2001: Evropska komisija potrdi Skupni programski dokument PHARE CBC Italija–Slovenija 2000–2006;

PHARE CBC Slovenija–Italija 2000–2006, ki določa skupno strategijo za razvoj slovensko–italijanskega čezmejnega območja, čeprav so njegovi upravni in izvedbeni predpisi in postopki še vedno temeljili na dveh uredbah (Interreg in PHARE). Po vstopu Slovenije v EU leta 2004 pa sta obe sodelujoči državi začeli delovati v okviru programa Interreg III za čezmejno sodelovanje, prejšnji program PHARE pa je bil opuščen. V ta namen sta državi partnerici revidirali Skupni programski dokument PHARE CBC Slovenija–Italija 2000–2006 in ga preoblikovali v Program pobude Skupnosti Interreg IIIA Slovenija–Italija 2000–2006.

V projektih, ki so nastali iz tega programa, se je razvilo več lokalnih in regionalnih partnerstev. Izvajanje programa je okrepilo gospodarstvo regije ob hkratnem varstvu okolja, kar je pomemben temelj za čezmejno sodelovanje. Že pri pripravi Skupnega programskega dokumenta je bil uporabljen postopen pristop, katerega cilj je bil podpreti prihodnje sodelovanje Slovenije po načelih programa Interreg. Slovenija je v procesu pridruževanja EU preoblikovala strukture za izvajanje skupnih programskih dokumentov v okviru Interreg IIIA tako, da je nadgradila prejšnje postopke in izvedbene strukture PHARE po temeljnih smernicah Interreg, italijanske strukture pa so ostale iste.

Med pripravo Skupnega programskega dokumenta PHARE CBC Slovenija–Italija 2000–2006, pa tudi kasneje med revizijo Programa pobude Skupnosti Interreg IIIA Slovenija–Italija 2000–2006 se je med srečanji z gospodarskimi in socialnimi partnerji izvajal postopek "od spodaj navzgor" z namenom zbiranja zamisli in možnega načrtovanja na osnovi strateških smernic, ki so jih podali predstavniki italijanskih dežel in Agencija Republike Slovenije za regionalni razvoj.

Kot pravi Rado Genorio (državni sekretar v Službi vlade za evropske zadeve) (v Renner, 2004: 10), je « /v/ zadnjem desetletju finančni instrument EU za čezmejno sodelovanje v Sloveniji izpolnil svoje poslanstvo. Slovenskemu obmejnemu območju je bilo dodeljenih 26.6 milijonov evrov pomoči EU, oplemenitenih s sredstvi s slovenske strani, kar je vodilo v

– februar 2002: Ustanovljen Skupni nadzorni odbor Interreg IIIA / PHARE CBC Slovenija–Italija 2000–2006;
– marec 2002: Ustanovljen Skupni upravni odbor Interreg IIIA / PHARE CBC Slovenija - Italija 2000-2006;
– 1. julij 2003: Ustanovljena Agencija RS za regionalni razvoj, ki na podlagi sklepa Vlade postane osrednja institucija za upravljanje in izvajanje Programov pobude Skupnosti Interreg IIIA in Interreg IIIC;
– 24. februar 2004: Nadzorni odbor potrdi revidirani programski dokument Program pobude Skupnosti Interreg IIIA Slovenija–Italija 2000–2006;
– 1. maj 2004: Slovenija postane članica EU in PHARE CBC se spremeni v Interreg IIIA;
– junij 2004: Nadzorni odbor potrdi revidirano Programsko dopolnilo Interreg IIIA Slovenija–Italija 2000–2006, ki določa vsebine in pravila za sodelovanje v programu na operativni ravni (Renner, 2004:8).

uspešno izvedene številne projekte, vzpostavljeni so bili skupni bilateralni organi in zavedanje o pomembnosti sodelovanja brez meja, predvsem pa je to bila odlična šola za koriščenje sredstev evropskih strukturnih in kohezijskega sklada. «

4. 3. PROGRAM POBUDE SKUPNOSTI INTERREG IIIA SLOVENIJA–ITALIJA 2000–2006

Z vključitvijo Slovenije v Evropsko unijo se je program PHARE CBC preoblikoval v pobudo Interreg IIIA. Sodelujoči državi sta uspešno nadgradili Skupni programski dokument PHARE CBC v Program pobude Skupnosti Interreg IIIA Slovenija–Italija 2000–2006, ki določa prioritete in pogoje za sodelovanje v obdobju 2004–2006 (Rener, 2004: 16).

Struktura Programa pobude Skupnosti Interreg IIIA Slovenija–Italija 2000–2006 ostaja podobna Skupnemu programskemu dokumentu PHARE CBC Slovenija–Italija 2000–2006, v že obstoječa poglavja pa je bilo vnešenih nekaj pomembnih dopolnil za izvajanje programa v okviru strukture in postopkov sodelovanja Interreg.

4. 4. UPRAVIČENO OBMOČJE IZVAJANJA ČEZMEJNIH PROGRAMOV MED SLOVENIJO IN ITALIJO

Čezmejno sodelovanje v programih PHARE CBC in Interreg IIIA med Italijo in Slovenijo se izvaja v obmejnem območju²⁹ ob celinski in pomorski državni meji in zadeva regije na ravni NUTS 3 (SKTE 3), in sicer na slovenski strani v Obalno-kraški in Goriški statistični regiji ter občini Kranjska Gora v statistični regiji Gorenjska, na italijanski strani pa v tržaški, goriški in videmski pokrajini ter pokrajini Pordenone v deželi Furlaniji–Julijski krajini ter pokrajini Benetke in Rovigo (območje ob izlivu reke Pad) v deželi Veneto.

4. 5. CILJI IN STRATEGIJA PROGRAMA POBUDE SKUPNOSTI INTERREG IIIA SLOVENIJA–ITALIJA 2000–2006

Skladno z načrtanimi strateškimi smernicami in skupno usmeritvijo je splošni cilj tega programa, za katerega si je treba prizadevati krepitev (gospodarskega, družbenega in okoljskega) trajnostnega razvoja in povezovalnih procesov v čezmejni regiji, da bi premagal obrobnost, ki je značilna za obmejna območja.

Program je organiziran v okviru petih prednostnih nalog in ukrepov:³⁰

²⁹ Podrobnejši pregled je podan v Prilogi A: Območje izvajanja čezmejnih programov med Slovenijo in Italijo.

³⁰ Program pobude Skupnosti Interreg IIIA Slovenija–Italija, <http://www.sigov.si/arr/4eu-p/1p-8-interreg-b-new-a.html> (28. 12. 2004).

- prednostna naloga 1: trajnostni razvoj čezmejnega območja;
- prednostna naloga 2: gospodarsko sodelovanje;
- prednostna naloga 3: človeški viri, sodelovanje in uskladitev sistemov;
- prednostna naloga 4: posebna podpora regijam, ki mejijo na države kandidatke.
- prednostna naloga 5: podpora za sodelovanje.

4. 5. 1. TRAJNOSTNI RAZVOJ ČEZMEJNEGA OBMOČJA

Cilj prve prednostne naloge je varstvo okolja skupaj z razvojem in krepitevijo čezmejnih organizacij in infrastruktur. Tako se v okviru prednostne naloge 1 zasleduje naslednje specifične cilje:

- varstvo, ohranjanje ter razvoj okolja in prostora

Gre za varovanje in trajnostni razvoj okolja, izvajanje projektov na področju prostorskega načrtovanja in varovanja okolja, ustvarjanje multimedijskih informacijskih mrež za spremljanje stanja okolja, informacijsko gradivo, študije in analize na okoljskem področju.

Primer projekta je Eco Adria, ekološko izboljšanje Primorske regije. Namen je čiščenje odpadnih voda in izgradnja kanalizacije, kar je ocenjeno na pet milijonov evrov, od katerih bodo štirje milijoni iz sredstev PHARE, 1 milijon pa nacionalnih sredstev (300.000 evrov Ministrstvo za okolje in prostor, ostalo občine).

- razvoj in krepitev čezmejnih oblik organiziranosti, infrastrukture

Primer projekta so Primorski tehnološki poli, spodbujanje inovativnega okolja. Gre za ureditev poslovne infrastrukture za dva tehnološka pola na območju mejnih prehodov, projekt pa je ocenjen na 1.6 milijona evrov, od česar je 1 milijon sredstev PHARE, 0.35 milijona nacionalnih sredstev in 0.25 milijona sredstev koristnikov.

4. 5. 2. GOSPODARSKO SODELOVANJE

Cilj druge prednostne naloge je gospodarski razvoj in ustvarjanje ugodnih pogojev, ki bi podjetjem omogočili kakovostne inovacije, s katerimi bi lahko ponovno oživili programsko območje, hkrati pa odprli nove možnosti zaposlovanja.

V okviru te prednostne naloge se bo sledilo naslednjim ciljem:

- izboljšanje konkurenčnosti in sodelovanja

Primer projekta je PRIM-e, dvig konkurenčnosti malih in srednjih podjetij s sodelovanjem in povezovanjem. Namen projekta je mreženje in grozdenje, ocenjen pa je na 2.8 milijona evrov,

od česar je 2 milijona sredstev PHARE, 0.6 milijona prihaja iz Podjetniškega centra za malo gospodarstvo, 0.2 milijona pa od koristnikov.

- čezmejno sodelovanje na področju turizma

Gre za naslednje aktivnosti: diverzifikacija turističnih virov, promocija čezmejnih produktov, okolju prijazna izraba prostora in revitalizacija pomembnejše turistične infrastrukture.

- čezmejno sodelovanje v primarnem sektorju

Ta cilj združuje naslednje aktivnosti: utrditev že obstoječih blagovnih tokov in/ali iskanje novih tržnih priložnosti za kakovostno proizvodnjo, razvoj in ohranjanje morij, gorske flore in faune, spodbujanje diverzifikacije z namenom zagotavljanja višjega dohodka tistim, ki poslujejo v primarnem sektorju.

4. 5. 3. ČLOVEŠKI VIRI, SODELOVANJE IN USKLADITEV SISTEMOV

Cilj tretje prednostne naloge je kar najbolje uporabiti človeške vire in si medsebojno deliti strukture na področju raziskovanja, tehnološkega razvoja, izobraževanja, kulture in zdravstva, da bi izboljšali učinkovitost teh področij in prispevali k ustvarjanju trajnih delovnih mest. Cilj je razvoj človeških virov, kar je temeljni element za razvoj čezmejnih odnosov. Ta prednostna naloga se bo uresničevala preko sledečih ciljev:

- poklicno izobraževanje in usposabljanje človeških virov in inovativne pobude na trgu delovne sile;
- sodelovanje na področju kulture, komunikacij in raziskovanja med institucijami v smislu harmonizacije.

4. 5. 4. PODPORA REGIJAM, KI MEJIJO NA DRŽAVE KANDIDATKE

Cilj četrte prednostne naloge je spodbujati dejavnosti na področju čezmejnega prometa in medkulturnega sodelovanja, da bi pripravili obmejne regije na pristop Slovenije k EU ter na ukinitve meja in združitve trga, ki mu bosta sledili. Ta prednostna naloga se bo uresničevala z naslednjima specifičnima ciljema:

- okrepitev čezmejnega okolju prijaznega transportnega sistema;
- medkulturno sodelovanje.

4. 5. 5. PODPORA SODELOVANJU

Cilj te prednostne naloge je zagotoviti smotrnost in učinkovitost ukrepov, ki jih spodbuja program. To prednostno nalogo se bo uresničevalo z naslednjima specifičnima ciljema:

- tehnična pomoč skupnim strukturam;

- vrednotenje, obveščanje, oglaševanje in sodelovanje.

Skladno z načelom koncentracije ter zaradi skromnih finančnih virov in kratkega obdobja za izvedbo programa (2004–2006) bodo finančna sredstva, dodeljena Sloveniji za obdobje 2004–2006, osredotočena na prednostno nalogo 1, prednostno nalogo 2 in prednostno nalogo 5. Tako bo 43% sredstev³¹ dodeljenih prvi prednostni nalogi (trajnostni razvoj čezmejnega območja), kar znaša 2.033.772 evrov, 50% drugi prednostni nalogi (gospodarsko sodelovanje), kar znaša 2.364.852 evrov, in 7% peti prednostni nalogi (podpora sodelovanju), kar pomeni 331.079 evrov (Rener, 2004: 16).

Večina sredstev je dodeljenih prednostni nalogi 2, kar dokazuje, da je poudarek programa na gospodarskem sodelovanju. Projekti pod preostalimi prednostnimi nalogami se bodo izvajali v okviru programov PHARE CBC Slovenija–Italija, ki so bili potrjeni v pristopnem obdobju na osnovi finančne porazdelitve za obdobje 2000–2003, saj se bodo v obdobju 2004–2006 ti projekti izvajali vzporedno s projekti, ki so financirani po programu Interreg IIIA (Rener, 2004: 16).

4. 6. UPRAVLJALSKA STRUKTURA PROGRAMA POBUDE SKUPNOSTI INTERREG IIIA SLOVENIJA–ITALIJA 2000–2006

Komisija EU je v okviru programskega obdobja strukturnih skladov 2000–2006 zagotovila vzpostavitev novih skupnih organov za izdelavo programov, izbirnih postopkov in zagotavljanje upravljanja programa. Prejšnje strukture sodelovanja pri pripravi Skupnega programskega dokumenta se nadaljujejo tudi pri sedanjem Programu pobude Skupnosti (organ upravljanja, plačilni organ, nadzorni in upravni odbor Interreg IIIA Slovenija–Italija ter posredniška telesa). Odgovornost za celovito upravljanje slovensko-italijanskega čezmejnega programa je v Italiji, pri deželni upravi dežele Furlanije–Julijske krajine v Trstu. Slovenija sodeluje kot država partnerica. Posredniško telo je Agencija Republike Slovenije za regionalni razvoj, regionalna pisarna Štanjel, ki je osrednja slovenska institucija za izvajanje programa Interreg IIIA Slovenija–Italija 2000–2006 (Rener, 2004: 4).

³¹ Prikazana sredstva veljajo za slovenski del programa. V okviru slovenskega dela programa je tako na voljo 4.73 milijona evrov evropskih sredstev, za italijanski del programa pa 19.98 milijona evrov evropskih sredstev, pri čemer je potrebno dodati še do 25% sredstev lastne soudeležbe (Rener, 2004: 17).

5. VKLJUČENOST NOVE GORICE IN GORICE V ČEZMEJNO SODELOVANJE

Lep primer čezmejnega sodelovanja³² med obmejnima regijama in dvema mestoma poteka ob slovensko-italijanski meji. Gre za Novo Gorico in Gorico, med katerima obstaja že tradicionalno sodelovanje in intenzivni stiki ekonomske, kulturne, socialne in administrativne narave. Te povezanosti in zgodovinskih vezi ni uspela uničiti niti meja, ki ga je razdelila po letu 1947, čeprav je meja omejila možnosti razvoja s tem, da je Gorico razdelila stran od svojega naravnega zaledja. To pomanjkljivost so na slovenski strani rešili z ustanovitvijo in razvojem Nove Gorice (Gasparini, 2003: 30-31).

5. 1. OBLIKOVANJE MEJE

15. septembra 1947 so bile v Parizu deponirane ratificirane listine mirovne pogodbe med Jugoslavijo in Italijo. Mirovna pogodba je stopila v veljavo takrat, čeprav so jo podpisali že 10. februarja 1947. Okoliščine, v katerih se je tedaj znašla Primorska, so bile težke. Ozemlje je bilo zaradi posledic italijanske zasedbe med obema vojnama in narodnega ter gospodarskega pritiska gospodarsko in kulturno manj razvito kot ostalo slovensko ozemlje. Pretekla vojna je pustila ohromljene prometne zveze in požgane vasi. Razmere so poslabšali sklepi mirovne pogodbe v Parizu, saj so od nekdanjega zaledja odtrgali Trst, Tržič in Gorico. Položaj ob meji so slabšale tudi neofašistične težnje nekaterih italijanskih političnih sil. Najhujše pretrese je doživljala Goriška. Glavno mesto je bilo odrezano od okolice in zaledja. Nova meja je od Gorice odrezala Soško in Vipavsko dolino, Brda, Banjško in Trnovsko planoto ter goriško-komenski Kras. Mesto je prepustila Italiji, predmestja Solkan, Rožno Dolino in Šempeter pa Jugoslaviji. Tu je ostala tudi soška železnica. Ceste, ki so potekale v smeri vzhod-zahod, so se končale pri meji, predmestji Solkan in Šempeter pa nista imeli neposredne povezave. Kmetijstvo severne Primorske je ostalo brez svojega trga. Glavni del industrije je ostal v Gorici, tam so bile tudi šole, bolnišnica in drugi infrastrukturni objekti, potrebni za normalno življenje (Plahuta, 1997: 16).

Od takrat pa do današnjih dni so se vrstila obdobja, ki so se stopnjevala od popolne zaprtosti meje do zadnjega obdobja, ko je Slovenija članica EU in bo imela meja le še simbolni pomen. Najbolj napeto stanje je bilo v obdobju od leta 1947 do 1954, takoj po določitvi meje, ko je ob meji prevladovalo sovražno razpoloženje, značilno po zaprti meji, h kateri je največ

³² Pomen čezmejnega sodelovanja je izpostavljen tudi v Regionalnem razvojnem programu Severne Primorske (statistične regije Goriška od leta 2002 do 2006), v katerem je eden od celovitih ciljev tudi krepitev čezmejnega sodelovanja in čezmejnih struktur z deželo Furlanijo-Julijsko krajino v Italiji. Posebej pomembno priložnost vidijo po ukinitvi državne meje ter vstopu Slovenije v EU, saj ima Goriška statistična regija glede na svojo lego ob meji z Italijo strateški geografski položaj, vendar je pomembno izobraziti kadre in usposobiti različne institucije in podjetja, da bodo večjo odprtost na zahod znale pravočasno in najbolje izkoristiti.

prispevala državna politika, ki je z ideološko pripadnostjo Jugoslavije k sovjetskemu bloku narekovala zaporo meje proti zahodu. Stanje se je začelo počasi spreminjati po letu 1948, ko je Jugoslavija pretrgala odnose s Sovjetsko zvezo in se je začela postopoma odpirati proti zahodu (Uršič, 2001: 30).

5. 2. POSTOPNO ODPIRANJE MEJE IN ZAČETKI SODELOVANJA MED NOVO GORICO IN GORICO

Po zaslugi prebivalcev in njihovih pobud, kot so pohodi in kolesarjenje prijateljstva in druge športne in kulturne prireditve, pa se je meja že v petdesetih letih 20. stoletja začela postopoma odpirati.

V obdobju od leta 1955 do 1965 sta državi že začeli sodelovati, saj se je ozračje ob meji nekoliko otoplilo in gospodarsko sodelovanje se je začelo leta 1955, ko sta Italija in Jugoslavija podpisali tri temeljne sporazume:

- Goriški sporazum – sporazum o lokalni izmenjavi med obmejnima področjema Gorica–Videm in Sežana–Nova Gorica–Tolmin;
- Tržaški sporazum – sporazum o lokalni menjavi med obmejnima področjema Trsta na eni ter Buj, Kopa, Sežane in Nove Gorice na drugi strani;
- Videmski sporazum – sporazum o urejanju gibanja oseb kopenskega in pomorskega prometa med obmejnimi področji (Uršič, 2001: 31).

Uradni prekomejni stiki na tem obmejnem območju so se utrdili v drugi polovici šestdesetih let 20. stoletja na osnovi kulturnih izmenjav med obmejnim prebivalstvom, ki so jim v večji meri sledili še stiki na področju lokalne politike, družabnega življenja in gospodarstva.

Leta 1964 je bila vzpostavljena posebna telefonska linija med Goricama, ki je omogočala cenejše klice, kar je bilo doseženo s sklenitvijo ustreznega sporazuma med poštama Italije in nekdanje Jugoslavije. Leta 1975 sta državi podpisali še Osimske sporazume, ki so odprli sodelovanje med državama na vseh področjih. Z leti se je tako sodelovanje še povečevalo in poglobljalo.

V februarju 1987 sta se sestali delegaciji obeh občin ter podpisali sporazum o sodelovanju med občinama Nova Gorica in Gorica. V njem so potrdili željo in nujnost po nadaljevanju in pospeševanju vseh tistih oblik sodelovanja, ki prispevajo k utrjevanju miroljubnega sožitja, vzajemnosti in prijateljstva. Sporazum ni vseboval konkretnih oblik sodelovanja, temveč je imel bolj politično-deklarativni značaj (Uršič, 2001: 34).

Od aprila leta 1995,³³ ko so stekla formalna pogajanja o pridruženem članstvu Slovenije v EU, je čezmejno dogajanje med Novo Gorico in Gorico osredotočeno na prilagajanje skupnim projektom, ki so financirana s strani EU. Po vstopu Slovenije v EU so na obmejnem območju pri železniški postaji dokončno odstranili del mejne ograje, ki je delila obe mesti. Dejanje je nosilo predvsem velik simbolni pomen, ki opozarja na željo dejanske odprave meje. Obenem so postavili tudi nov trg oziroma mozaik na tem območju. Eno simboličnih dejanj se je zgodilo tudi na delu ceste na Sabotinu, ki so jo zakoličili Osimski sporazumi leta 1975 in s katere so maja 2004 odstranili bodečo žico (Sardoč, 2004: 5).

5. 3. OBSTOJEČI PROGRAMI ČEZMEJNEGA SODELOVANJA

Sodelovanje med obmejnima območjema ima dolgo tradicijo. Pred drugo svetovno vojno je bil to skupen prostor, ki so ga skušali ponovno vzpostaviti s pomočjo Tržaškega, Goriškega in Videmskega ter kasneje Osimskih sporazumov. Najprej je sodelovanje temeljilo na posamičnih kulturnih in športnih prireditvah pod okriljem društev, kasneje pa se je razširilo na večje čezmejne projekte, v katere so vključene obmejne občine. S slovenskim vstopom v Unijo tu spet nastaja enoten prostor istih kultur različnih ekonomij, obenem pa se zlasti pri možnostih črpanja sredstev iz evropskih strukturnih skladov pojavlja več pobud.

5. 3. 1. PROJEKT SOŽITJE

Te pobude so leta 1996 botrovale nastanku posebnega projekta Sožitje med prebivalci občin Nova Gorica, Šempeter - Vrtojba in Gorica kot Evropski primer dveh sosednjih mest, ki ju ločuje državna meja. Prizadevanja so potekala v smeri, da se s pravočasnimi posegi v obdobju pred vstopom Slovenije v EU območje obeh Goric zavaruje pred negativnimi posledicami vstopa. Oktobra 1996 je bil v Resolucijo Evropskega parlamenta vnesen izrecen poziv Evropske komisije za odobritev finančne podpore projektom za preobrazbo obmejnih področij EU in Slovenije, na katerih bodo izginile določene dejavnosti, s posebnim poudarkom na projektih za pospeševanje tradicionalnega sodelovanja med mestoma Nova Gorica in Gorica. Aprila 1998 sta župana s podpisom posebnega bilateralnega dokumenta formalizirala skupni postopek za opredelitev projekta na osnovi zahtev in potreb na območju obeh občin in jih združila v globalni organski projekt čezmejnega pomena. Izdelane so bile programske

³³ Na občinskih volitvah maja 1994 je v Gorici zmagala stranka Naprej, Italija (Gaetano Valenti), ki je bila v koaliciji z Nacionalnim zavezništvo. Novo občinsko vodstvo je postalo bolj zadržano v odnosih do Slovenije. Pozitivnejše razpoloženje se je spet pojavilo s prihodom Vittorija Brancatija in levosredinske uprave (Povše, 2003: 2).

smernice za gospodarski in družbeni razvoj Gorice in Nove Gorice. Projekti so bili razvrščeni po prednostni listi, financirani pa naj bi bili iz domačih ter drugih finančnih virov (Božič, 2004: 7).

V projekt Sožitje so bila vključena naslednja področja: zgodovinsko-kulturna dediščina in urbanistični sistem, kmetijstvo in okolje, obrtniška podjetja, trgovski, turistični in terciarni sektor, sistem blagovnega terminala in sistem prevozov, socialno-zdravstvene službe in preobrazba gospodarstva.

Kljub opredelitvi projekta Sožitje kot pilotskega projekta in obljubljenim sredstvom pa do uresničitve projekta ni prišlo in mesti evropskih sredstev nista prejeli (Božič, 2004: 7). V letu 2000 so zato projekte dodelali in uskladili s prostorskimi plani občin in izdelali razvojni program Sožitje. Vse tri občine so skušale ponovno pridobiti politično in finančno podporo EU, ki bi skupnemu projektu vsekakor zagotovila lažje spoprijemanje z izzivi, ki so spremljali približevanje Slovenije EU. V ta namen je sredi januarja 2001 v Evropskem parlamentu potekala tridnevna razstava z naslovom Gorica, Nova Gorica, Šempeter - Vrtojba – delavnica sožitja. Njen namen je bil seznaniti poslance evropskega parlamenta z obmejno stvarnostjo, da bi v institucijah EU pri odobravanju denarja za razne pobude lažje razumeli potrebe obmejnih občin.

Kljub temu, da je omenjeni projekt postavljajl v ospredje skupne interese tega območja in je imel različne podpore, ni bil uresničen, ampak se je in se še danes uresničuje v drugih manjših projektih vsestranskega sodelovanja (Božič, 2004: 7).

5. 3. 2. ČEZMEJNA ZAVEZA - PROTOKOL O SODELOVANJU

Kasneje so na tem območju podpisali tudi sporazum o čezmejni zavezi, in sicer z namenom povezave vseh subjektov, ki delujejo vzdolž slovensko-italijanske meje. Sporazum zajema območja Goriške pokrajine, dela Severne Primorske in del Krasa. Njegov cilj je vzpostaviti ter spodbujati usklajeno in trajno sodelovanje med območnimi skupnostmi Slovenije in Italije pri družbenem, gospodarskem in prostorskem načrtovanju čezmejnega območja. Gre za instrument, usmerjen v skupno pripravo ukrepov za preprečevanje in zmanjševanje neravnotežij, ki bi lahko nastala kot posledica sprememb dejavnosti, predvsem gospodarskih, ki trenutno potekajo v obmejnem območju (Božič, 2004:7).

V letu 1999 si je Čezmejna zaveza priskrbela vse potrebne instrumente za delovanje. V prvi fazi delovanja so oblikovali tajništvo in organizacijsko strukturo, ki se deli na skupščino in štiri tematske delovne komisije. Delovne komisije so infrastruktura in omrežje storitev, družbene dejavnosti in socialne storitve, okolje in turizem, gospodarsko sodelovanje ter zaposlovanje in usposabljanje (Božič, 2004: 7). V letu 2001 je Čezmejna zaveza dosegla uradno priznanje s strani italijanske vlade in se na zahtevo Predsedstva Sveta ministrov preimenovala v Protokol o čezmejnem sodelovanju, ki ga je v letu 2002 priznalo tudi Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije. Področja čezmejnega sodelovanja med podpisniki so ostala ista v primerjavi z dokumentom iz leta 1998 (Božič, 2004: 7).

5. 3. 3. EVROREGIJA

Na področju čezmejnega sodelovanja so najtesneje povezane občine Nova Gorica in Šempeter - Vrtojba na slovenski ter občina Gorica na italijanski strani, ki so združene v tako imenovane tri uprave. V tem okviru so oblikovali šest delovnih skupin, ki na področju zdravstva, okolja, športa, kulture, mladinskih dejavnosti, informatike ter urbanizma in prometa skušajo poglobiti sodelovanje med institucijami in posameznimi društvi v obmejnem prostoru. Koordiniranje vseh vidikov sodelovanja v zadnjem času prevzema skupna čezmejna pisarna, ki naj bi pomenila korak naprej pri premagovanju tovrstnih ovir. V tej pisarni naj bi bil sedež tajništva Protokola o čezmejnem sodelovanju in treh uprav, vendar za zdaj deluje kot mobilna, saj zanjo še niso določili lokacije, zato se predstavniki treh obmejnih občin, novogoriške območne obrtne zbornice in goriške trgovinske zbornice redno srečujejo na različnih mestih. Čezmejna pisarna naj bi postala osrednje informacijsko središče s skupno bazo podatkov o institucijah na obeh straneh meje in skupnih zadevah, kot so projekti, pobude in predlogi s področja čezmejnega sodelovanja (Božič, 2004:7).

V zadnjem času se na teh srečanjih izpostavlja ideja o evroregiji. Koncept temelji na prvotni Čezmejni zavezi oz. Protokolu o sodelovanju. Ta je na plenarnem zasedanju sprejel sklep, da bo protokol prerasel v goriško evroregijo (po definiciji Sveta Evrope je to oblika čezmejnega sodelovanja med lokalnimi in regionalnimi oblastmi), preko te oblike pa bi hitreje razvijali tako gospodarstvo in turizem kot infrastrukturo, socialno varstvo, civilno zaščito, okolje, zdravstvo, šolstvo, univerzitetna središča idr. Okvire sodelovanja pripravljajo štiri delovne skupine, in sicer za gospodarsko sodelovanje in zaposlovanje, za infrastrukturo, za družbene dejavnosti ter za okolje in turizem. Ta evroregija naj bi združevala vse občine s severne Primorske, gospodarsko in obrtno zbornico ter sindikate, na italijanski strani pa Goriško

pokrajino in občine na tem območju ter občine vzdolž meje do Benečije, prav tako zbornico, sindikate in Slovensko gospodarsko združenje (Lipovž, 2005b: 24).

Z nastankom evroregije bi odpadle nekatere administrativne ovire (različne upravne delitve ozemlja) in lažje bi bilo pridobivati podporo EU, predvsem preko neposrednega dogovarjanja o skupnih projektih. To je pomembno predvsem zato, ker gre za enotno geografsko področje, ki ima skupne probleme in razvojne perspektive. Vse to kliče k povezovanju, sinergijam, razvoju gospodarskih in turističnih projektov in kandidiranju za sredstva strukturnih skladov.

5. 4. VSTOP SLOVENIJE V EVROPSKO UNIJO IN POSLEDICE ZA NOVO GORICO IN GORICO

Vstop Slovenije v EU je prinesel novosti,³⁴ saj se s prostim pretokom blaga, storitev in oseb odpirajo nove možnosti, ki zanimajo obe strani meje. Prav tako se intenzivnost čezmejnega sodelovanja na Goriškem po vstopu v EU povečuje zaradi programov in sredstev, ki jih EU namenja obmejnim regijam (PHARE CBC, Interreg).

Poleg tega so se tudi razmere in odnosi med obema Goricama po vstopu Slovenije v EU izboljšali. Med seboj imajo stalno vzpostavljene stike in se sproti dogovarjajo. Na drugi strani pa so seveda ovire, med katere spadajo tudi različne ravni upravljanja, saj v Sloveniji med občino in državo ni vmesnih ravni (razen statističnih regij), v Italiji pa je teh ravni več (dežela, pokrajina, občina) in se zato pogosto zastavlja vprašanje pristojnosti. Slednje vodi v različne poglede nacionalne oziroma deželne vlade na prizadevanja, s katerimi bi radi v obmejnih skupnostih pospešili poglobljene razvojne načrte. Na slovenski strani so občine tudi bolj samostojne pri proračunski porabi kot v Italiji. Poleg težav zaradi različne ureditve in različnih ravni pa obstajajo tudi politični oziroma strankarski zadržki (Lipovž, 2005d: 22).

³⁴ Kot ugotavljajo v Paktu za razvoj Goriške pokrajine, se je ta znašla v problemih in priložnostih, ki jih ponuja proces širitve EU, kjer svojo vlogo vidijo v razvoju od obrobnegega področja, ki je vedno potrebovalo dodatne spodbude in pomoči, k področju z endogenim razvojem. Širitev EU bistveno spreminja vlogo in funkcije Goriške pokrajine, saj bodo pristojni na preizkušnji glede ohranitve zadostne stopnje konkurenčnosti, obenem pa želijo utrditi infrastrukturo in gospodarstvo tudi preko razvijanja čezmejnega sodelovanja. V tem kontekstu se jim zdi pomembna integracija trga dela in podjetij v Goriški pokrajini in na slovenski strani, ki v tem trenutku zanje predstavlja pomemben vir kvalificiranih delavcev, ki bi dnevno lahko prihajali v italijanska podjetja. Kot ena izmed prioritete tega pakta je tudi spodbujanje čezmejnega sodelovanja na področju infrastrukture, podjetništva, inovacij in kmetijstva s številnimi ukrepi kot npr: finančna pomoč za inovacije, oblikovanje čezmejnega informacijskega omrežja, oblikovanje tehnoloških parkov in inkubatorjev in integracija slovensko-italijanskih vinogradnih območij za boljšo konkurenčnost na svetovnem trgu. Patto per lo sviluppo della Provincia di Gorizia, http://www.provincia.gorizia.it/index_it.php (16.9.2004).

Posledice vstopa Slovenije v EU lahko označimo kot pozitivne oziroma tiste, ki bodo imele v dolgoročnem obdobju učinek na narodno gospodarske interese na obeh straneh meje. Sem sodi hitrejši dostop slovenskega blaga na italijanski trg in nove možnosti zaposlovanja na italijanski strani ter obratno (Uršič, 2001: 56). Negativne posledice pa so predvsem tiste, ki so privedle do izgube določenega števila delovnih mest, povezanih z opravi transzita blaga preko državne meje. Na obeh straneh sta se razvila dva logistična-transportna centra (mejni prehod Vrtojba na slovenski in mejni prehod Štandrež na italijanski strani). Z ukinjanjem carinskih in drugih postopkov bo prišlo do zapiranja in ukinjanja nekaterih dejavnosti, povezanih z tranzitom blaga. Prav tako bo prišlo do zmanjševanja števila državnih javnih uslužbencev (policija, carina, fito-veterinarski nadzor). Kratkoročno bo to prav gotovo imelo negativne posledice.

5. 5. KORIŠČENJE SREDSTEV S STRANI EVROPSKE UNIJE

Slovenija sodeluje z Italijo v okviru čezmejnega sodelovanja od leta 1994 dalje (preko PHARE CBC). Nekatere projekte so vzpostavili že prej,³⁵ po vstopu Slovenije v EU pa sta obe državi začeli koristiti sredstva v okviru pobude Skupnosti Interreg. Preko tega sodelovanja sta bili vključeni tudi območji Nove Gorice in Gorice.

5. 6. MOŽNOSTI SODELOVANJA MED NOVO GORICO IN GORICO

Obmejno sodelovanje med obema Goricama in tudi obema regijama je bilo v desetletju pred vstopom Slovenije v EU omejeno predvsem na kulturno sodelovanje in gradnjo skupne infrastrukture, po pridružitvi pa se pojavljajo zametki skupnega gospodarskega prostora (npr. gradnja poslovne cone v Štandrežu, ki nastaja na območju mednarodnega mejnega prehoda Vrtojba - Štandrež). V zametkih je tudi tehnološki *pool*, ki bo skrbel za prenos znanstvenoraziskovalnih dosežkov v gospodarstvo in razvoj inovacij, na začetku predvidoma v živilskopredelovalni industriji ter logistiki in transportu. Temu naj bi sledile tudi bolj živahne znanstveno-tehnične in poslovne povezave, ki bi obe strani razvijale precej hitreje. Italijani si močno prizadevajo ustvariti razmere, ki bi zlasti na obmejnem območju omogočile ustanavljanje novih podjetij. Tako poleg infrastrukture ponujajo nižje cene komunalno urejenih zemljišč, kar je privabilo tudi nekatera slovenska podjetja (npr. Ciciban Petejan), ki so se odločila preseliti proizvodnjo na italijansko stran meje. Za Italijane je na slovenski strani zanimiva predvsem nižja cena delovne sile, ki pa se počasi izenačuje z njihovo domačo.

³⁵Za podrobnejši pregled izvedenih projektov v okviru programa PHARE CBC Slovenija–Italija v obdobju 1994–2003 glej Prilogo B.

Potrebo po povečanju gospodarske razvitosti so že pred leti začutili tudi oblikovalci programa Inprime, ki naj bi dvignil tehnološko in inovacijsko raven Goriške, Obalno-kraške in Notranjsko-kraške regije. Namen programa je bil uspešno kovanje z izzivi, ki jih regiji postavlja globalno gospodarstvo, vendar program ni zaživel (Kranjec, 2005a: 21).

Tako čaka pri gradnji skupne gospodarske prihodnosti obe Gorici še veliko dela, vendar je za uresničitev potrebna izvedba konkretnih projektov.

5. 7. ANALIZA PRILOŽNOSTI ZA SODELOVANJE MED OBMOČJEMA NOVE GORICE IN GORICE

Med območjema obeh Goric obstaja vrsta priložnosti za sodelovanje,³⁶ za njihovo uresničitev pa bo najprej potrebno skupno zavedanje njihovega pomena, nato pa vložiti čas in napor za njihovo uresničitev. Vsekakor pa ne smemo zanemariti finančnih sredstev, ki so potrebna za izpeljavo teh projektov. In prav tu lahko veliko priložnost predstavlja tudi vključitev Slovenije v EU, ki lahko s programi in finančnimi sredstvi, med katere spadajo tudi tista iz programov Interreg, pomaga lastnim razvojnim prizadevanjem teh dveh regij in tako doprinese k še večji integraciji tega obmejnega prostora, ki je bil prav zaradi meje dolga leta zapostavljen. Obenem ne gre zanemariti skupnega čezmejnega sodelovanja med Italijo in Slovenijo preko programov PHARE CBC in Interreg, ki lahko pomagata uresničiti marsikatero zamisel, ki je doslej obstajala le na papirju.

Glede na razvojna prizadevanja tega območja v nadaljevanju podajam analizo priložnosti, ki naj bi jih medsebojno izkoristili in zanje tudi poskusili pridobiti sredstva iz evropskih skladov, predvsem tistih, ki so namenjena čezmejnemu sodelovanju (Interreg). Analiza temelji na dveletnem (od maja 2003 do maja 2005) spremljanju medijev (predvsem časopisov Primorske novice, Goriška, Delo, Finance) in zbiranju objavljenih člankov v zvezi z Goriškim območjem, udeležbo na nekaterih forumih in na opravljenih intervjujih.

³⁶ Območna obrtna zbornica severne Primorske je leta 2003 v okviru Sklada za male projekte izvedla projekt Čezmejna ekonomska struktura ob vstopu Slovenije v EU. V okviru projekta so pripravili osnovo za vzpostavitev operativne strukture, ki naj bi omogočila primerljivost gospodarskih podatkov v čezmejnem prostoru, lažje in ustrežnejše načrtovanje in odločanje z namenom izboljšanja gospodarskega okolja. Izpostavili so 4 področja sodelovanja:

1. razvijanje podjetniške miselnosti: ekonomija znanja;
2. logistika – terminal Gorica/Vrtojba, stičišče za integralno logistično platformo;
3. turizem in turistična promocija;
4. kmetijski sektor in razvoj kmečkega turizma.

(Cross-border economic co-operation structure after Slovenian joining European Community, <http://www.eco-model.net> (14. 6. 2005).

5. 7. 1. TURIZEM

Mestna občina Nova Gorica je s svojo lego, številnimi zanimivostmi in predvsem še neizkoriščenim potencialom lahko izjemno privlačna turistična destinacija. Leta 2001 je sprejela strategijo turističnega razvoja, v kateri so določili tri ključna razvojna področja: igralniški in izobraževalno-poslovni turizem ter turizem dobrega in zdravega počutja.

Turistične destinacije v Novi Gorici oziroma na Goriškem so sledeče:

- Kostanjevica – samostan in bogata knjižnica in grobnica s sarkofagi francoske kraljeve rodbine Bourboni,
- Sveta Gora (681 m) – staro romarsko svetišče, kjer je tudi bazilika in muzejska zbirka eksponatov iz prve svetovne vojne,
- solkanski železniški most, zgrajen leta 1906, ki ima 85 metrov dolg kamnit lok in je drugi tovrstni železniški most na svetu,
- Grad Kromberk, kjer je Goriški muzej s stalno zbirko in Rihemberški grad, ki je eden najstarejših gradov na Primorskem ter Dvorec Vogrsko,
- izvir Lijaka, gozd Panovec, kajakaški center na Soči v Solkanu,
- Trnovsko – Banjška planota, ki nudi predvsem bogato floro in fauno in omogoča razvoj številnih panog – od pohodništva, planinarjenja, gorskega kolesarjenja in jadralnega padalstva do priprave različnih prireditev. Pozimi je predvsem na Lokvah mogoče spet obuditi nekdanj razvit zimski (smučarski) turizem. Gre za ogromen športno-rekreacijski (tekaška proga, smučišče) in razvedrilni poligon. Druga točka je Ajševica, poznana po konjih, zmajarih in jadralnih padalcih, pripravljajo pa tudi igrišče za golf.

- igralništvo

V Sloveniji je dvanajst igralnic, ki jih upravlja pet delniških družb: Hit Nova Gorica, Casino Portorož, Casino Bled, Casino Maribor in Casino Ljubljana. Vse so v večinski lasti paradržavnih skladov Kad in Sod ter občin, na katerih ozemlju ležijo igralnice. Poleg omenjenih petih koncesionark je pod dejavnostjo igralnic v registru podjetij na Gospodarski zbornici Slovenije vpisano še blizu trideset podjetij, še šestnajst pa jih je prijavljenih pod dejavnostjo prirejanje klasičnih iger na srečo. Pet kazinojev je imelo v letu 2002 skupno 2.126 zaposlenih, po ocenah Slovenske turistične organizacije (STO) pa je v igralniškem turizmu zaposlenih skoraj 3.000 ljudi. Novogoriški Hit letno ustvari štiri petine vsega igralniškega priliva v Sloveniji in je največji davkoplačevalec v državi. Celotna skupina, ki poleg

igralništva zajema še dejavnosti v gostinstvu, hotelirstvu, turizmu ter trgovini in leasingu, zaposluje približno 2.000 zaposlenih (Cirman, Gruden, 2004: 6).

Hit je glavni ponudnik igralništva na Goriškem. V podjetju nameravajo na območju ožje Goriške oblikovati zaokroženo turistično destinacijo, ki bo slonela na igralniško-zabaviščnem turizmu. Tu vidijo možnost razvoja številnih drugih turističnih območij in ponudb, ki njihovo dopolnjujejo: Vipavska dolina, Kras, dolina reke Soče, sosednje italijanske pokrajine, pomembna pa je tudi bližina letališča Ronke (Lipovž, 2005: 27). Obenem na mednarodnih turističnih borzah zagovarjajo skupno turistično promocijo s sosednjo Gorico, saj se na ta način lahko izkoristi naravne danosti Goriške, enotna turistična promocija pa naj vključuje tudi trženje domačih proizvodov, sinergijsko podpiranje med gospodarstveniki in lokalno skupnostjo ter enoten promocijski nastop.

V ta namen deluje tudi projekt »Turizem brez meja: potovanje med barvami, glasbo in okusi«, del skupnega čezmejnega projekta, ki ga na italijanski strani uresničuje enajst občin iz Furlanije-Juljske krajine in Veneta. Namen skupnega projekta je celotno območje ovrednotiti kot turistično destinacijo, oblikovati tematske poti, vezane na naravno in zgodovinsko dediščino, kulinariko in gostinsko ponudbo, dogodke in prireditve ter povečati turistične tokove obmejnih območij (Lipovž, 2005c: 23).

- **kulinarika**

V Italiji deluje konzorcij »Furlanija-Juljska krajina, pot okusov«, ki združuje dvajset najboljših restavracij tega prostora. Ne ukvarjajo se samo s prehrano, temveč raziskujejo tudi tamkajšnjo zgodovino in kulturo ter ustvarjajo odnos do ozemlja, na katerem delujejo. Obenem skrbijo tudi za promocijo, študije, pišejo knjige in raziskujejo ozemlje. Njihov cilj je zagotavljanje visoke kakovosti, predstavljajo pa kuhinjo Furlanije-Juljske krajine (Kranjec, 2005c: 23).

Vsekakor bi bilo smiselno tudi na slovenski strani ustanoviti podobno institucijo, ki bi skrbela za predstavitev slovenske kulinarike na Goriškem, ki se navezuje tudi na italijansko kuhinjo in tradicijo, saj sta bili obe ozemlji zgodovinsko povezani. Vzorčen primer na slovenski strani je nastal na severnem Primorskem (Kobarid), ko se je pet gostincev (Jazbec, Breza, Kotlar, Hvala, Franko) združilo pod skupno blagovno znamko Kobariški gastronomski krog.

- **zgodovina s poudarkom na prvi svetovni vojni, parki miru in rekreacije**

V Novi Gorici bodo s pridobljenimi sredstvi iz pobude Skupnosti Interreg začeli uresničevati tudi projekt Sabotin – park miru. Območje Sabotina bodo kot park miru uredili v celovit turistični produkt. Znotraj projekta bodo razvili primerno rekreacijsko infrastrukturo (pešpoti, kolesarske povezave, urejanje kavern in jarkov iz prve svetovne vojne), kar bo Sabotinu dalo pečat pomembnega rekreacijskega območja in omogočilo obiskovalcem vpogled v zgodovinske in naravne zanimivosti območja (Ambrož, 2005: 2).

Podobno nalogo si je zadala tudi občina Miren - Kostanjevica, ki za obiskovalce s projektom Poti miru na Krasu ureja poti na nekdanjem kraškem bojišču. Z njim predstavlja bogato zgodovinsko dediščino prve svetovne vojne, pa tudi ostale znamenitosti, ki delajo Kras tako prepoznaven, istočasno pa oživlja turizem in zagotavlja celostni razvoj občine. Na obeh straneh meje bo nastalo več središč z informacijskimi centri, muzeji in tematskimi potmi, središča pa bodo povezana s kolesarskimi in pešpotmi.

- kulinarčno-vinski turizem s ponudbo vrhunskih vin

Poleg ponudbe vrhunskih vin želijo v Kozani v Goriških brdih odpreti hotel, v Neblem pa turistično-rekreacijski center z igralniškim salonom in hotelom s 60 ležišči, bazenom in manjšo konferenčno dvorano.

Najbolj zanimiva in že kar turistična atrakcija je tudi trg na odprti meji, ki se je zapisal kot simbol rušenja zadnjega berlinskega zidu v Evropi. In prav simbolni pridih je glavni vzrok za množično zanimanje obiskovalcev, ki se dnevno vozijo na skupno točko obeh Goric in občudujejo to zanimivo prizorišče. Trg postaja turistična atrakcija ki pa je žal neizkoriščena, saj na trgu ni nikakršne dodatne ponudbe (Turel, Marussig, 2004: 12). V ta namen nameravajo v prostorih železniške postaje odpreti tudi stalno razstavo o meji, ki je trenutno postavljena v Goriškem muzeju v Kromberku in informacijsko točko na trgu.

5. 7. 2. VISOKOŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE

Na Goriškem so se odločili za aktivno politiko razvoja visokega šolstva, zato nameravajo poleg Politehnike spodbujati tudi oblikovanje novih visokošolskih programov.

5. 7. 2. 1. VISOKOŠOLSKO IN RAZISKOVALNO SREDIŠČE PRIMORSKE

V ta namen so ustanovili Visokošolsko in raziskovalno središče Primorske (VIRS),³⁷ ki pa ne bo izvajalo visokošolskih dejavnosti, ampak bo opravljalo organizacijske naloge za pripravo in razvoj visokošolskih programov in s tem povezanih sorodnih dejavnosti. Cilj je pripraviti visokošolske (dodiplomske in podiplomske) študijske programe in raziskovalne projekte, ki bodo dolgoročno zagotavljali ustrezno izobražene strokovnjake, kar bo pripomoglo k dvigu konkurenčnosti regionalnega gospodarstva. S tem naj bi preprečili beg možganov v obstoječa univerzitetna središča. Tako se s Fakulteto za strojništvo, Fakulteto za elektrotehniko (multimedijska tehnologija), Fakulteto za socialno varstvo in Visoko šolo za zdravstvo (zdravstvena nega) dogovarjajo o prenosu nekaterih študijskih programov v Novo Gorico.

Poleg tega sta VIRS in Univerzitetni konzorcij iz Gorice v okviru čezmejnega sodelovanja podpisala krovni sporazum o medsebojnem sodelovanju in se s posebnim aneksom obvezala, da bosta v prihodnje pristopila k projektu Evropske univerze. Tudi župani občin Nova Gorica, Gorica in Šempeter - so podpisali tristranski dokument, v katerem utemeljujejo pobudo za ustanovitev Evropske univerze na območju med obema Goricama. Nova univerza naj bi nastala s povezovanjem in skupnim delovanjem že obstoječih izobraževalnih ustanov na Goriškem (Turel, 2005: 8).

5. 7. 2. 2. POLITEHNIKA

Politehnika pokriva dodiplomsko in podiplomsko izobraževanje, raziskovalno in razvojno delo ter prenos tehnologij v podjetniško okolje. Ustanovitelji Politehnike so poleg Inštituta Jozef Stefan in mestne občine Nova Gorica še Znanstveno-raziskovalni center SAZU (Slovenska akademija znanosti in umetnosti) in občina Ajdovščina. V okviru Politehnike³⁸

³⁷ Visokošolsko in raziskovalno središče Primorske (VIRS Primorske) je zavod, ki so ga ustanovili mestna občina Nova Gorica, občina Šempeter-Vrtojba, Gospodarska zbornica Slovenije – Območna zbornica za severno Primorsko, Hit d. d., Iskra Avtoelektrika d. d., Primorje d. d., Meblo Holding d. d. ter Goap d. o. o. Naloga zavoda je podpora pospešenemu razvoju visokega šolstva v regiji oz. podpora vzpostavitvi ustreznih visokošolskih in raziskovalnih programov, ki bi se integrirali v regijo. VIRS je nekatere sporazume o sodelovanju s slovenskimi univerzami in mnogimi visokošolskimi ustanovami že podpisal (magistrski študij mednarodnega prava v sodelovanju z Univerzo v Mariboru, visokošolski strokovni program Zdravstvene nege v sodelovanju z Univerzo na Primorskem). Razmišljajo tudi o izvajanju dodiplomskega programa prehrana in področjih strojne, elektro in računalniške industrije. Pomembno je tudi sodelovanje s partnersko organizacijo iz sosednje Gorice (Univerzitetni konzorcij), kjer skupaj pripravljajo projekt Evropske univerze, ki bi lahko imela sedež na Goriškem. Sodelujejo pa tudi pri povezovanju različnih slovenskih ter italijanskih visokošolskih ustanov (razvoj mednarodnih podiplomskih programov s področja mednarodnega prava in mednarodnih odnosov) (Saksida, 2005: 9).

³⁸ To so: Šola za znanosti o okolju, Visoka poslovno-tehniška šola, Šola za aplikativno naravoslovje, Šola za krasoslovje, Šola za slovenske študije Stanislava Škrabca in Šola za študij idej in kultur. Med laboratorije in centre pa spadajo: Laboratorij za raziskave v okolju, Laboratorij za astrofiziko osnovnih delcev, Laboratorij za

deluje na področju izobraževanja šest šol, na področju raziskovanja pa štirje laboratoriji in dva centra, so pa tudi soustanovitelji Primorskega tehnološkega parka.

Za zaokrožitev desetletnice delovanja se želi Politehnika preoblikovati iz samostojnega visokošolskega zavoda v univerzo,³⁹ saj je status samostojnega visokošolskega zavoda že preseгла. Nova univerza naj bi bila prva nedržavna univerza v Sloveniji. Dosedanje šole se bodo preimenovala v fakultete, kar pomeni, da bo imela nova univerza ob ustanovitvi šest fakultet. Najpomembnejši organizacijski novosti bosta zagotovo enotna podiplomska fakulteta, ki bo združevala vse dosedanje podiplomske programe ter omogočala enostavno izbiro in izmenjavo predmetov med programi ter oblikovanje dveh univerzitetnih središč, v Novi Gorici⁴⁰ in Ajdovščini.

V primeru preoblikovanja bo to daleč najmanjša slovenska univerza in tudi ena najmanjših v Evropi, saj v prihodnjem študijskem letu (2005/06) pričakujejo okrog 850 študentov (sedaj jih imajo okrog 650). Do leta 2020 naj bi imela od 3.000 do 4.000 študentov, kar naj bi bilo tisto optimalno število, ki ga nato ne bi več preseгли. Napovedana četrta univerza tako prinaša neko drugačno podobo univerze: nedržavne, majhne, prilagodljive, izrazito raziskovalno in mednarodno naravnane (Salamon-Kontler, 2005: 11).

5. 7. 2. 3. OSTALI ŠTUDIJSKI PROGRAMI

V mestni občini Nova Gorica deluje več izobraževalnih ustanov za višješolske, visokošolske, univerzitetne in podiplomske študijske programe. Vanje je trenutno vključenih 1.591 študentov (Turel, 2005a: 7). Univerza na Primorskem sega na Goriško zaradi sodelovanja Hita z izrednim študijem triletne visoke strokovne šole za igralniški turizem, ki je program portoroške Turistice. Na Ljudski univerzi je mogoče dodiplomsko in podiplomsko (management) študirati na Visoki poslovni šoli ljubljanske Ekonomske fakultete. Podjetje Lampret Consulting vodi triletni študij po programu koprške Visoke šole za management in dvoletni izredni študij za komercialiste (višja strokovna izobrazba).

epitaksijo in nanostrukture, Laboratorij za večfazne procese ter Center za kriptografijo in računalniško varnost in Center za raziskave atmosfere. (O Politehniki, <http://www.p-ng.si/png/slo/univerza/index.html-12> (30. 5. 2005).

³⁹ Postopek njenega preoblikovanja se bo lahko pričel po pridobitvi soglasja Sveta za visoko šolstvo, za ustanovitev pa rabijo elaborat, potrditev v Svetu za visoko šolstvo in soglasje ustanoviteljev (Institut Jozef Stefan, Znanstveno raziskovalni center SAZU, občina Ajdovščina in občina Nova Gorica), kar pa so že prejeli.

⁴⁰ V mestni občini Nova Gorica so podprli prizadevanja Politehnike za statusno preoblikovanje v univerzo, saj razvoj visokega šolstva lahko postane vlečni konj občinskega in regijskega razvoja. Tudi v občini Ajdovščina Politehniko podpirajo in predlagajo ureditev stavbe v nekdanji vojašnici Srečka Kosovela v Ajdovščini za potrebe Politehnike. Politehnika bo v Ajdovščino pripeljala predvidoma študijska programa instrumentacija in karakterizacija materialov. Delovala pa bosta še laboratorij za raziskave na področju elektronske in strukturnih lastnosti organskih polprevodnikov ter center za raziskave atmosfere.

V Gorici delujeta tudi podružnici tržaške in videmske univerze. Prva je začela tržaška univerza oz. Fakulteta za politične vede, ki je leta 1989 v Gorici odprla študijsko smer mednarodnih in diplomatskih znanosti. V okviru tržaške univerze delujejo v Gorici še tri študijske smeri: geografske politike, ekonomija in upravljanje turističnih služb. Komunikacija v podjetju in upravljanje zaposlenih pa delujeta v okviru Ekonomske fakultete. Videmska univerza je razširila svoje delovanje na goriško območje leta 1993. Odprla je tri študijske smeri in dva tečaja specializacije. V okviru Fakultete za tuje jezike in literaturo delujeta študijska smer javni odnosi ter smer za prevajalce in tolmače. Imajo tudi študijsko smer za prireditve (DAMS, ki je nekakšna italijanska različica Akademije za gledališče, radio, film in televizijo (AGRFT) s posebnim poudarkom na umetnosti, glasbi in prireditvah). Krajša tečaja specializacije pokrivata področji multimedijskega prevajanja in tolmačenja ter glasbo in prireditve.

Povezovanje med slovenskimi in italijanskimi visokošolskimi ustanovami bo v prihodnje še tesnejše. Potrebno je razviti sodelovanje med tržaško in videmsko univerzo ter Politehniko, kar bi pripomoglo k novim ekonomskim, družbenim in kulturnim stikom med Gorico in Novo Gorico.

V ta namen želi Politehnika v Gorici izvajati študijski program slovenistike, druga možnost pa je prenos celotne šole za znanost o okolju čez mejo. Zamisel sta pozdravili tržaška in videmska univerza. Na Politehniko prihod v Gorico razumejo kot možnost še večjega sodelovanja z obema univerzama. S tržaško univerzo takšno sodelovanje poteka predvsem na raziskovalnem področju. Univerza v Vidmu je pred časom odprla študijsko smer vinarstva, ki obstaja tudi na Politehniko, sodelovanje pa bi lahko strnilo najboljše strokovnjake in znanje za študente z obeh strani meje (Lipovž, 2005e: 28).

Politehnika je sicer že spletla bogato mrežo mednarodnih povezav. Sodelujejo z Univerzo v Trstu, še posebej na področju raziskav o biokemiji in molekularni biologiji, z Inštitutom za prehrano rastlin v Gorici in Centrom za teoretično in uporabno ekologijo ter tudi z Univerzo v Vidmu. V Benetkah izvajajo podiplomski študijski program ekonomika in tehnike konservatorstva arhitekture in krajinske dediščine, ki so ga pripravili v sodelovanju z univerzo IUAV v Benetkah (poteka v samostanu Sant'Elena v Benetkah). S programom želijo posredovati specifično znanje na znanstveno-tehničnem področju varstva in ekonomske skrbi za arhitekturno in krajinsko dediščino. Cilj novega študijskega programa je tudi ustanovitev

centra za kulturno in znanstveno izmenjavo na področju konservatorstva in restavriranja, ki naj bi bil dostopen študentom in raziskovalcem z vsega sveta, pa tudi državnim in mednarodnim ustanovam, ki delujejo na področju varovanja naravne in kulturne dediščine (Željan, 2005: 14).

5. 7. 3. PROSTORSKO NAČRTOVANJE

Med Novo Gorico in Gorico se pojavljajo tudi ideje o skupnem prostorskem načrtovanju, saj sta mesti med seboj geografsko in prostorsko povezani.

Goriška pokrajina je v ta namen izvedla projekt Transplan. Ta predstavlja strokovno oblikovano podatkovno bazo, ki naj bi služila kot podlaga za skupno čezmejno prostorsko planiranje na območju italijanske Goriške pokrajine in slovenske Goriške statistične regije. Gre za podatkovno bazo s področja kmetijstva, gozdarstva, industrije, mobilnosti, urbanistične ureditve in odpadkov. Ti urbani podatki so lahko podlaga za skupno prostorsko načrtovanje (evroregija), saj so zajeli gospodarsko in družbeno sliko obmejnega območja.

5. 7. 4. MATERIALNA INFRASTRUKTURA

Za povezovanje obeh področij na Goriškem je potrebno zagotoviti tudi primerno materialno infrastrukturo.

5. 7. 4. 1. CESTNA INFRASTRUKTURA

V okviru cestne infrastrukture v mestni občini Nova Gorica za sprostitev prometa skozi Novo Gorico in Solkan zaključujejo solkansko obvoznico, ki naj bi bila končana do leta 2006, in nov most v Renčah. Za boljšo prometno povezanost z ostalo Slovenijo so zgradili tudi vipavsko hitro cesto.

Trenutno je v gradnji odsek ceste Razdrto–Vrtojba v dolžni 10,7 kilometra, ki naj bi ga končali do leta 2007 (Kranjec, 2003: 5). Za povezavo italijanskega dela Goriške s slovenskim pa naj bi do leta 2011 zgradili cestno povezavo Villesse–Gorica.

5. 7. 4. 2. ŽELEZNIŠKA INFRASTRUKTURA

V okviru čezmejnega sodelovanja so bile podane tudi smernice za izboljšanje sistema čezmejnih infrastruktur. Gre za okrepitev železniškega odseka Gorica–Nova Gorica–Sežana, v okviru katerega želijo podvojiti tire ter elektrificirati progo med Novo Gorico in Sežano. To

se povezuje z prestrukturiranjem mednarodnega mejnega prehoda Vrtojba, kjer nameravajo zgraditi intermodalni (pretovorni) terminal, ki pa je smiselno, če bo prišlo do elektrifikacije železniške povezave med Vrtojbo oz. Novo Gorico in Sežano.

5. 7. 4. 3. LETALSKA INFRASTRUKTURA

Poleg letališča v Ronkah (Ronchi dei Legionari) v Italiji bi lahko na polju med Mirnom, Vrtojbo, Sovodnjami in Štandrežem zraslo letališče, podobno portoroškemu. Na omenjenem prostoru na obeh straneh meje bi zgradili letališče vrste *general aviation* (za športna letala) skupaj s pripadajočo obrtno cono. Sedanje letališče obsega nekaj nad sto hektarjev in ima dve travnati stezi, dolgi 800 in 1.200 metrov. Na zdajšnji zelenici pa bi lahko zraslo letališče z asfaltirano stezo, s terminalom in obrtno cono za dejavnosti, povezane z aeronavtiko. Letališče naj bi imelo od 1.200 do 1.500 metrov dolgo in 30 metrov široko asfaltirano stezo s pripadajočo *taxiway*. Namesto sedanjih sto hektarjev bi območje letališča obsegalo dvesto hektarjev, služilo bi pa kot sodobna prometna infrastruktura, ki bi bila med drugim pomembna za okoliški turizem (Hit, Brda) in letalski turizmu kot neke vrste promotor območja ob regiji. Predstavljajo ga kot letališče Goriške evroregije in kot čezmejni projekt.

5. 7. 5. ČISTILNE NAPRAVE

Eden od problemov novogoriške mestne občine je kanalizacijski sistem oz. pomanjkanje čistilnih naprav. Zaradi neposredne bližine Nove Gorice in Gorice obstaja možnost izgradnje centralne čistilne naprave v Štandrežu pri Gorici ali pa v občini Šempeter - Vrtojba tudi za potrebe Nove Gorice. V Šempetru bi morali ob takšni odločitvi spremeniti prostorski plan, spremembe pa mora potrditi država, saj je po državnem planu v Vrtojbi predvidena čistilna naprava. Zadevo morajo urediti do leta 2010.

Kar zadeva Štandrež, je italijanska stran pripravila izračun glede tamkajšnje čezmejne čistilne naprave. Po tem izračunu bi širitev naprave za potrebe občin Gorica, Nova Gorica in Šempeter - Vrtojba stala dvajset milijonov evrov. Občina Gorica je pridobila tudi soglasje dežele Furlanije-Julijske krajine za širitev čistilne naprave na 120.000 enot (Marussig, 2005: 5).

5. 7. 6. RAZVOJNE AGENCIJE

Goriška statistična regija je razvila dober primer mrežne regionalne razvojne agencije, ki je pripravila regionalni razvojni program, ocenjen na približno 80 milijard tolarjev, do leta 2006. Konec leta 2000 so se v mrežo severnoprimeških razvojnih agencij združili Posoški razvojni

center (PRC), ki deluje na območju občin Bovec, Kobarid in Tolmin, Regionalna razvojna agencija (RRA) Severne Primorske, ki pokriva občine Brda, Kanal, Nova Gorica, Miren – Kostanjevica in Šempeter - Vrtojba, Razvojna agencija ROD (občine Ajdovščina, Vipava, Komen) in Idrijsko-cerkljanska razvojna agencija ICRA (občine Idrija, Cerklje) (Ščančar, 2003: 2-3). Tudi s pomočjo teh razvojnih agencij in denarjem, pridobljenim na razpisih, se lahko pripomore k spodbujanju razvoja na tem območju.

5. 7. 7. VINARSTVO

Glavno vinorodno območje na Goriškem so Goriška brda, kjer so znali dobro izkoristiti priložnosti, saj s svojimi priznanimi dobrimi vini že oskrbujejo bližnjo deželo Furlanijo-Julijsko krajino in Koroško, pokrajini, ki sta na to področje že tradicionalno navezani. Vedno večja priljubljenost njihovih vin je pokazala na upravičenost in smiselnost vlaganja v posodobitev kleti in vinogradov, kar se pozna tudi pri povečanem obisku turistov in ljubiteljev vina, zanimanje za briška vina pa se je povečalo tudi sicer. Temu bo treba prilagoditi tudi gostinsko in ostalo turistično ponudbo.

Na bogato založenem vinskem trgu se je iz povprečja mogoče prebiti samo z vrhunsko kakovostjo za zmerno ceno. To briškim vinarjem uspeva tudi z izvozom v Evropo in Ameriko. Investicijski ciklus so priredili zahtevam nastopa na svetovnem trgu. Glede na priznano kakovost vina, pozitivne stopnje rasti prodaje na tujem trgu, bogato tradicijo, predvsem pa zagnanost vinogradnikov in vinarjev ocenjujejo, da bo vstop na skupni trg dal nov zagon briškemu vinarstvu in vinogradništvu (Lipovž, 2005c: 27).

Na slovenski strani v Goriških brdih obstaja konzorcij Brda, ki želi združevati vse, ki se v Goriških brdih ukvarjajo s kmetijsko proizvodnjo. Konzorcij Brda naj bi upravljal blagovno znamko Brda: dežela opojnih trenutkov. Pri določanju pravil jim zelo pomaga združenje Collio iz Krmina (Cormons), ki deluje na italijanski strani Brd. Začetki Konzorcija Brda – zavoda za trženje in promocijo Brd segajo v leto 2003, ko je skupina briških vinogradnikov začela uresničevati zamisel o razvoju Goriških brd, ki bi bila trženjsko prepoznavna. Konzorcij je bil kot neprofitna organizacija registriran 12. novembra 2003, in sicer kot pravna oseba. Goriška brda so zaokrožena celota, ki je tako posebna, da je mogoče njene pridelke in tudi storitve spraviti pod skupni okvir. Namen organizacije je zato trajnostni razvoj Brd s promocijo in trženjem izdelkov oziroma storitev Goriških brd, zlasti vina, sadja, oljčnega olja, žganja, medu, mesnih izdelkov, spominkov in turizma. Ob izoblikovanju identitete Brd kot regije z večstoletno tradicijo so med glavnimi cilji obnova nekdanjih in vzpostavitev novih

prodajnih poti za izdelke iz Brd, izobraževanje članov ter organiziranje in izvedba skupnih trženjskih dejavnosti. Konzorcij porabnikom zagotavlja, da so z njegovim znakom označeni pridelki, pridelani po postopkih in standardih, ki so določeni s pravilnikom. Končni cilj je seveda umestiti izdelke in storitve iz Brd v višji cenovni razred in ustvarjati okolje, ki bo takšnemu razvoju naklonjeno. Konzorcij Brda je ustanovila skupina vinogradnikov in vinarjev, soustanoviteljici sta še občina Brda in Vinska klet Goriška brda. Poleg registracije so se največ ukvarjali z organizacijskimi zadevami, predvsem s pripravo pravilnika o kakovosti grozdja in vina, ki ga bo mogoče tržiti pod znamko Brda. Pravilnik določa tehnološke postopke in je samoomejevalen; določa torej strožje pogoje za pridelavo in predelavo grozdja ter proizvodnjo vina, kot predpisuje država. Naslednji korak bo priprava strategije konzorcija. Začeli so pripravljati tudi pravilnik o članstvu. Članstvo je odprto za vse, ki se ukvarjajo s kmetijstvom in turizmom v Goriških brdih (Lipovž, 2005c: 27).

Ustanovitelji že od začetka v okviru čezmejnega sodelovanja tesno sodelujejo s konzorcijem Collio iz Krmina (italijansko ime za Brda, ki označuje tudi znamko in poreklo na italijanski strani Goriških brd pridelanih vin). To je institucija, ki kupcu zagotavlja, da je določeno vino pridelano na določenem območju in po določenih parametrih. S tem se uvaja disciplino, saj konzorcij sledi pridelavi vin, skrbi za njihovo kakovost in svetuje kmetom. Na italijanski strani ni mogoče saditi vinogradov, ampak je možna le obnova, za kar vsaj Italija namenja veliko pomoči. Širitev vinograda je možna le z odkupom kvote od drugega pridelovalca.

Tudi akti konzorcija Brda so bili večinoma ukrojeni po aktih konzorcija Collio, ki so jim celo odstopili rubriko v svojem časopisu. Pod sloganom Collio–Brda so se prvič skupno predstavili z vini z obeh strani meje. Doseči želijo, da bi Brda postala celota, kot so že bila, preden so potegnili mejo (Lipovž, 2005c: 27). Pojavljajo se tudi možnosti skupnega nastopa na mednarodnih vinskih sejmih.

5. 7. 8. ENERGETIKA

Tudi energija je tržno blago, zato se slovenskim elektroenergetskim podjetjem ponuja priložnost za prodajo na italijanskem trgu, saj je cena električne energije v Italiji višja kot v Sloveniji, vendar je potrebno zagotoviti tudi infrastrukturo (kabli) za njen prenos. To že nekaj časa izkorišča podjetje Elektro Primorska, priložnost pa želi izkoristiti tudi podjetje Istrabenz energetske sistemi, ki namerava čez mejo graditi elektrarno na biomaso in daljnovod (Kranjec, 2005a: 21).

Istrabenz energetski sistemi bo na priložnosti, ki jih ponuja višja cena električne energije v Italiji odgovoril z gradnjo elektrarne in predvideno gradnjo daljnovoda, ki bo povezoval Italijo in Slovenijo. V Italiji je cena električne energije glede na energente, iz katerih je proizvedena (z izjemo zemeljskega plina), višja od cene energije drugje v EU. Na italijanskem trgu se zato pojavljajo novi ponudniki električne energije, predvsem slovenski, ki želijo oskrbovati trg sosednjih pokrajin v Italiji po dveh poteh: z energijo, ki bo proizvedena na italijanski strani meje, ter s postavitvijo povezovalnih daljnovodov in prenosom energije v Italijo. S tem se ukvarja družba Istrabenz energetski sistemi, kjer načrtujejo dva projekta. Prvi je gradnja 10-megavatne elektrarne na lesno biomaso v industrijski coni v Tržiču (Monfalcone) pri Trstu. Gre pa pilotni projekt in če se bo izkazal za uspešnega, bodo podobne zastavili še drugje. Drugi pa je gradnja 110-kilovatnega daljnovoda med Vrtojbo in Sredipoljem (Redipuglia) za oskrbo obmejne pokrajine skupaj s konzorcijem KB na italijanski strani. Tudi javno podjetje za distribucijo električne energije Elektro Primorska se je vključilo v trgovanje z elektriko s sosednjo Italijo, in sicer s povezavo med Sežano in Opčinami (končujejo tudi kablovod na srednji napetosti dvajsetih kilovatov med Vrtojbo in Štandrežem, kjer naj bi dobavljali približno sto milijonov kilovatnih ur električne energije na leto). To omogoča razlika v ceni, saj energetska politika Italije temelji na proizvodnji elektrike na podlagi nafte. Gre za lokacijsko rento, ki jo ima Slovenija zaradi lege na povezavah med Vzhodom in Zahodom, ne le pri energiji, ampak tudi pri vodi, železniškem prometu, plinu in drugem (Lipovž, 2005a: 25).

Glavni oviri, ki se pri tem pojavljata, pa sta pomanjkanje predpisov in težave zaradi različnih davčnih sistemov, saj predpisi ne predvidevajo trgovanja z energijo med distribucijskimi podjetji.

5. 7. 9. TEHNOLOŠKI PARKI, POSLOVNE CONE

V Novi Gorici imajo Primorski tehnološki park, v katerega je vključenih 23 podjetij z visokim kapitalnim donosom in z visokima dodano vrednostjo in izobraževalno strukturo. Prostore za visokotehnološka inovativna podjetja v okviru Primorskega tehnološkega parka bodo pridobili v zgornji etaži nekdanjega Shopping centra na mednarodnem mejnem prehodu Vrtojba - Štandrež. Primorski tehnološki park je edini med slovenskimi vključen v projekt združevanja evropskih tehnoloških parkov Proplus, katerega cilj je na natečajih izbrane in nagrajene tehnološke zamisli razviti v uspešna visoko tehnološka inovativna podjetja.⁴¹

⁴¹ Primorski tehnološki park, <http://www.primorski-tp.si> (31. 5. 2005).

Nastajajo pa tudi zametki obmejnega tehnološkega *poola*, ki naj bi pomagal pri prenosu raziskovalnih dosežkov v gospodarstvo, v prvem koraku pa bi se osredotočil na živilsko predelovalno industrijo ter logistiko in transport. Na italijanski strani bodo ustanavljali pisarne, ki bodo namenjene ustanavljanju podjetij in mednarodnemu prenosu tehnologije. V tržaškem raziskovalnem parku (Area Science Park) ustvarjajo tehnološki *pool*, ki bo deloval v Gorici. Ob tem sodelujejo s Primorskim tehnološkim parkom v Vrtojbi in Politehniko. Omenjeni *pool* bo opravljal raziskave področij, ki so lahko zanimiva za slovensko in italijansko gospodarstvo. Pri tem bi oblikovali grozd, v okviru katerega bi javne raziskovalne ustanove razvijale inovacije, ki bi jih bilo mogoče prenašati v industrijo. Osredotočili bi se na dva sektorja: živilsko predelovalni ter logistiko in transport. Oba bi lahko razvijali z razvojem tehnologije in inovacij. V Trstu so razvili tudi sistem storitev, ki naj bi ga prenesli še v Gorico, pri tem pa ustanovili informacijske in podporne pisarne. Te bi podjetjem pomagale ustanavljati podjetja, dajale informacije o patentih in jim jih tudi pomagale pridobivati ter skrbele za mednarodni prenos tehnologije (Kranjec, 2005c: 23).

Posoški razvojni center je opravil študijo o izvedljivosti poslovnih con na Goriškem, saj njihovo pomanjkanje predstavlja oviro za večji priliv domačih in tujih naložb. Ugotovili so, da je enajst poslovnih con v novogoriški mestni občini, od tega jih je pet zasedenih, tri so delno zasedene, tri pa še niso pripravljene. Komunalno je opremljenih šest con, dve sta delno opremljeni, tri pa so še neopremljene. V občini Šempeter - Vrtojba načrtujejo štiri poslovne cone. Dve sta delno zasedeni, dve pa še urejajo. V briški občini jih imajo dve (eno šele urejajo), v mirensko-kostanjeviški pa kar pet, od tega sta dve komunalno opremljeni in polno zasedeni (Ožbot, 2005: 6).

Poleg tega je bil v Goriški statistični regiji leta 2002 zasnovan program Inprime, katerega cilj je bil dvigniti raven inovativnosti in razvojni potencial v Goriški, Notranjsko-kraški in Obalno-kraški regiji, da bi se lahko uspešno kosale z izzivi, ki jih prinaša globalno gospodarstvo. Program Inprime sestavljajo štirje podprogrami (Grapulin, 2002: 12–15):

- promocija inovacijskega preboja (nove informacijsko-komunikacijske tehnologije, inoviranje in raziskave, izobraževanje in usposabljanje ter dvig vloge znanja);
- inovacijsko podporno okolje (razvoj učinkovitega okolja za podporo inoviranja);
- inovacijske mreže (povezovanje virov inovativnosti za povečanje gospodarske moči Primorske);

– nacionalni in mednarodni inovacijski programi (vključevanje v inovacijske programe za krepitev programa Inprime).

Po treh letih delovanja zastavljeni cilji niso bili doseženi. K neuspehu so delno pripomogli razpisni pogoji in nepripravljenost na povezovanje med možnimi partnerji, za veliko projektov pa se je izkazalo, da so obstajali le na papirju. Poleg tega ni bilo prave pripravljenosti za povezovanje (Kranjec, 2005: 26).

Kljub temu je Inprime prinesel veliko. Izdelana je bila strategija razvoja inovacijskih središč in njihove mrežne povezanosti, veliko dela je bilo opravljeno pri osveščanju in spodbujanju inovacij, izdelan je bil predlog razvojno naravnane izrabe koncesijske dajatve in vrsta drugih. Predvideli so oblikovanje Primorske tehnološke fakultete, Primorskega tehnološkega inštituta, zagon novih podpornih storitev, oblikovanje investicijskega sklada, tehnoloških centrov in pilotnih inovacijskih mrež ter povečanje privlačnosti Primorske za tuje naložbe. Območna zbornica je vzpostavila sistem nagrajevanja inovacij v podjetjih, Primorski tehnološki park je končal projekt Podjetje za prihodnost, ustanovljeno je bilo Visokošolsko in raziskovalno središče, ki si prizadeva za oblikovanje tehnične fakultete. Za nadaljnji razvoj projekta Inprime bi lahko uporabili izkušnje, ki so jih pridobili s podobnimi projekti v svetu. Ena od možnosti je oblikovanje gospodarskih interesnih združenj, v njihovem okviru pa bi nastal inovacijski sklad, ki bi se napajal s sredstvi gospodarskih subjektov, koncesijami, sredstvi bank in zavarovalnic, njegova naloga pa je financiranje tehnoloških jeder ali klubov. Klubi bi združevali specialiste–tehnologe, doktorje znanosti in študente zadnjih letnikov tehničnih fakultet (Lipovž, 2005f: 26).

5. 7. 10. ZDRAVSTVO IN BOLNIŠNICE

Pojavljajo pa se tudi zametki čezmejnega sodelovanja med bolnicami, predvsem med šempetrsko in goriško bolnišnico. Nesmiselno je namreč vzgajati enak kader v dveh bolnišnicah, ki sta skoraj v neposredni bližini. Najbolj odmeven projekt sodelovanja bolnišnic ob meji je bil načrtovani nakup magnetne resonance.

Projekt skupne mobilne magnetne resonance za potrebe štirih obmejnih zdravstvenih ustanov na obeh straneh meje je nastal leta 2002. Po prvotnem predlogu naj bi v okviru čezmejnega sodelovanja nabavili mobilno magnetno resonanco, ki bi pokrivala potrebe bolnišnic v Gorici in Tržiču (Monfalcone) v Italiji ter bolnišnic v Šempetru pri Gorici in Izoli na slovenski strani. Prvotni projekt je propadel zato, ker so postopki potekali prepočasi, da bi zagotovili

denar za napravo, veliko je bilo formalnih neuskklajenosti, zapletalo pa se je tudi pri političnih dogovorih. Kasneje je z italijanske strani prišla nova pobuda, po kateri naj bi nabavili stacionarno magnetno resonanco, ki bi bila locirana v bolnišnici v Gorici. Z aparaturo bi zagotavljali tudi preglede za bolnike iz Slovenije, obenem pa bi v Gorici usposobili tudi zdravstveno osebje iz šempetrške bolnišnice za delo s slovenskimi bolniki.

V Šempetru so že objavili razpis za najem magnetne resonance, ki bi si jo sponožali nekajkrat tedensko, vendar svet zavoda ni potrdil predloga o podpisu pogodbe z goriškim zdravstvenim zavodom in tako pacienti šempetrške bolnišnice zaenkrat ne bodo deležni preiskav z magnetno resonanco v Gorici (gre za okrog 2.400 preiskav letno). Z javnim naročilom bodo tako iskali ponudnike za napravo, s katero bi preiskave opravljali v Šempetru (Marussig, 2005a: 10).

Kljub temu bolnišnici v Šempetru in Gorici oz. njuni strokovnjaki sodelujejo predvsem pri obravnavah zahtevnih pacientov, pri intervencijah in na področju laboratorijske diagnostike. Dolgoročno načrtujejo tudi sodelovanje na področju urgentne in plastične kirurgije, izpostavili pa so tudi potrebo po izmenjavi strokovnih izkušenj in snovanju skupnih izobraževalnih načrtov. Obenem pa se pojavlja tudi idejni predlog o uvedbi posebne zdravstvene prepustnice, s katero bi lahko občani koristili zdravstvene usluge v bolnišnicah na obeh straneh meje.

5. 7. 11. GOSPODARSKO SODELOVANJE

Novogoriško gospodarstvo je doživljalo vzpone in padce, vendar je obdobje tranzicije preživelo brez večjih pretresov. Zdržal in zelo hitro se je razvil Hit, vlečna lokomotiva, ki ob spremljajočih dejavnostih vleče za seboj številne obrtne delavnice in mala podjetja. Med vsemi podjetji v občini Hit ustvarja največ prihodkov, takoj za njim je Mercator Goriška, ki utrjuje svoje pozicije v vele- in maloprodaji. Za občinsko gospodarstvo je bilo kritično predvsem leto 1992, ko je bila prizadeta skoraj vsa industrija. Nekoč ugleden pohištvni velikan Meblo se je močno zamajal, a ne zrušil. S peščico zagnanih menedžerjev, ki so znali proizvodnjo pohištva in druge opreme za dom prilagoditi zahtevam razvitih trgov, so podjetje ohranili in tudi razvili vse tiste funkcije, ki so nujne v sodobnem tržnem gospodarstvu. Podobno se je dogajalo z Gostolom, ki se je po preoblikovanju znova pobral, posamezne družbe si na trgih že utrjujejo svoje pozicije. Razpadel je Primex, toda mnoge uspešne menedžerje tega nekoč uspešnega sistema najdemo na vodilnih mestih v gospodarstvu, mnogi so razvili nova, zdaj uspešna podjetja. Med podjetji, ki se v vse hujši konkurenci dobro znajdejo in svoje izdelke dobro prodajajo, je kar nekaj gazel, med katerimi naj omenimo

Systec in Goap. Kljub vsem tegobam se v občini lahko pohvalijo z eno najnižjih stopenj brezposelnosti v Sloveniji. Stopnja brezposelnosti na območju upravne enote Nova Gorica (poleg mestne občine zajema še občino Brda, Miren - Kostanjevica in Kanal) je za 4,5 odstotka nižja od povprečne stopnje v državi, ki znaša 11,3 (Božič B., 2003: 6–7).

Lega ob meji in uresničevanje maloobmejnih sporazumov o trgovinski menjavi z Italijo je številnim novogoriškim podjetjem že v preteklosti omogočila, da so si nabrala poslovne izkušnje s partnerji v sosednji Italiji, z njimi pa se želijo tudi bolje povezati.

Italijanski podjetniki v Sloveniji iščejo predvsem usposobljeno in cenejšo delovno silo, Slovence v Italiji pa mika bolj spodbudno poslovno okolje in precej nižja cena komunalno opremljenih zemljišč (Italijane zanima, kako v Sloveniji ustanoviti podjetje, kako so urejeni davčna zakonodaja, davek na dodano vrednost, področje zaposlovanja in drugo). Čedalje več je tudi slovenskih podjetnikov, ki razmišljajo o prenosu poslovanja ali proizvodnje v Italijo. Razlogov za to je več: bolj prijazno poslovno okolje, predvsem pa nižje cene komunalno opremljenih zemljišč. Ravno tako v Italiji spodbujajo vlaganja, s ponudbo komunalno opremljenih zemljišč pa so cene zazidalnih poslovnih površin na ravni približno 21 evrov za kvadratni meter. S tem privabljajo tudi družbe in ustanove, ki se ukvarjajo z raziskavami in inovacijami. V Sloveniji so cene opremljenih zemljišč tudi petkrat višje (Lipovž, 2005b: 24).

V novogoriškem gospodarstvu se pred vstopom v EU zavedajo, da morajo še veliko postoriti za dvig konkurenčnosti. Veliko so že zamudili, saj je dodana vrednost na zaposlenega v gospodarstvu občine Nova Gorica štirikrat manjša kot v sosednji Goriški pokrajini, kjer znaša več kot 25 milijonov tolarjev. Zato morajo v občini najprej ustvariti prijaznejše okolje za gospodarjenje in si prizadevati, da bi zaježili odliv izobraženih kadrov v druga območja ali na tuje. Le dobri strokovnjaki lahko pripomorejo k novimi programom in obnovi obstoječe podjetniške strukture (Božič B., 2003: 6–7). Poleg tega rezultati gospodarjenja za novogoriško občino kažejo, da je število gospodarskih družb že nekaj let enako, največ prihodkov pa ustvari v predelovalna dejavnost (40%), na drugem mestu je trgovina s 26% in na tretjem gradbeništvo z 12%. Dejavnost igralnic, od katerih izstopa Hit d.d., ustvari 6,7% prihodka regije.

Kot pravi predsednica Območne zbornice za severno Primorsko Mirjam Božič (2003: 17), so v novogoriški občini »preveč odvisni od tradicionalne ekonomije, primanjkuje kultura inoviranja, ni razvitega inovacijskega podpornega okolja in obstaja nepovezanost in s tem

razpršenost tako človeških kot finančnih virov«. Razvojne težave, s katerimi se srečujejo, niso posledica vključevanja v EU, ampak pomanjkljivega prestrukturiranja v zadnjih letih. Edina razvojna alternativa je tehnološki razvoj z ustvarjanjem proizvodov in pospeševanjem storitev z velikim vložkom človeškega kapitala. Razvoj človeških virov in s tem pridobivanje znanja je šibka točka. Premalo je bilo narejenega, da bi spodbudili razvoj visokega šolstva in to takega, kot ga gospodarstvo regije potrebuje. V regijo je potrebno pripeljati tudi obstoječe programe in šele nato se lahko razvije partnerstvo med izobraževalnimi ustanovami ter gospodarskimi in negospodarskimi institucijami z namenom pospešitve tehnološkega napredka in odkrivanj novih tržnih možnosti. Moč regije se bo povečevala tudi z vlaganji v tehnično-tehnološki razvoj in povečanjem inovacijske politike z vzpostavitvijo kulture inoviranja. Vloga države je prav v večjem vlaganju v izobraževanje, znanost in raziskave ter razvoj, v večjem zagotavljanju fizične in finančne infrastrukture ter v fleksibilnejšem trgu delovne sile. V podjetjih pa je treba zagotoviti večjo razvojno ambicioznost, več inovacij in razvoja novih izdelkov ter zaposlovanje visoko izobražene delovne sile. V EU se lahko izkoristi sredstva iz strukturnih in kohezijskega sklada, vendar samo z dobro pripravljenimi razvojno naravnanimi projekti, ki lahko spodbujajo podjetništvo in dvignejo konkurenčno sposobnost. Potrebno je povečati stopnjo medsebojnega zaupanja, doseči družbeni konsenz o razvoju z odprtostjo, toleranco in ustvarjalnim sodelovanjem. V tem prostoru pa ne moremo mimo čezmejnih povezav, ki morajo biti usmerjene v skupno prihodnost enotnega evropskega prostora. Prek projektov je treba skupaj razreševati negativne posledice vključitve v EU in izkoristiti vse danosti za še boljši razvoj tega prostora. Še bolj je treba poglobiti sodelovanje z italijanskimi institucijami (zbornice, pokrajine, deželo in slovenskimi zamejskimi združenji) in zagotoviti pozitivno ustvarjanje programov v novi bližnji prihodnosti (Božič M., 2003: 17).

Kljub vsem pozitivnim mislim pa negativno izstopajo neuresničeni projekti za pridobitev denarja iz evropskih strukturnih skladov, saj je v občinski blagajni Mestne občine Nova Gorica v letu 2004 ostalo neizkoriščenih kar 89 milijonov tolarjev proračunskih sredstev od predvidenih 95 milijonov. Projekti niso uspeli privabiti poslovnih partnerjev, kar so sicer narekovali razpisni pogoji (Turel, 2004: 7). Predvideni so bili trije regijski razvojni projekti, katerih idejni projekti so bili zaključeni konec leta 2003, vendar niso bili prijavljeni na razpis strukturnih skladov EU v drugi polovici leta 2004, ker je bilo v tej fazi zanje zagotovljeno le proračunsko financiranje, razpisi pa so namenjeni sofinanciranju vložkov privatnega kapitala. Pripravljena je bila tudi predhodna povezava vseh dvanajstih občin v regiji, s čimer bi lažje pritegnili tudi privatni sektor.

Ti trije projekti so bili naslednji:

1. Poslovne cone Goriške – vzpostavili naj bi mrežo poslovnih con v regiji ter skupno organizacijo odpiranja con, opremljanja, promocije, prodaje in ponudbe dodatnih storitev podjetjem (to sedaj zaradi neugodne klime v Novi Gorici poteka preko Posoškega razvojnega centra);
2. Razvoj turistične destinacije Goriške – povezava aktivnosti javnega in privatnega sektorja v regiji na področju turizma v smislu vzpostavitve organizacijske strukture, povezave ponudbe, njenega razvoja, promocije in prodaje;
3. Središče za razvoj kompetenc – programi neformalnega visoko kvalitetnega licenčnega izobraževanja za potrebe podjetij, ki bi stekli v sodelovanju s priznanimi izobraževalnimi centri (Metličar, 2004: 10).

5.8. OSTALI PROJEKTI

Poleg razvojnih prizadevanj, ki krepijo gospodarski utrip na Goriškem, pa obstaja še vrsta drugih oblik sodelovanja tako na kulturnem,⁴² športnem, varnostnem,⁴³ medijskem⁴⁴ in ostalih področjih.⁴⁵

⁴² Na kulturnem področju obstaja skupni gledališki in glasbeni abonma, ki ga pripravljajo novogoriška Slovensko narodno gledališče in Kulturni dom ter Teatro Verdi, Kulturni dom Gorica in KC Lojzeta Bratuža na italijanski strani. Naslednji primer je festival Gong, ki v poletnih mesecih obe Gorici združi v glasbeno-gledališko umetniško povezano mesto. Od 27. aprila do 9. maja 2004 je v slovenski in italijanski Gorici s pomočjo programa EU Culture 2000 potekal t. i. Mej(ni) fest in tako skozi kulturo združil ljudi z obeh strani meje. To je bil dvotedenski mednarodno-gledališki festival, ki je pospremil padec meje med slovensko in italijansko Gorico.

⁴³ Na Goriškem obstajajo skupne mešane patrolje, ki so jih uvedli kot poskusni projekt. Izkazale so se za pomemben ukrep predvsem v boju proti ilegalnemu prebežništvu, tudi sicer pa je sodelovanje med italijanskimi in slovenskimi policisti na Goriškem dobro.

⁴⁴ Na področju medijev sodelujejo pri različnih publikacijah in prilogah, saj poznamo veliko zamejskih avtorjev.

⁴⁵ Za Slovence v zamejstvu želijo kupiti nov bibliobus, s katerim bodo odslej s knjigami oskrbovali uporabnike petih goriških občin in treh šol v zamejstvu. Poleg tega je 1. maja 2004 potekal skupni shod slovenskih in italijanskih sindikatov, ki se ga je udeležilo veliko ljudi (sindikati CGIL, CISI, UIL ter Zveza svobodnih sindikatov Slovenije in Konfederacija sindikatov 90).

6. ZAKLJUČEK

Cilj diplomskega dela je bil ugotoviti, kako na čim bolj sistematičen način povezati lastna razvojna prizadevanja Goriškega območja s sredstvi, ki jih ponuja EU za programe čezmejnega sodelovanja, predvsem pobude Skupnosti Interreg. Po uvodni predstavitvi tako kohezijske politike EU kot programov čezmejnega sodelovanja (PHARE CBC, Interreg) in njihovega pomena za razvoj obmejnih regij (v okviru Programa pobude Skupnosti Interreg IIIA Slovenija–Italija 2000–2006), so v zadnjem delu diplomskega dela predstavljene oblike povezovanja in sodelovanja med širšima območjema Nova Gorice in Gorice.

Iz analize sledi, da so bili na tem območju podpisani in sklenjeni številni sporazumi o sodelovanju, kot so npr. Sožitje, Čezmejna zaveza – Protokol o sodelovanju, sodelovanje med tremi upravami, čezmejna pisarna, v zadnjem času pa še zamisel o Goriški evroregiji, ki naj bi vključevala kar 72 občin z obeh strani meje, od tega 59 občin z italijanske strani ter 12 severnoprimorskih in komensko občino.

Kljub zadanim načrtom pa dosedanje izkušnje v čezmejnem sodelovanju niso najbolj zadovoljive, saj marsikateri sporazum oz. projekt ni bil v celoti uresničen. Čezmejno sodelovanje bi moralo temeljiti na stalnem sistematičnem sodelovanju z jasnimi cilji, kar lahko prinaša pozitivne rezultate in pospeši regionalni razvoj tega območja. Eden od dokazov, da se stvari tudi na Goriškem prepočasi odvijajo, je tudi omejen uspeh programa Inprime – inovacijskega preboja Primorske, ki je bil zastavljen na širšem območju Primorske in ni dosegel vseh zastavljenih ciljev. Zaustavilo se je v fazi, ko bi morali začeti črpati evropska sredstva in sredstva iz drugih virov, razlogi za neuresničitev pa so bili v nepripravljenosti za povezovanje med partnerji in mnenjih, da je program preambiciozno zastavljen, zaradi česar so številni projekti ostali le na papirju (npr. Primorska tehnološka fakulteta in Primorski tehnološki inštitut).

Kljub vsemu je treba poudariti tudi nekatere pozitivne spremembe, ki so se zgodile v čezmejnem sodelovanju. Obmejno območje, ki je bilo v preteklosti zaradi meje med Italijo in Slovenijo v primerjavi z glavnimi središči gospodarske in politične moči obrobno, se namreč poskuša ponovno oživiti. Poleg tega meja ni bila samo enostavna razmejitvena črta med dvema državama, ampak tudi med dvema različnima gospodarskima in političnima sistemoma. Velik del zaslug za obnovljeno sodelovanje lahko pripišemo tudi programom čezmejnega sodelovanja (PHARE CBC, Interreg), s katerimi se je začelo vzpostavljati konkretno sodelovanje in ustvarjati številna partnerstva za reševanje skupnih problemov.

Tako so se z vključitvijo Slovenije v EU prek spodbujanja čezmejnega sodelovanja odprle priložnosti za skupni razvoj tega območja. V ta namen je v zadnjem delu diplomskega dela predstavljena analiza nekaterih skupnih področij sodelovanja, ki sta jih ti območji med seboj že razvijali in jih lahko tudi v prihodnje. Analiza je pokazala, da med pomembnejše oblike sodelovanja spada sodelovanje na področju turizma (eden glavnih nosilcev turizma je Hit, ki zagovarja skupno Goriško turistično destinacijo), visokošolskega izobraževanja (VIRS Primorske in Politehnika, kjer ustanavljajo četrto slovensko univerzo in sodelujejo s sorodnimi institucijami v Italiji, kot sta Univerza v Trstu in Vidmu), izgradnje materialne infrastrukture (prestrukturiranje mednarodnega mejnega prehoda Vrtojba - Štandrež), izgradnje čistilne naprave (med občinami Nova Gorica in Šempeter - Vrtojba ter Gorico), sodelovanje na področju vinarstva (na območju Brd so dosegli zavidljive uspehe in se prebili med območja z vrhunsko pridelanimi vini, sodelujejo pa preko konzorcija Brda s konzorcijem Collio iz Italije), na področju energetike (prodaja in odkup električne energije ali plina), na področju zdravstva (sodelovanje med bolnicama v Šempetru in Gorici) ter gospodarstva (sodelovanje med tehnološkimi parki, podjetji, uporaba poslovnih con).

Prav področji gospodarstva in visokošolskega izobraževanja sta ključni za doseg hitrejšega gospodarskega razvoja in okolja, zasnovanega na znanju in ustvarjalnosti, saj le takšno okolje ohranja domače strokovnjake in zaustavlja beg možganov (odseljevanje najbolj usposobljenih ljudi), kar lahko znatno spodkoplje potencialni razvoj območja ter novih in obstoječih podjetij. V neposredni bližini se namreč nahajata razviti dežela Furlanija-Julijska krajina in Avstrija, ki sta lahko zanimiv cilj za mlade izobražence s tega območja, kjer v okviru Politehnike vzpostavljajo četrto univerzo v Sloveniji. Vsekakor gre za znak napredka, vendar pa si je ob pozitivni podpori takšnemu projektu treba zastaviti tudi vprašanje o zagotavljanju ustreznih delovnih mest in primerne okolja za mlade izobražence. V nasprotnem primeru namreč lahko goriško območje postane valilnica izobraženih kadrov oziroma intelektualcev za druga razvitejša področja.

Programi čezmejnega sodelovanja vsekakor pozitivno vplivajo na razvoj tega območja (preko spodbujanja gospodarskega razvoja in turizma, kulturnih izmenjav, varstva okolja, razvoja človeških virov, izgradnje infrastrukture), vendar bi lahko še okrepili in izboljšali čezmejno sodelovanje in tako prispevali k hitrejšemu regionalnemu razvoju tega območja. Del odgovornosti pa nosijo tako institucije in posamezniki na slovenski kot na italijanski strani, saj lahko le s skupnim usklajenim nastopom in povezovanjem ustvarimo razmere za okrepitev tega območja in primerno okolje za rast in razvoj.

7. SEZNAM GRAFOV IN TABEL

Graf 1: Delež posameznega proračunskega odhodka v proračunu za leto 2003	5
Tabela 1: Cilji kohezijske politike glede na regionalne razvojne cilje v obdobju 2000–2006	8
Graf 2: Razdelitev proračunskih sredstev, namenjenih za kohezijsko politiko v obdobju 2000–2006 (v milijonih evrov in cenah 1999)	9
Tabela 2: Povzetek predpristopnih in obstoječih instrumentov EU	18
Tabela 3: Pregled predpristopne pomoči PHARE v letih 1992–2003 v evrih	20
Tabela 4: Razdelitev sredstev iz PHARE CBC v predpristopnem obdobju 1994–1999 po področjih	24
Tabela 5: Razdelitev sredstev iz PHARE CBC v predpristopnem obdobju 1994–1999 po letnih zneskih (v evrih)	25
Tabela 6: Skladi za male projekte po programih PHARE CBC	27

8. SEZNAM VIROV

8. 1. SAMOSTOJNE PUBLIKACIJE

Čebular, Alenka, Urška Grahek (2000): *Slovenija v Evropski uniji: 178 odgovorov o vključevanju Slovenije v Evropsko unijo*. Ljubljana: Urad vlade za informiranje.

Gasparini, Alberto, ur. (2003): *Euroregione: il regionalismo per l'integrazione europea*. Gorizia: Istituto di Sociologia Internazionale.

Gasparini, Alberto, ur. (2004): *Ritorno all'Europa Unita: quali volti dare all'Europa della società civili*. Gorizia: Istituto di Sociologia Internazionale.

Grapulin, Radovan (2002): *Inprime-inovacijski preboj Primorske regije*. Nova Gorica: RRA Severne Primorske.

Gulič, Andrej, Sergeja Praper (1998): Regionalni razvoj, regionalizem in regionalizacija Slovenije: značilnosti dosedanjih in možni scenariji prihodnjih sprememb. V: Ciril Ribičič (ur.). *Regionalizem v Sloveniji*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije, 51-94.

Dimic, Tomaž in Branko Jazbec (1996): *Na obrobju: Ali je Primorska klonila?* Nova Gorica: Oko.

Johnston, Simon et al., ur. (1999): *White paper on regional development*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.

Kezunovič, Maja (2003): *Slovenija in Evropska unija: o pogajanjih in njihovih posledicah*. Ljubljana: Urad vlade za informiranje.

Moussis, Nicolas (1999): *Access to European Union: law, economics, policies*. Rixensart: European Study Service.

Mrak, Mojmir (2004): *Kohezijska politika Evropske unije*. Ljubljana: samozaložba.

Nugent, Neill (1994): *The Government and Politics of the European Union*. Houndmills: Macmillan.

OECD (2000): *Information Technology Outlook: ICTs, E-Commerce and the Information Economy*. OECD: Paris.

OECD (2001): *The New Economy: Beyond the Hype: Final Report on the OECD Growth Project*. OECD: Paris.

Regione Autonoma Friuli-Venezia Giulia (2003): *Compendio Statistico: edizione 2003*. Trieste: Sistema Statistico Nazionale – Direzione centrale sviluppo e programmazione.

Rener, Tatjana (ur.) (2004): *Čezmejni programi med Slovenijo in Italijo: z izkušnjami novim izzivom naproti*. Ljubljana: Agencija za regionalni razvoj.

Rojec, Matija (2004): *Enotni programski dokument za začetnike*. Ljubljana: Služba vlade za strukturno politiko in regionalni razvoj.

Senjur, Marjan (2002): *Razvojna ekonomika: teorije in politike gospodarske rasti in razvoja*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Sočan, Lojze (2001): *Okolje za razvojno prenovo Slovenije ob vstopanju v Evropsko unijo*. Ljubljana: FDV.

Sočan, Lojze (2002): *Simulacije trajnostnega razvoja. Delovno poročilo št. 1, Zasnove razvoja, položaj Slovenije in pridruženih članic: vsebinska izhodišča in prvi izračuni*. Ljubljana: FDV.

Sočan, Lojze (2003): *Simulacije trajnostnega razvoja. Delovno poročilo št. 2, Družbeno okolje za razvojno dohitevanje Slovenije in pristopnih držav*. Ljubljana: FDV.

Ščančar, Rosana (2003): *Regionalni razvojni program Severne Primorske (statistične regije Goriška) od leta 2002 do leta 2006*. Idrija: Severnoprimska mrežna regionalna agencija.

Šušteršič, Janez, Matija Rojec in Mojmir Mrak (2001): *Slovenija v novem desetletju: Strategija gospodarskega razvoja Slovenije 2001-2006*. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.

Uršič, Nataša (2001): *Nova Gorica–Gorica – model skupnega evropskega povezovanja*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede..

Vlaj, Stane (1999): Normativna podlaga za uvedbo pokrajin. V: Igor Vrišer (ur.). *Pokrajine v Sloveniji*. Ljubljana: Služba za lokalno samoupravo, 9-14.

Vrišer, Igor (ur.) (1999): *Pokrajine v Sloveniji*. Ljubljana: Služba za lokalno samoupravo.

Vršaj, Egidij (2004): *Slovenija in evroregije*. Trst: Mladika.

Wallace, William in Helen (2000): *Policy-making in the European Union*. Oxford: Oxford University Press.

8. 2. ČLANKI

Ambrož, Matejka (2005): »Sabotin park miru – Simbol združevanja«. *Goriška*, april, str. 2.

Božič, Bogdan (2003): »Rast spodbujati z znanjem in tehnologijo«. *Primorske novice (priloga Nova Gorica praznuje)*, september 2003, str. 6–7.

Božič, Mirjam (2003): »Moč je v naložbah«. *Primorske novice (priloga Nova Gorica praznuje)*, september 2003, str. 17.

Božič, Mirjan (2004): »Delavnica sožitja«. *Goriška*, april, str. 7.

Cirman, Primož, Gruden, Mateja (2004): »Hit daleč pred vsemi konkurentkami«. *Delo*, 31. 3., str. 6.

Devetak, Danijel (2003): »Načrtovanje skupnega prostora: čezmejno sodelovanje«. *Novi glas*, 3. 4., str. 10.

Grča, Dušan (2004): »Interreg namesto Phara«. *Delo*, 16. 6., str. 5.

Kranjec, Samo (2003): »Pri prometnih povezavah se vidi luč na koncu predora«. *Finance*, 7. 10., str. 5.

Kranjec, Samo (2005): »Bo Inprime ostal le na papirju«? *Finance*, 18. 4., str. 26.

Kranjec, Samo (2005): »Dobri nameni se morajo dokazati v praksi«. *Finance*, 18. 4., str. 21.

Kranjec, Samo (2005): »Konzorcij za dvig furlanske kulture in kulinarike«. *Finance*, 18. 4., str. 27.

Kranjec, Samo (2005): »Napori za tehnološki in inovacijski vzpon«. *Finance*, 18. 4., str. 23.

Kukar, Stanislava (1997): »Regionalna politika v Evropski uniji in Sloveniji«. *IB revija*, 31, (9–11), str. 57–67.

Lipovž, Artur (2005): »Hit gradi destinacijo Goriška«. *Finance*, 18. 4., str. 27.

Lipovž, Artur (2005): »Istrabenz energetske sistemi bo izkoriščal priložnosti v Italiji«. *Finance*, 18. 4., str. 25.

Lipovž, Artur (2005): »Italijane mikajo delavci, Slovence pa zemljišča«. *Finance*, 18. 4., str. 24.

Lipovž, Artur (2005): »Konzorcij Brda gradi blagovno znamko«. *Finance*, 18. 4., str. 27.

Lipovž, Artur (2005): »Najbolj aktualni razvojni projekti so v turizmu«. *Finance*, 18. 4., str. 23.

Lipovž, Artur (2005): »Odnosi boljši, a ne brez zatikanj«. *Finance*, 18. 4., str. 22.

Lipovž, Artur (2005): »Politehnika se odpravlja čez mejo«. *Finance*, 18. 4., str. 28.

- Lipovž, Artur (2005): »Učinki programa Inprime niso zanemarljivi«. *Finance*, 18. 4., str. 26.
- Malnič, David (1998): »Razvojni program čezmejnega sodelovanja Goriške pokrajine«. *Primorska srečanja*, 22, 205, str. 367–368.
- Marussig, Mitja (2005): »Se Štandrež splača«. *Primorske novice*, 23. 3., str. 5.
- Marussig, Mitja (2005): »Gorica izpadla iz igre«. *Primorske novice*, 15. 3., str. 10.
- Metličar, Majda (2004): »Zakaj ostaja denar«. *Primorske novice*, 11. 11., str. 10.
- Ožbot, Alenka (2005): »Najdražji je Kobarid«. *Primorske novice*, 2. 3., str. 6.
- Paljk, Jurij (2002): »Gospod župan, kako gre«. *Novi glas*, 5. 12., str. 3.
- Plahuta, Slavica (1997): »Pričetki gradnje Nove Gorice«. *Okó*, 3. 4., str. 16.
- Povše, Janez (2003): »Nadvse spodbudno med dvema Goricama«. *Novi glas*, 30. 1., str. 2.
- Salamon - Kontler, Jasna (2005): »Univerza v Novi Gorici: kaj ima četrta, česar nimajo prve tri«. *Delo (Sobotna priloga)*, 23. 4., str. 11.
- Saksida, Uroš (2005): »VIRS Primorske: obeti za evropsko univerzo«. *Goriška*, april, str. 9.
- Sardoč, Ambrož (2004): »Samo da bo cesta do Brd, četudi obdana z žico«. *Primorske novice*, 22. 5., str. 5.
- Turel, Irena (2004): »Projekti v predalu«. *Primorske novice*, 22. 10., str. 7.
- Turel Irena (2005): »Za evropsko univerzo«. *Primorske novice*, 18. 3., str. 8.
- Turel, Irena (2005): »Število študentov se bo podvojilo«. *Primorske novice*, 20. 4., str. 7.
- Turel, Irena, Marussig Mitja (2004): »Neizkoriščena mestna zanimivost«. *Primorske novice*, 27. 8., str. 12.
- Željan, Katja (2005): »Cilj: mednarodno študijsko središče«. *Primorske novice* (priloga Življenje brez meja), marec 2005, str. 14.

8. 3. INTERNETNI VIRI

Cilji programa čezmejnega sodelovanja,
<http://www.sigov.si/arr/phare/slo/txtslo003.html> (19. 2. 2005).

Cross-border economic co-operation structure after Slovenian joining European Community,
<http://www.eco-model.net> (14. 6. 2005).

Državni razvojni program Republike Slovenije 2001-2006: povzetek predloga,
<http://www.sigov.si/arr/9razno/1dr.html> (16. 12. 2004).

Ekonomska in socialna kohezija (Nacionalni program PHARE, PHARE CBC, Skladi za male projekte), <http://www.sigov.si/arr/4eu-p/1p.html> (29. 12. 2004).

ESPO,
<http://www.sigov.si/arr/4eu-p/1p-8-interreg-f-new-a.html> (28. 12. 2004).

Haček, Miro (2003) Regionalizacija Slovenije ob vstopanju v Evropsko unijo,
http://www.drustvo-dmrs.si/e_zbornik/Prispevki/12_Hacek_Miro.pdf (18. 9. 2004).

Interact,
<http://www.sigov.si/arr/4eu-p/1p-9-interact-new.html> (28. 12. 2004).

Interreg II 1994-1999,
http://europa.eu.int/comm/regional_policy/interreg3/inte2/inte2.htm (28. 12. 2004).

Interreg III: the strands A, B, C and the programmes,
http://europa.eu.int/comm/regional_policy/interreg3/abc/abc_en.htm (28. 12. 2004).

Interreg III B,
<http://www.sigov.si/arr/4eu-p/1p-8-interreg-e-new-a.html> (28. 12. 2004).

Interreg III C,
<http://www.sigov.si/arr/4eu-p/1p-8-interreg-d-new-a.html> (28. 12. 2004).

Interreg III: financing,
http://europa.eu.int/comm/regional_policy/interreg3/finan/finan_en.htm (28. 12. 2004).

Kaj je program čezmejnega sodelovanja Phare?,
<http://www.sigov.si/arr/phare/slo/txtslo002.html> (19. 2. 2005).

Klasifikacija statističnih teritorialnih enot v EU-NUTS,
<http://www.stat.si/katalogrds/podstrani/dodatek3.html> (16. 11. 2004).

Kok, Wim (2004) Facing the challenge: The Lisbon strategy for growth and employment,
http://europa.eu.int/comm/lisbon_strategy/pdf/2004-1866-EN-complet.pdf (1. 2. 2005).

O Politehniki,
<http://www.p-ng.si/png/slo/univerza/index.html-l2> (30. 5. 2005).

Patto per lo sviluppo della Provincia di Gorizia,
http://www.provincia.gorizia.it/index_it.php (16. 9. 2004).

PHARE,
http://www.evropska-unija.si/pages/evropska_unija/financna_pomoc/phare.html,
(22.11.2004).

Pobude Skupnosti (Interreg III, Urban II, Leader + in Equal),
http://www.evropska-unija.si/pages/evropska_unija/financna_pomoc/strukturni_skladi_eu_pobude_skupnosti.html (28. 12. 2004).

Poročilo o uresničevanju izhodišč za nadaljnji razvoj lokalne samouprave v Republiki Sloveniji,
<http://www.mnz.si/si/upl/urloksam/sklepivl/lis-izh-porocilo/82porocilolokalna.doc> (18. 9. 2004).

Povzetek predpristopnih in obstoječih instrumentov EU,
http://www.evropska-unija.si/pages/evropska_unija/financna_pomoc/pred_po_siritvi.html
(29. 12. 2004).

Primorski tehnološki park,
<http://www.primorski-tp.si> (31. 5. 2005).

Program pobude Skupnosti Interreg IIIA Slovenija–Italija,
<http://www.sigov.si/arr/4eu-p/1p-8-interreg-b-new2.html> (1. 2. 2005).

Skupni programski dokument PHARE CBC Slovenija–Italija 2000–2006,
<http://www.sigov.si/arr/4eu-p/1p.html> (1. 2. 2005).

Sporočilo Komisije za države članice z dne 2. septembra 2004 o določitvi smernic pobude Skupnosti o vseevropskem sodelovanju, namenjenem spodbujanju skladnega in uravnoteženega razvoja evropskega ozemlja Interreg III,
http://europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/inter2004/226_sl.pdf (8. 6. 2005).

Uredba o standardni klasifikaciji teritorialnih enot,
<http://www.stat.si/doc/reg/SKTE%20-%20uredba.doc> (16. 11. 2004).

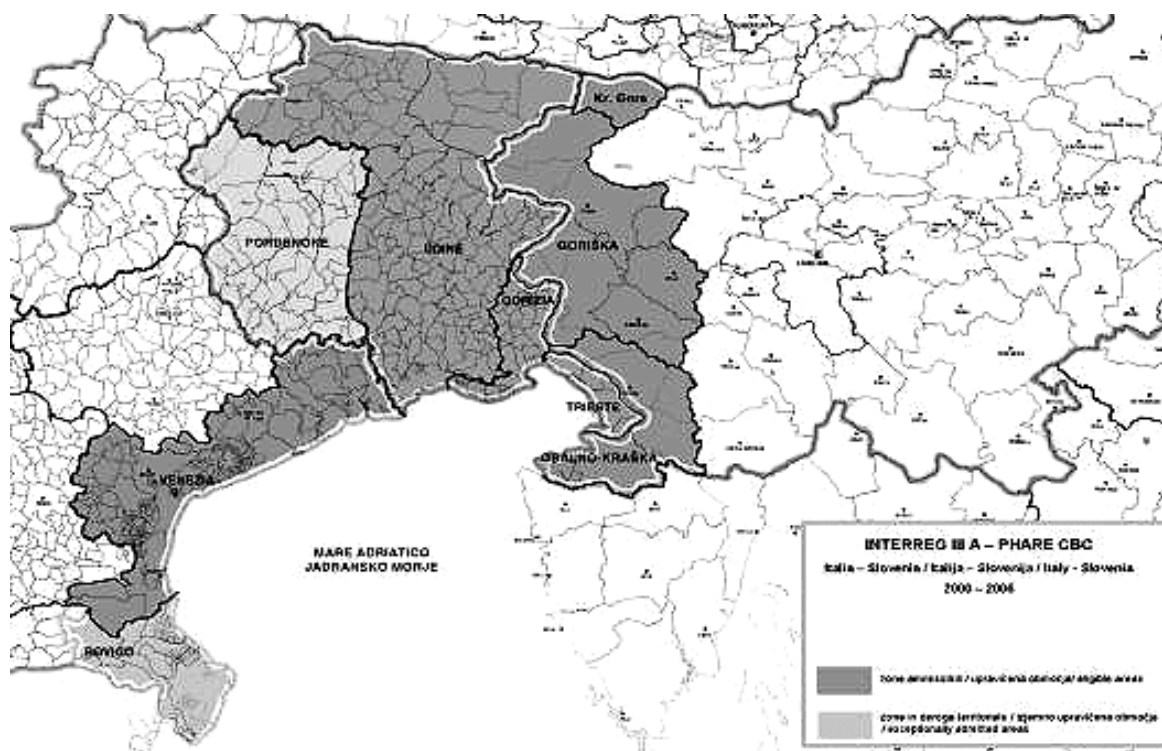
Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja,
http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r01/predpis_ZAKO1471.html (8. 12. 2004).

Strategija regionalnega razvoja 2001,
<http://www.sigov.si/arr/2regije/1r-2.html> (16. 12. 2004).

Zbornik Sklada za male projekte Slovenija–Italija 2001,
<http://www.sigov.si/arr/4eu-p/1p.html> (1. 2. 2005).

9. PRILOGE

PRILOGA A: Območje izvajanja čezmejnih programov med Slovenijo in Italijo

Vir: Program pobude Skupnosti Interreg IIIA Slovenija-Italija,
<http://www.sigov.si/arr/4eu-p/1p-8-interreg-b-new-a.html> (28. 12. 2004).

PRILOGA B: Izvedeni projekti v okviru PHARE CBC Slovenija–Italija v obdobju
1994–2003

Zap. št.	Prijavitelj in italijanski partner	Naslov projekta	Celotna vrednost projekta (evro)	PHARE sredstva (evro)	PHARE sredstva (%)
1994					
1	Ministrstvo za notranje zadeve	Mejni prehod Robič	547.917	362.000	66.07
2	Ministrstvo za notranje zadeve	Mejni prehod Neblo	118.420	95.000	80.22
3	Ministrstvo za notranje zadeve	Mejni prehod Rateče	115.000	69.000	60.00
4	Ministrstvo za notranje zadeve	Mejni prehod Piran	328.950	164.000	49.86
5	Ministrstvo za transport	Modernizacija ceste Žaga-Učaja	300.000	198.000	66.00
6	Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj	Modernizacija ceste Volče-Solarji	939.902	705.000	75.01
7	Ministrstvo za okolje in prostor	Začasna čistilna naprava	56.000	56.000	100
8	Ministrstvo za okolje in prostor	Zaščita reke Reke in Kraškega parka	1.440.000	1.190.000	82.64
9	Ministrstvo za okolje in prostor	Zaščita pred poplavami Nove Gorice	885.000	710.000	80.23
10	Ministrstvo za kmetijstvo	Pilotski sadovnjaki/ občina Tolmin	272.216	191.000	70.16
11	Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj	Upravljanje programa	260.000	260.000	100
1995					
12	Ministrstvo za notranje zadeve	Mejni prehod Predel	401.600	281.000	69.97
13	Ministrstvo za notranje zadeve	Mejni prehod Učaja	380.000	266.000	70.00
14	Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj	Modernizacija ceste Livek-Solarji	450.000	360.000	80.00
15	Ministrstvo za okolje in prostor	Eco Adria (Ajdoščina, Nova Gorica, Vipava)	1.520.000	690.000	45.39
16	Ministrstvo za okolje in prostor	Triglavski narodni park	600.000	490.000	81.67
17	Ministrstvo za kulturo	Štanjel	230.000	130.000	56.52
18	Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj	Regionalni razvoj obale	250.000	250.000	100
19	Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj	Animacija in povezovanje	60.000	60.000	100
20	Ministrstvo za kulturo	Kulturni razvoj Goriške regije	100.000	100.000	100
21	Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj	Upravljanje programa	200.000	200.000	100
22	Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj	Upravljanje programa-ocenjevanje	20.000	20.000	100
SMP SLOVENIJA–ITALIJA SL-9403.02.01.04					
23	Jamarsko društvo Logatec	Kačna jama		7.100	
24	Vaška skupnost Komen	Predstavitev naravnega spomenika Cirje		5.204	
25	Zavod za gozdove Slovenije, Sežana	Gozdna učna pot Tabor		8.586	
26	TD Vremška dolina	Ureditev poti ob reki Reki		10.000	
27	Planinsko društvo Sežana	Označitev povezovalnih poti do Koče na Kokoški		2.500	
28	KS Podgorje	Sanacija skupnega vaškega vodnega zbiralnika		3.000	
29	TD Štanjel	Odvajanje in čiščenje odpadnih voda		5.180	

		naselja Štanjel			
30	Jamarsko društvo Sežana	Jama Vilenica-elektifikacija		3.082	
31	Jamarsko društvo Sežana	Sanacija onesnaženih jam		6.690	
32	Občina Divača	Projekt priprave sanacijskega programa in dokumentacije za sanacijo vodnega vira Vareje-Barka		9.716	
33	Vaška skupnost Sveto	Sveto skozi vse leto-krajinske značilnosti spodnjega Krasa		5.311	
34	KS Lokev	Trajnostni razvoj KS Lokev		8.500	
35	KS Štorje	Preureditev mrliške vežice v lapidarij		10.000	
36	Občina Sežana	Interaktivna multimedijska predstavitev turizma KRP		9.911	
37	Društvo Fraska, Sežana	Osmica		10.000	
38	Društvo rejcev drobnice s Krasa	Ohranjanje kraške kulturne dediščine		8.700	
39	Društvo kmetič sežanske regije	Izdelava vzorčnih primerkov narodnih noš Krasa		5.320	
40	TD Škocjan	Etnološka razstava		2.200	
1996					
41	Ministrstvo za okolje in prostor	ECO Adria – čistilna naprava v Novi Gorici	1.490.000	521.000	34.79
42	Ministrstvo za okolje in prostor	ECO Adria – čistilna naprava v Ajdovščini	360.000	132.000	36.67
43	Ministrstvo za okolje in prostor	ECO Adria – čistilna naprava v Ilirski Bistrici	150.000	150.000	100
44	Ministrstvo za malo gospodarstvo in turizem	Strategija drobnega gospodarstva	420.000	350.000	83.33
45	Ministrstvo za malo gospodarstvo in turizem	Poslovni center za drobno gospodarstvo v Sežani	1.713.500	362.000	21.13
46	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano	Vzpodbijanje razvoja kmetijstva – vinogradništva na Krasu	144.000	108.000	75.00
47	Ministrstvo za kulturo	Obnova Pretorske palače v Kopru	950.000	750.000	78,95
48	Ministrstvo za kulturo	Obnova palače Apollonio v Piranu	316.000	100.000	31.65
49	Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj	PIU	140.000	140.000	100
50	Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj	Regionalna pisarna	60.000	60.000	100
SMP SLOVENIJA – ITALIJA SL-9701.04.01					
51	Študijsko središče grad Vipolže	Inventarizacija kulturnih, naravnih in gostinskih točk v Brdih za pripravo vodnika Brda-Collio		10.000	
52	Turistično društvo Livek	Turistična promocija KS Livek in izboljšanje sodelovanja z Venetom		7.000	
53	Medobčinsko projektno, gospodarsko interesno združenje Kolovrat	Oblikovanje skupnega gospod. in kulturnega prostora Kolovrata in Benečije		10.000	
54	Društvo za kakovost življenja in dela v mestu, Sežana	»Kraška čezmejna transversala življenja in dela«, razvojna strategija kraške regije		10.000	
55	Park Škocjanske jame	Usposabljanje mentorjev za varovanje Krasa		10.000	
56	Občina Hrpelje-Kozina	Novo razvojne možnosti za turizem v občini Hrpelje - Kozina		10.000	
57	Jamarsko društvo Sežana	Jame v porečju reke Reke (Timavo)		10.000	
58	Občina Miren - Kostanjevica	Obnova spomenika padlim v prvi svetovni vojni in ureditev njegove okolice		4.000	
59	Turistično društvo Štanjel	Prestavitev kraških vin na poti med Štanjelom in Devinom		6.640	
60	Center Vita, Zavod za kulturo in izobraževanje	Istra in Trst – oživljanje, raziskovanje in promocija istrskega podeželja		10.000	

61	Znanstveno- raziskovalno središče v Kopru	Razlogi za odseljevanje ljudi iz slovenske Istre po drugi svetovne vojne in njegove posledice		10.000	
62	Pokrajinski muzej Koper	Kulturno poslanstvo škofa Baldasarja Bonifacia		5.000	
63	Društvo Jadranski projekt	Raziskava morskih sesalcev v Tržaškem zalivu		10.000	
64	Društvo likovnih umetnikov INSULA	Umetniško-ekološko-znanstveni projekt »Škocjanski zatok«		7.740	
65	Šolski center Nova Gorica, gimnazija	Srečanje Alpe Adria – shajanje brez meja		7.000	
66	Kosovelova knjižnica Sežana	Predstavitve Rezije, Kulturna dediščina v Sežani v Kosovelovi knjižnici		4.000	
67	Gimnazija Alojz Gradnik Gorica, Zasebna umetniška in splošna gimnazija	Strokovno izobraževanje učnega osebja in uvedba notranjih predpisov kot osnove za vodenje Gimnazije		5.000	
68	Razvojno društvo Breginjski kot	Kolesarske in pešpoti v Breginjskem kotu		5.000	
69	Park Škocjanske jame	Zaščitena področja – skupno upravljanje		7.500	
70	Občina Hrpelje-Kozina	Odperta meja 2000		7.000	
71	Kulturni, kongresni in promocijski center Avditorij Portorož	21. glasbeni večeri v Piranu in glasbeni simpozij »Tartinijevi dnevi«		5.000	
72	Nacionalni inštitut za biologijo, Morska biološka postaja	Zaznavanje z nizko resolucijo na daljavo/ uporaba v okolju (Tržaški zaliv)		9.900	
73	Znanstveno- raziskovalno središče v Kopru	Raznoliki spomini		10.000	
74	Mešani pevski zbor »Jože Srebrnič« Deskle	Bom naredil stezice k'so včasih bile – Čezmejna izmenjava gostovanj pevskih zborov		2.980	
75	Društvo slovenskih pisateljev	Vilenica 2000		10.000	
76	Kraška pot	Štanjel, prostor, ki čaka		10.000	
77	Šolski center Nova Gorica, Poklicna in tehniška kmetijsko živilska šola	AGRI-KULT Šola nas povezuje La scuola ci unisce		8.900	
1997					
78	Ministrstvo za notranje zadeve	Mejni prehod Gorjansko	640.000	480.000	75.00
79	Ministrstvo za okolje in prostor	ECO Adria – Ajdovščina	570.000	300.000	52.63
80	Ministrstvo za okolje in prostor	ECO Adria – Ilirska Bistrica	1.187.000	487.000	41.03
81	Ministrstvo za okolje in prostor	Oceanografska postaja	165.210	130.000	78.69
82	Ministrstvo za malo gospodarstvo in turizem	Poslovni center za drobno gospodarstvo (2.faza) Sežana	1.272.500	200.000	15.72
83	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano	Vzpodbujanje razvoja kmetijstva-vinograd na Krasu	243.000	180.000	74.07
84	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano	Oživljanje alpskih pašnikov v zgornjem Posočju	160.000	120.000	75.00
85	Ministrstvo za malo gospodarstvo in turizem	Turistične poti – Kanal ob Soči	228.000	190.000	83.33
86	Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj	Revitalizacija zadnjih obstoječih tipičnih vasi v Breginjskem kotu kot njihove tipične arhitekture	90.000	67.500	75.00
87	Mestna občina Koper	Ankaranski polotok: potencialni turistični in rekreacijski kraji v zaledju Trsta in slovenske Istre	87.000	70.000	80.46
88	Ministrstvo za okolje in	Čezmejno sodelovanje na področju javnih	50.000	50.000	100

	prostor	storitev			
89	Ministrstvo za kulturo	Obnova Pretorske palače v Kopru	310.000	150.000	48.39
90	Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj	PIU – upravljanje in izvajanje	80.000	80.000	100
91	Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj	Tehnična pomoč (najem tujih in domačih strokovnjakov in usposabljanje)	50.000	50.000	100
92	Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj	Antena Biro (Nova Gorica, Koper)	50.000	50.000	100
SMP SLOVENIJA – ITALIJA SL-9802.04.01					
93	Občina Komen, Občina Devin-Nabrežina	Ureditev Fabianijeve poti od Štanjela do Kobdilja	39.200	29.900	76.28
94	GZS Slovenije, Območna zbornica Koper	Sodelovanje malega gospodarstva v Obalno-kraškem obmejnem območju Slovenija–Italija	23.750	18.750	78.95
95	Nacionalni inštitut za biologijo, Morska biološka postaja Piran	Pristop h kvantifikaciji sluzastih agregatov v severnem Jadranskem morju	39.392	28.916	73.41
96	Društvo rejcev drobnice s Krasa, Sežana, Kmečka zveza Trst	Vračanje opuščenih kraških travnikov v kmetijsko rabo	39.820	23.920	60.07
97	Znanstveno-raziskovalno središče Koper, Informest-Euro Info Centre Friuli Venezia Giulia	Od identificiranih potreb podjetnikov k uspešnemu podjetniškemu sodelovanju	26.620	20.700	77.76
98	Združenje ekoloških kmetov Obala, Ankaran, ENAIP Trst, A.PRO.BIO	Projekt območja ekološkega turizma in didaktike v obmejnem pasu	26.100	19.700	75.48
99	Društvo jadrlnih padalcev Adrenalin Kobarid, Ali Libere Gemona	Ureditev območja Posočja za varno letenje jadrlnih letalcev	6.000	5.000	83.33
100	Kmetijsko veterinarski zavod Nova Gorica, Kmečka zveza Trst	Uvajanje ekološkega kmetovanja	16.600	12.280	73.71
101	Visoka šola za management v Kopru, ENAIP Friuli-Venezia Giulia, Centro servizi formativi, Trieste	Slovenski jezik in kultura s poudarkom na osnovah managementa	12.000	9.800	81.67
102	Občina Sežana, Slovensko deželno gospodarsko združenje Trst	Priprava skupnega razvojnega programa za obrtno-podjetniško cono na Terminalu Sežana v povezavi z obrtno cono v Dolini in Zgoniku	33.000	25.000	75.76
103	Občina Divača SPD Jamarski klub kraški krti, Doberdob	Krasoslovno naravoslovna učna pot Divaški Kras	10.605	7.381	69.60
104	Park Škocjanske jame, Museo di Storia Naturale di Trieste, Civici Musei di Storia ed Arte di Trieste	Raziskovanje in arhiviranje arheoloških ter paleontoloških najdb na območju parka Škocjanske jame in Trsta	21.720	16.000	73.66
105	Fakulteta za pomorstvo in promet, Univerza v Ljubljani, Istituto tecnico nautico di Trieste	Sodelovanje z Istituto tecnico nautico di Trieste	21.000	16.800	80.00
106	GZS, Območna zbornica Koper, Slovensko deželno gospodarsko združenje Trst, Camera di commercio industria artigianato e agricultura, Trst	Vpliv odprave meje na razvoj Obalno kraške regije po vstopu Slovenije v EU	15.000	12.000	80.00
107	Območna obrtna zbornica Nova Gorica, Slovensko	Študija izvedljivosti: mednarodni goriški sejem	25.865	19.705	76.18

	deželno gospodarsko združenje Gorica				
108	Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Sežana, Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia, Direzione regionale delle foreste	Kraška naravoslovna učna pot za slepe Brezovica–Lipica	18.000	14.100	80.00
109	KS Otlica-Kovk, Goriška pokrajina	Ureditev tematske učne poti po Otlici in Kovku	13.000	10.400	80.00
110	Mestna občina Koper, Studio Bradaschia	Prenova in prestrukturiranje mednarodnega mejnega prehoda Škofije	20.000	10.000	50.00
111	Slow food društvo, Slow food Friuli	BRDA BATON-3. Mednarodno srečanje zrelih vin	10.000	8.000	80.00
112	Razvojno društvo Breginjski kot, Občina Tipana, Občina Podbonesec	Čezmejne kolesarske in pešpoti po Breginjskem kotu - 2. faza	27.600	21.900	79.35
113	Društvo brkinskih sadjarjev Enota Hrpelje-Kozina, Kmečka zveza Trst	Brkinska sadna pot	7.600	6.080	80.00
114	Občina Bovec, Comunita Montana Valli del Natisone, Comune di Tarvisio, Comune di Tarcenti	Prekomejne zimske kulturne prireditve	18.750	15.000	80.00
115	Ornitološko društvo Ixobrychus Koper Ecotherma Koper	Možnosti izvajanja izobraževalnih aktivnosti na zaščitenih območjih v luči trajnostnega razvoja	25.000	20.000	80.00
116	Kmetijsko veterinarski zavod Nova Gorica, Kmečka zveza Trst	Učni center za predelavo mleka na kmetijah	38.600	20.000	51.81
117	Območna obrtna zbornica Nova Gorica	Usposabljanje podjetnikov in svetovalcev OOOZ za čezmejno povezovanje enot malega gospodarstva in obrti	34.053	20.000	58.73
118	RRA severne Primorske, Slovensko deželno gospodarsko združenje Trst, Slovenski deželni zavod za poklicno izobraževanje v Trstu in Gorici	Informativna gospodarska oddaja televiziji	25.591	19.391	75.77
119	Italijanska unija Koper, ENAIP Furlanija-Julijska krajina, Istituto Regionale Sloveno per l'istruzione professionale	Eksperimentiranje dejavnosti teledela	17.997	14.397	80.00
1998–1999					
120	Občine Ajdovščina, Ilirska Bistrica, Sežana	Preprečitev onesnaženosti Tržaškega zaliva	4.960.000	3.000.000	60.48
121	Občine Koper, Nova Gorica, Šempeter - Vrtojba	Vzpostavitev regionalne razvojne mrežne strukture v slovensko-italijanskem obmejnem območju	1.000.000	1.000.000	100
SMP SLOVENIJA–ITALIJA SL-9911.02.02					
122	Občina Sežana Občina Trst	Mladinski turizem na Krasu	139.380	100.000	71.75
123	Ustanova Fundacija poti miru v Posočju, Gorska skupnost nadiških dolin	Poti miru v Posočju	222.164	100.000	45.01
124	Ozara Slovenija, Cooperativa sociale II	Program širjenja socialne mreže za ljudi s težavami v duševnem zdravju	70.740	52.614	74.66

	grande carro, Gorizia Italija				
125	Občina Komen, Istituto Universitario di Archit. Di Venezia, Občina Devin- Nabrežina	Revitalizacija Štanjelskega gradu	66.720	50.000	74.94
126	Občina Kanal ob Soči, Občina Prapotno	Povezovalne poti treh svetišč (Stara Gora–Marijino Celje–Sveta Gora)	71.878	49.718	69.17
127	Razvojno društvo Breginjski kot, Občina Tipana, Občina Podbonesec	Čezmejne kolesarske poti in pešpoti	66.319	46.200	69.66
128	Nacionalni inštitut za biologijo-Morska biološka postaja Piran, Istituto Nazionale di Geofisica, Osservatorio Geofisico Sperimentale, Trieste	Sistem za neprekinjeno čezmejno izmenjavo oceanografskih in ekoloških podatkov	88.700	62.090	70.00
129	Kmetijsko gozdarski zavod Nova Gorica, Università degli studi di Udine- Dipartimento di Biologia Applicata alla Difesa delle Piante	Raziskave na avtohtonih slovenskih sortah češenj in sliv, tolerantnih in naravno odpornih	66.571	46.600	70.00
130	Občina Idrija Scuola, Merletti Gorizia	Dežela čipke	53.413	40.060	75.00
131	LTO Sotočje, Open Leadewr soc.cons.A.R.L., Pontebba Natisone	Smaragdna pot – pozicioniranje in osnovana promocijska orodja	96.042	50.000	52.06
132	Občina Bovec Zveza slovenskih kulturnih društev Trst, Solbica, Čedad Gorska skupnost Nadiških dolin, Circolo Damistico Tolmezzo Občina Trbiž	Prekomejne prireditve	110.800	75.298	67.96
133	RTV Slovenija, regionalni RTV center Koper Capodistria, Primorski dnevnik Trst	Evropska arena	80.351	48.342	60.16
134	Visoka šola za podjetništvo, Portorož Università d'Udine	Informacijsko središče za poslovne primere	30.890	22.859	74.00
135	Območna obrtna zbornica Nova Gorica, Slovensko deželno gospodarsko združenje Gorica, ENAIP Trst	Elektronsko posredovanje dela na daljavo	71.063	49.596	69.79
136	Goriški muzej Nova Gorica, Comune di Ceggia	Pustovanje na stičišču narodov in kultur srednje Evrope nekoč in danes	109.792	49.824	45.38
137	Mestna občina Koper, Comune di Muggia	Pot zdravja in prijateljstva – Parenzana	144.800	99.800	68.92
138	Fakuleteta za pomorstvo in promet, Portorož Istituto Tecnico Nautico di Trieste	Stimulacijska vaja reševanja nasedlega tankerja	40.000	30.000	75.00
139	Park Škocjanske jame, Škocjan Univerza v Trstu, Oddelek za geološke, okoljske in morske znanosti	Ureditev, predstavitev in oprema naravoslovne učne poti	36.000	27.000	75.00

2000–2001

140	Občina Kanal	Izgradnja čistilne naprave in kanalizacijskega omrežja – Kanal	1.315.905	670.427	50.95
141	Občina Divača	Kanalizacijsko omrežje za Divača - Jug	498.907	303.294	60.79
142	Občina Hrpelje-Kozina	Kanalizacijsko omrežje za Hrpelje - Jug	530.819	309.644	56.85
143	Občina Miren – Kostanjevica	Čistilna naprava in pripadajoča kanalizacija - Bilje	618.271	360.658	51.84
144	Občina Tolmin	Čistilna naprava in kanalizacijsko omrežje - Volče	743.195	435.884	58.65
145	Občina Vipava	Kanalizacijsko omrežje v Vrhpolju, priključeno na čistilno napravo v Vipavi	1.193.030	669.000	56.08
146	Občina Idrija	Ekološka sanacija reke Idrijce	1.497.785	684.363	30.37
147	Občina Sežana	Kanalizacijsko omrežje Novo naselje, Sežana	464.162	270.761	34.53
SMP SLOVENIJA –ITALIJA SI01008.02.01					
148	Pomorski muzej »SergejMašera« Piran, Gruppo Archeologico Aquileiese; Centro di ricerche culturali, Comune di Terzo di Aquileia	Izola – ulični muzej	63.013	46.850	74.35
149	Cubist-Institute for creaative studies Solkan, Kinoateljje Gorica	Hiša na meji	54.232	36.843	67.94
150	Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije OE Piran, Gorski predel ter Nadiža Brda (Torre Natisone Collio)	Abitanti	63.580	46.960	73.86
151	Razvojna agencija ROD Ajdovščina, Slovensko gospodarsko združenje Gorica	Informacijsko izobraževalni center sito, tampo in digitalnih tiskarjev za tehnološki preboj primorske regije	65.430	47.216	72.16
152	Regionalni razvojni center Koper Comune di San Dorligo della Valle Občina Dolina	Okoljski regionalni informacijski sistem-Oris	68.840	49.840	72.40
153	Društvo pripadnikov italijanske narodne skupnosti-Italijanska unija Koper, Kulturni dom Gorica	Umetniki dveh manjšin	66.600	43.750	65.69
154	Bolnišnica Sežana, Casa di Cura »Pineta del Carso«	Rehabilitacija pljučnih bolnikov v dveh različnih zdravstvenih sistemih	66.667	47.000	70.50
155	Idrijsko-cerkljanska razvojna agencija Idrija, Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia, Scuola Merletti-Gorica	Razvoj tržne znamke idrijska čipka	52.110	39.080	75.00
156	Javni zavod RTV Slovenija-Regionalni RTV center Koper Capodistria, RAI Radiotelevisione italiana	Dober dan, Evropa	109.452	47.550	43.44
157	Občina Piran	Po poteh dediščine brez meja	52.002	39.000	75.00
158	Comune di San Dorligo della Valle-Občina Dolina	Čezmejno sodelovanje oseb s težavami v duševnem zdravju na področju kulture	49.150	36.862	75.00
159	Zdravstveni dom Idrija, Università di Trieste, Cattedra d'igiene ed epidemiologia	Izpostavljenost anorganskemu in metil-živemu srebru in prizadetosti DNA pri ženah v rodni dobi iz območja mesta Idrija in obalnega območja Furlanije-Julijske krajine v Italiji	50.000	37.500	75.00

160	Občina Izola, Občina Terzo di Aquileia	Razvoj tržne znamke in področja tematskega turizma tehnološke dediščine, turističnega ribolova (kulture in turističnih pristanov) kot celovit sistem območja občin slovenske obale in občin južne Furlanije	104.916	39.700	37.84
161	Občina Miren - Kostanjevica, Provincia di Gorizia	Poti miru na Krasu	67.800	47.492	70.05
162	GZS Območna obrtna zbornica severne Primorske Nova Gorica, Camera di Commercio I.A.A.	Čezmejna ekonomska kooperacijska struktura ob vstopu Slovenije v EU	37.477	26.498	70.70
163	Sirarsko društvo Tolminc, Tolmin Ente Parco Naturale delle Prealpi Giulie	Usposobljena delovna sila – predpogoj za razvoj ter povezovanja turizma, kmetijstva in naravovarstva na planinah zgornjega Posočja	45.987	34.030	74.00
164	Društvo paraplegikov Istre in Krasa Piran, ANGLAT-Associazione Nazionale Guida Legislazioni Andicappati Trasporti	Vključevanje funkcionalno oviranih v normalne življenjske tokove	68.427	49.327	72.09
165	Obalno društvo pedagoških delavcev Koper, M.C.E.Movimento di cooperazione Educativa	Ustvarjalnost mladih – morje interesov	66.667	50.000	75.00
166	Goriška knjižnica Franceta Bevka Nova Gorica, Mestna knjižnica »Vincenzo Joppi«Udine	Postavitev filmske zbirke	58.110	42.240	72.69
167	Občina Sežana, Slovenski deželni zavod za poklicno izobraževanje, Regionalni razvojni center Koper	Porton - središče za obdelavo, oblikovanje in obdelavo kamna	69.960	50.000	71.47
168	Ribiška družina Tolmin , Ente Tutela Pesca del Friuli-Venezia Giulia	Jadranski lipan	64.782	43.720	67.49
169	Občina Komen, Slovensko kulturno društvo Igo Gruden	Program razvoja turizma in posredno povezanih dejavnosti med Štanjelom in Devinom	50.820	33.692	66.30
2002					
170	Podjetniški center za malo gospodarstvo Gospodarske zbornice	PRIM-e: dvig konkurenčnosti malih in srednjih podjetij s sodelovanjem in povezovanjem	2.800.000	2.000.000	71.43
		Sklad za male projekte	500.000	500.000	100
2003					
171	Občine Nova Gorica, Šempeter - Vrtojba in Sežana	Primorski tehnološki poli: spodbujanje inovativnega okolja	1.600.000	1.000.000	62.50
		Sklad za male projekte	500.000	500.000	100

Vir: Renner (2004: 20–30).